

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANA BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GAZÂVÂT-I HZ. ALİ
(METİN-İNCELEME)

Fatmagül AYDİN
2501180451

TEZ DANIŞMANI
Dr. Öğr. Üyesi Reyhan ÇORAK

İSTANBUL-2022

ÖZ
GAZÂVÂT-I HZ. ALİ
(METİN-İNCELEME)
Fatmagül AYDİN

Cenknâmeler veya diğer bir adıyla gazâvâtnâmeler savaş ve kahramanlık hikâyelerinin anlatıldığı eserlerdir. Manzum veya mensur şekli ile yazılabilen bu tür, Türk destân geleneğinin İslâmî devresi ürünlerinden olup Müslümanlar ile gayrimüslimler arasındaki savaşı konu edinmektedir.

13-14. yüzyıl itibarıyla tercüme veya telif yoluyla Türk edebiyatına kazandırılan Hz. Ali Cenknâmeleri muhtevâsı açısından İslâm'ın tebliği ve yayılması, dînî inancın aşılınması ve toplumda gazâ ruhunun canlı tutulması gibi amaçlarla ele alınan eserler olduğu söylenmektedir. Genel olarak bu hikâyelerde Hz. Ali, gayrimüslimlere karşı dik duran, mazlumlara zalimlere karşı koruyan, inancına bağlı, adaletli ve heybetiyle korku salan cengâver ruhlu bir kimse olarak tasvir edilmektedir.

Bu çalışmanın konusunu oluşturan yazma eser, Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Manzum bölümünde,1320 numarada “Gazâvât-ı Hz. Ali” adıyla kayıtlıdır. Mesnevî nazım şekliyle yazılmış olup 1460 beyitten müteşekkildir. Eserin müellifi ve müstensihisi belli değildir. Ağdalı dilden uzak, her tabakadan insanın anlayabileceği sadeliğe sahiptir. Yer yer Arapça ve Farsça kelimelerin de bulunduğu bu eser Eski Anadolu Türkçesi ile kaleme alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hz. Ali, Gazâvât, Cenknâme, Mesnevî

ABSTRACT
GAZAVAT-I HZ. ALI
(TEXT-ANALYSIS)
Fatmagul AYDIN

The cenknames or with other name the gazavatnames are stories of war and heroism. This genre which can be written in verse or prose is one of the products of the Islamic period of the Turkish epic tradition and deals with the war between Muslims and non-Muslims.

It's said that in terms of the content Hz. Ali cenknames which brought to Turkish literature by translation or copyright since 13th and 14th centuries, such as conveying and spreading Islam, instilling religious belief and keeping the spirit of gaza alive in the society. In general, these stories Ali is depicted as a man with a hooked spirit who stands upright against non-Muslims, protects the oppressed against the oppressors, is loyal to his faith is just and instills fear with his majesty.

The manuscript which is the subject of this study, is registered under the name "Gazavat-ı Hz. Ali" is at number 1320 in the Ali Emiri Manzum section of the Millet Library. It is written in masnavi verse and consists of 1460 couplets. The author and the copyist of the work are unknown. It has a simplicity that can be understood by people from all strata, away from the heavy language. This work which includes Arabic and Persian words from time to time, was written in Old Anatolian Turkish.

Key words: Hz. Ali, Gazavat, Cenkname, Masnavi

ÖNSÖZ

Türk edebiyatında mevcut olan birçok destân, İslâmiyetin kabul edilmesiyle birlikte tekrar şekillenmiş ve günümüze kadar ulaşmıştır. Bunlardan biri de Hz. Ali etrafında seyreden Cenknâme türündeki eserlerdir. İslâm'ı tebliğ etme ve yayma hususu gözetilerek yazılan bu eserler aynı zamanda ideal bir insan tipini de ortaya koymaktadır. Hz. Ali Cenknâmeleri, 13-14. yüzyıldan itibaren tercüme ve telif yoluyla Türk edebiyatına kazandırılmış ve halk tarafından sevilerek okunmuş hatta başucu kitabı olmuştur. Aynı zamanda Türk edebiyatının zenginleşip gelişmesinde de önemli bir rol oynamıştır. Hz. Ali'nin her kesim tarafından sevilip sayılması, bu eserlerin yayılmasında kayda değer bir etki oluşturmuştur ve böylece eserler geniş bir kitleye ulaşmıştır.

Bu çalışma üç bölümden müteşekkildir. Giriş kısmında Hz. Ali'nin hayatı ve kişiliğinden bahsedildikten sonra birinci bölümde “Türk Edebiyatında Manzum Hz. Ali Cenkları” başlığı altında konuyla ilgili bilgi verilmiştir.

İkinci bölümde nüshanın şekil, dil ve muhtevâ özellikleri incelenmiştir ve nüshada geçen hikâye özetlenmiştir.

Üçüncü bölümde, nüsha tavsifi ile metin kurulurken izlenen yol kısmına yer verildikten sonra çalışmamıza konu olan “Gazâvât-ı Hz. Ali” isimli eserin transkripsiyonlu metni eklenmiştir.

Çalışmamızın başından sonuna kadar her koşulda ve her vakitte desteğini esirgemeyen pek kıymetli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Reyhan ÇORAK'a, bu süre zarfında eksiklerimi tamamlamamda yardımcı olan sevgili hocam Arş. Gör. Kübra CEYLAN'a, mânevi desteklerini kesintisiz bir şekilde hissettiğim değerli ailem ve arkadaşlarıma minnet ve teşekkürü bir borç bilirim.

İstanbul, 2022

Fatmagül AYDİN

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	ii
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR LİSTESİ.....	viii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRK EDEBİYATINDA MANZUM HZ. ALİ CENKLERİ.....	7
--	---

İKİNCİ BÖLÜM

GAZÂVÂT-I HZ. ALİ ESERİNİN ŞEKİL, DİL VE MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

2.1. ŞEKİL ÖZELLİKLERİ.....	10
2.1.1. Vezin:	10
2.1.2. Kâfiye:	11
2.1.2.1 Yarım kâfiye:	12
2.1.2.2 Tam kâfiye:	12
2.1.2.3 Zengin kâfiye:	12
2.1.2.4. Redif:	12
2.2. DİL ÖZELLİKLERİ.....	13
2.3. MUHTEVÂ ÖZELLİKLERİ.....	18
2.3.1. Karakterler:	18
2.3.1.1. Müslüman Karakterler:.....	18
2.3.1.1.1. Hz. Muhammed:	18
2.3.1.1.2. Hz. Ali:.....	18
2.3.1.1.3. Hz. Hasan:	19
2.3.1.1.4. Hz. Hüseyin:.....	19
2.3.1.1.5. Halid bin Velid:	19
2.3.1.1.6. Gemici Hacı Beşer:	20
2.3.1.1.7. İsfahanlı Abdullah:.....	21

2.3.1.1.8. Sa'd-ı Vakkas:.....	21
2.3.1.1.9. Zübeyr ibnü'l-Avvam:	22
2.3.1.1.10. Hz. Fâtıma:.....	22
2.3.1.1.11. Muhammed Hanefî:	23
2.3.1.2. Müslüman Olmayan Karakterler:	23
2.3.1.2.1. Sicinlik:	23
2.3.1.2.2. Balkam:	24
2.3.1.2.3. Tabut:	24
2.3.1.2.4. Rüstem:.....	25
2.3.1.2.5. Davud:	25
2.3.1.3. Sonradan Müslüman Olan Karakterler:	26
2.3.1.3.1. Cumhûr:	26
2.3.1.3.2. Mühelhil:	26
2.3.1.3.3. Mekenki (Zelihâ):	26
2.3.1.3.4. Mâlik:	27
2.3.1.3.5. Mine Hâtun:	27
2.3.2. İnsan Dışı Varlıklar:	27
2.3.2.1. Cebrâil:	28
2.3.2.2. Şeytan:	28
2.3.3. Efsânevî varlıklar:	28
2.3.3.1. Cin:	28
2.3.3.2. İfrit:.....	29
2.3.3.3. Dev:	29
2.3.4. Motifler	29
2.3.4.1. Namaz:.....	29
2.3.4.2. Âyetler ve Duâlar:	30
2.3.4.3. Savaş Aletleri ve Savaşta Kullanılan Çalgılar:	31
2.3.4.3.1. Zülfikâr:	31
2.3.4.3.2. Gürz, Kalkan, Kılıç, Ok, Süngü:.....	31
2.3.4.3.3. Boru, Davul, Kös, Tabılbaz, Nakkare:	32
2.3.4.4. Hayvanlar:	32
2.3.4.4.1. Düldül:	32
2.3.4.4.2. Fil:	33
2.3.4.4.3. Deve:	33

2.3.4.5. Kılık değiştirme:	33
2.3.4.6. Yel:	34
2.3.4.7. Destâr:	34
2.3.4.8 Büyü:.....	34
2.3.4.9. Yer İsimleri:	34
2.4. CENKNÂME’NİN ÖZETİ.....	34

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GAZÂVÂT-I HZ. ALİ

3.1. NÜSHA TAVSİFİ.....	47
3.2. METNİ KURARKEN İZLENEN YOL	49
3.3. GAZÂVÂT-I HZ. ALİ ESERİNİN TRANSKRİPSİYONLU METNİ.....	51
SÖZLÜK.....	193
SONUÇ.....	198
KAYNAKÇA	199

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e.	:	adı geçen eser
b.	:	bin, ibn
bk.	:	bakınız
c.	:	cilt
çev.	:	çeviren
DBY	:	Dün Bugün Yarın
DİA	:	Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
h.	:	hicri
hz.	:	hazret-i
m.	:	miladi
s.	:	sayfa
TDV	:	Türkiye Diyanet Vakfı
yay.	:	yayımları
yy.	:	yüzyıl

GİRİŞ

Hız. Ali'nin Hayatı ve Kişiliği

Cennetle müjdelenen on sahâbe arasında bulunan Hz. Ali, Hz. Peygamber'in amcası Ebû Tâlib'in en küçük çocuğudur. Hicretten yaklaşık yirmi iki yıl önce (m. 600) Mekke'de dünyaya gelmiştir. Annesinin adı, Fâtıma bint Esed b. Hâşim b. Abdumenaf b. Kusay'dır.¹ Hz. Muhammed, Mekke'de çıkan kıtlıktan ötürü amcası Ebû Tâlib'e yardımcı olabilmek için henüz beş yaşında olan Hz. Ali'yi yanına almıştır. Böylece Hz. Ali onun yanında büyümüş ve hicret gerçekleşene kadar Mekke'de, onun yanında kalmıştır.² Amcasının oğlu Hz. Muhammed ile aynı ortamda bulunması, onun diğer insanlara nazaran daha önce İslâm ile müşerref olmasına zemin hazırlamıştır. Nitekim 8-10 yaşlarındayken³ Hz. Peygamber'e ilk inananlardan ve ilk namaz kılanlardan olmuştur. Müslümanlığı putlara tapmadan kabul ettiğinden dolayı Hz. Ali için "kerremallahu vecheh" (Allah yüzünü ak etsin) duâsı kullanılmaktadır.⁴

Mekke müşriklerinin artan baskı ve eziyetlerinden dolayı Müslümanların bir kısmı Medîne'ye, bir kısmı da Habeşistan'a hicret etmeye başlamıştır. Hz. Peygamber de müşriklerin kendisini öldürmeye niyetlenmesi üzerine Mekke'den Medîne'ye hicret etmeye karar vermiş, müşriklerin onun Mekke'den ayrıldığını fark etmemesi için Hz. Ali'yi kendi yatağında yatırmıştır.⁵ Ne ile karşılaşacağını bilmesine rağmen bir an bile tereddüt etmeden Hz. Peygamber'in yatağına yatmayı kabul etmesi onun ne kadar cesaretli, fedâkar ve dava ehli olduğunu göstermektedir.⁶ Bu hâdiseden sonra Hz. Ali, Hz. Peygamber'in kendisine bıraktığı emanetleri sahiplerine ulaştırmış ve yine Hz.

¹ İbn Kesîr, **Büyük İslâm Tarihi: el-Bidâye ve'n-Nihâye**, çev. Mehmet Keskin, Çağrı yay., c. 7, İstanbul 1994, s. 360.

² İbrahim Sarıçam, **Hız. Ali'nin Hayâtı ve Şahsiyeti (Hız. Ali Sempozyum Bildirileri)**, Bursa 2005, s.17.

³ M. Asım Köksal, **İslâm Tarihi; Hız. Muhammed (a.s) ve İslâmiyet (Mekke devri)**, İrfan yay, İlaveli 2.baskı, İstanbul, s. 111.

⁴ Ramazan Biçer, "Kerremallahu Vecheh", **DİA**, XXV, 296-297.

⁵ Ömer Rıza Doğrul, **Asr-ı Saadet; Hız. Osman ve Hız. Ali İlk İhtilâf ve İhtilaller**, c.5, İstanbul 1975, s. 60-61.

⁶ İhsan Süreyya Sırma, **Müslümanların Tarihi**, Beyan yay., c. 3, 2. Baskı, İstanbul 2016, s. 208-209.

Peygamber'in emri doğrultusunda Hz. Fâtıma, annesi Fâtıma ve yanındakilerle birlikte Mekke'den ayrılarak Kubâ'da Hz. Muhammed'e yetişmiştir.⁷

Hicretin beşinci ayında muhâcirler ve ensar arasında bir yakınlık köprüsü ve dayanışma olması üzerine kurulan muâhât sırasında, Resûl-i Ekrem Hz. Ali'yi kendisine kardeş olarak seçmiştir.⁸

Hz. Fâtıma ile hicretin ikinci yılında dünya evine giren Hz. Ali'nin bu evliliğinden Hasan, Hüseyin, ölü doğan Muhsin, Zeynep ve Ümmü Gülsüm adlarında çocukları olmuştur.⁹

Savaşlardaki cengâverliği ile bilinen Hz. Ali, Bedir, Uhud, Hendek ve Hayber başta olmak üzere hemen hemen bütün gazvelere ve Hz. Peygamber'in bizzat bulunmadığı birçok sefere (seriyye) katılmış, Allah Resûlü'nün sancaktarlığını yapmıştı. Bu savaşlarda gösterdiği büyük kahramanlıklar daha sonraları menkıbevî bir üslûp ile cengâverliğinin rivâyet edilmesine zemin hazırlamıştır. Uhud'da ve Huneyn'de, yaralandığı halde bütün varını ortaya koyarak Hz. Peygamber'i korumuş, Hayber'de ağır, demir bir kapıyı kalkan olarak kullanmış ve bu seferin zaferle sonuçlanmasına büyük katkıda bulunmuştur.¹⁰ Tebük seferinde ise Resûlullâh'ın vekili olarak Medîne'de kalmıştır.¹¹ Hz. Peygamber'in vahiy katipliğini de yapan Hz. Ali, Hudeybiye Antlaşması'nı yazan isimdir.

Hz. Ali Yemen' de kadılık görevi de icrâ etmiştir. Hz. Peygamber, Hâlid b. Velîd'den sonra onu bu görevle Yemen'e göndermek istediği sırada Hz. Ali, ilminin bu görev için yeterli olmadığını söylemiştir. Bunun üzerine Hz. Peygamber elini onun göğsüne koyarak teskin etmiş, akabinde Allah'ın ona doğru olanı göstereceğini ve hakîkati söyleteceğini belirterek kaygılarını gidermiştir.¹² Aynı zamanda Evs, Hazrec

⁷ Ethem Ruhi Fıçlalı, "Ali", **DİA**, II, 371.

⁸ Fıçlalı, "Ali", **DİA**, II, 371.

⁹ İsmail Toprak, **Hazret-i Ali Cenklere**, Büyüyen Ay, 2014 İstanbul, s.18.

¹⁰ Fıçlalı, "Ali", **DİA**, II, 371.

¹¹ İhsan Süreyya Sırma, **İslâmî Tebliğin Örnek Halifeler Dönemi**, Beyan yay., 1. Baskı, İstanbul 1989, s. 220.

¹² Mehmet Yaşar Kandemir, "Ali", **DİA**, II, 375.

ve Tay kabîlelerinin tapmış oldukları putları ve Mekke'nin fethinden sonra Kâbe'deki putları ortadan kaldırma işi de Hz. Ali'ye verilmiştir.¹³

Resûl-i Ekrem'in vefatından sonra halife seçilen Hz. Ebûbekir'e altı ay geçtikten sonra biat eden Hz. Ali, ne bu dönemde ne de diğer iki halife döneminde herhangi bir savaşta ya da idarî bir görevde bulunmamıştır. Sadece Hz. Ömer'in Filistin ve Suriye seyahati esnasında askerî vali olarak Medîne'de kalmış ve aynı yerde ikamet edip dînî ilimlerle uğraşmayı diğer vazifelere tercih etmiştir.¹⁴ Hz. Ali, ikinci halife Hz. Ömer'in vefat etmeden önce halife seçme işini devrettiği ve üçüncü halife olarak Hz. Osman'ı seçen şûra içerisinde bulunmuştur. Üçüncü halife Hz. Osman dönemindeki bazı uygulamaları eleştirse de isyancıların Hz. Osman'a karşı yaptıkları girişimleri desteklememiştir.¹⁵

Hz. Osman'ın şehit edilmesiyle halîfelik makamı boş kalmıştır. Bunun üzerine içlerinde muhâcir ve ensardan ileri gelenlerin de aralarında bulunduğu bir grup Hz. Ali'nin yanına gelerek ona halîlefilik teklifinde bulunmuştur. Başta halîleliği istemeyen Hz. Ali yoğunlaşan ısrarlar sonucunda biatı kabul etmiştir.¹⁶ Halîleliği kabul ettikten sonra Hz. Osman'ı şehit edenleri bulması yönünde kendisine baskı yapılan Hz. Ali, sayısı fazla olan bir topluluk suçu üstlendiği için suçluyu tespit edebilmenin zor olacağından ortalığın yatışmasını beklemiştir. Sadece Medîne'de kendisine biat edilmiş olup diğer vilâyetlerde ise henüz bu durumun belli olmaması onu bu kararı almaya itmiştir. Hz. Ali, halîleliğini tanımayan ve Hz. Osman'ın intikamını almak için hareket eden Hz. Âişe'yi ve Hz. Âişe'ye sonradan katılan Talha ve Zübeyr'i itaate davet etmek için hızlıca kuvvet toplamak ve Basra tarafına yürümek mecburiyetinde kalmıştır. İki taraf arasında Hureybe mevkiinde (36 h./656 m.) gerçekleşen Cemel Vakası adındaki meşhur savaşta Hz. Ali üstün gelmiştir.¹⁷ Bu hazin savaşta Talha ve Zübeyr'in de içlerinde bulunduğu birçok Müslüman vefat etmiştir.¹⁸

¹³ Fığlalı, "Ali", **DİA**, II, 371.

¹⁴ Fığlalı, "Ali", **DİA**, II, 372.

¹⁵ Sarıçam, **Hz. Ali'nin Hayatı ve Şahsiyeti (Hz. Ali Sempozyum Bildirileri)**, Bursa 2005, s.23.

¹⁶ Abdülbaki Gölpınarlı, **Mü'minlerin Emîri Hz. Ali (a.s)**, Ensariyan yay, Kum- İran İslâm Cumhuriyeti 1996, s. 105-106.

¹⁷ Fığlalı, "Ali", **DİA**, II, 372-373.

¹⁸ Sırma, **a.g.e.**, s. 244.

Cemel savaşından sonra Hz. Ali, kendisine biat etmesi için şam'da bulunan Muâviye'ye, Cerir b. Abdullah aracılığıyla bir mektup ęöndermiřtir. Muâviye, kendisine ulaştırılan mektup hakkında Amr b. As ve şam reisleri ile iştişarede bulunmuştur. şamlılar, Hz. Osman'ın katilleri Hz. Ali tarafından öldürölmedike ya da kendilerine teslim edilmedikçe Hz. Ali'ye biat etmeyeceklerini hatta kendisiyle savaşacaklarını bildirmişlerdir.¹⁹ Bu haberi aldıktan sonra ordusuyla beraber Kûfe'den şam'a giden Hz. Ali, Muâviye ve ordusuyla Sıffın'de karşı karşıya gelmiştir (36 h./ 657 m.). Bütün şiddetiyle cuma sabahına kadar süren bu savaşta Hz. Ali, karşı tarafa büyük bir darbe indirecekken Muâviye ümitsizliğe düşmüş ve oradan kaçmaya karar vermiştir. Tam o sırada Amr b. Âs, Muâviye'nin yardımına yetişmiş ve ona Kur'an'ın hakemliğine başvurması fikrini vermiştir. Bunun üzerine büyük şam mushafını beş mızrağın ucuna bağlatan Muâviye, Hz. Ali ve ordusuna "Hakem Allah'ın kitabı olsun." teklifinde bulunmuştur. Ordusunun ısrarıyla teklifi kabul eden Hz. Ali hiç istemeyerek Ebû Mûsâ el-Eş'arî'yi, Muâviye ise Amr b. Âs'ı hakem seçmiştir. Akabinde Hz. Ali'nin ordusunda bulunan Temîmîler'in bir kısmı hakem olayına karşı çıkmış ve Hz. Ali'nin savaşmaya devam etmesini istemiştir. Fakat Hz. Ali verdiği sözden geri dönmeyeceğini belirtince ordusunda bulunan 10.000 civarındaki Temîm kabilesine mensup kişi Hz. Ali ile Kûfe'ye dönmeyip Kûfe yakınlarında bulunan Harûrâ'ya gitmişlerdir. Bunun üzerine Harûrâ'ya gidip onları ikna etmek için görüşmeler yapan Hz. Ali, 6000 kişiyi beraberinde Kûfe'ye götürmüş fakat daha sonra Hâricîler olarak anılacak 4000 kişi onunla beraber gelmeyip Nehrevan'a gitmiştir. Hakemler Dûmetölçendel'deki ilk toplantılarını gerçekleştirdikten sonra Hz. Ali ve Muâviye'nin azledilmesi ve halîfenin bir şûra tarafından seçilmesi kanaatine varmışlardır. Halkın bir kısmı Hz. Ali'yi, diğer bir kısmı da Muâviye'yi desteklemiş, böylece ortada ikili bir iktidar söz konusu olmuştur. Hakem meselesinden sonra Hz. Ali Kûfe'ye gitmiş, büyük bir çaba harcayarak 40.000 kişilik ordu oluşturmuş ve Muâviye'ye karşı sefer hazırlığında bulunmuştur. Ancak Kûfe'de bulunan Hâricî Abdurrahman b. Mülcem tarafından sabah namazı vakti zehirli hançerle yaralanmıştır.

¹⁹ İbn Kesîr, **a.g.e.**, s. 409-411.

Aldığı yaranın etkisiyle iki gün sonra 19 veya 21 Ramazan 40'ta (661 m.) vefat eden Hz. Ali, Kûfe'de (bugünkü Necef) defnedilmiştir.²⁰

Hz. Ali halîfelik döneminde yaşadığı birtakım sorunlar ve başarısızlıklara rağmen iradesi, inancı, sabır ve takvası ile bütün bu olanlara karşı mukâvemeti elden bırakmadan dayanma gücü göstermiş ve asla hak ve hakikatten sapmayarak İslâm'ı tebliğ etmeye devam etmiştir.

İslâm'ın yayılış tarihinde önemli roller üstlenen Hz. Ali'nin, ilim, takvâ, ihlâs, samimiyet, fedâkârlık, şefkat, kahramanlık ve şecâat gibi Müslümanlar katında yüksek sayılan ahlâkî ve insânî vasıflar bakımından üstün bir konuma sahip olduğu, Ku'ran ve Sünneti en iyi şekilde bilip temsil eden isimlerden sayıldığı konusunda hemen tüm kaynaklar ittifak belirtmektedirler.²¹ “Hz. Ali'nin sahip olduğu ilim, satırlarda yazılı olanları bilmekle sınırlı olmayıp eşyânın sırrı ve hakikatine vâkıf olmayı, mârifetullah ve güzel ahlâkî içine almaktadır.”²² Cesaret ve yiğitlik konusunda da üstün meziyetlere sahip Hz. Ali, bu yönüyle birçok esere de konu olmuştur.

Hz. Ali, fesâhati ve üstün hitâbeti ile tanınmış, aynı zamanda sahâbeler arasında Ku'ran, hadis ve özellikle fıkıh konularına hakimiyetinden ötürü mürâaat edilen isim olmuştur.²³ Ekseriyeti fıkıh konusu olan 586 hadis Hz. Ali'den rivayet edilmiştir.²⁴ Hz. Muhammed henüz hayattayken Kur'an'ı baştan sona ezberlemiş, Kur'an'ın içerisinde bulunan meselelere de hakkıyla vakıf olmuştur.²⁵ Ahlak bakımından mükemmeldir. Çünkü daha küçük yaşlarda iken Hz. Peygamber'in evindeki ortamı teneffüs etmiş, böylece onun terbiyesiyle yetişip onun davranışlarını kendine örnek alarak yine onun ahlakıyla ahlaklanmıştır.

Hz. Ali, insan haklarına riayet eden adâlet sahibi bir idareci olmuştur. Öyle ki Mâlik el-Eşter'e yazdığı emirnâmesinde Müslüman ve Müslüman olmayan herkese aynı şekilde davranılması gerektiğini ifade etmiştir.²⁶ Halka şefkatle muamelede

²⁰ Fığlalı, “Ali”, **DİA**, II, 373-374.

²¹ Fığlalı, “Ali”, **DİA**, II, 374.

²² Meliha Sarıkaya, **Türk- İslâm Edebiyatında Hz. Ali** , Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2004, s. 230.

²³ Kandemir, **Ali**, **DİA**, II, 375.

²⁴ İsmet Çetin, **Türk Edebiyatında Hz. Ali Cenknâmeleri**, Kültür Bakanlığı, Ankara 1997, s.157.

²⁵ Sarıçam, **Hz. Ali'nin Hayatı ve Şahsiyeti (Hz. Ali Sempozyum Bildirileri)**, Bursa 2005, s.25.

²⁶ Sarıçam, **Hz. Ali'nin Hayatı ve Şahsiyeti (Hz. Ali Sempozyum Bildirileri)**, Bursa 2005, s.25-26.

bulunmuş, yoksullara hazinenin kapılarını açmış ve zimmîlerin hukukunu gözetmiştir. İranlılar onun bu hareketine karşılık şu sözleri sarfetmiştir: “Huda bilir ki, bu Arab hükümdarı, Nuşirvan’ın hatırasını ihya etti.”²⁷

Arap dili ve edebiyatına yönelik bilgisiyle ilk Arap gramer kitabını yazdıran Hz. Ali aynı zamanda bir şairdir. Hz. Ali’nin sözlerini bir araya getiren bazı eserler vardır. Lakin bu eserlerin ona ait olup olmadığı konusu tartışmalıdır. Ona ait olduğu kabul edilen eserler şunlardır: “Sahifetü ‘Ali b. Ebî Tâlib, Nehcü’l- Belaga, Enverü’l ‘Ukûl min eş’arî vasiyyü’r-Resûl, Divân-ı Emirü’l-Mü’minîn ‘Alî b. Ebî Tâlib, Kasidetü’z-Zeynebiyye, El Kasidetü’z- Zeburiyye, el-Kasidetü’l- Cülcülûtiyye, Muhammes Cunettü’l-Esmâ, Münacât, Elf Kelime, Esmâmü’l-İmam ‘Ali, Gururu’l-hikem ve Dürretü’l-Kilem, Mâtübü külli Tâlib min kelâmi ‘Ali b. Ebî Tâlib.”²⁸

Künyesi Ebû’l Hasen ve Ebû Tûrâb, lakabı aslan anlamındaki Haydar ve unvanı Emirü’l-Mü’minîn olan Hz. Ali²⁹; kısa boylu, esmer tenli, iri gözlü, gür ve geniş sakallıydı. Sakin bir yürüyüşü vardı. Aynı zamanda yüzü güzeldi ve gülümsediği sırada dişleri gözükürdü.³⁰

²⁷ Doğrul, **a.g.e.**, s. 115.

²⁸ Çetin, **a.g.e.**, s.157.

²⁹ Doğrul, **a.g.e.**, s. 53.

³⁰ İbn Kesîr, **a.g.e.**, s. 360.

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRK EDEBİYATINDA MANZUM HZ. ALİ CENKLERİ

Savaş ve kahramanlık hikâyelerinin anlatıldığı cenknâmeler diğer bir deyişle gazâvâtnâmeler; manzum, mensur ya da manzum mensur karışık şekilde yazılabilen edebî bir türdür. Günümüze ulaşan Hz. Ali cenklerinin büyük bir bölümü manzum olup neredeyse tamamı mesnevî nazım şekli kullanılarak fâilâtün fâilâtün fâilün kalıbıyla yazılmıştır.³¹ Türk destân geleneğinin İslâmî devresi ürünlerinden olan bu tür, Müslümanlar ile gayrimüslimler arasındaki savaşı konu edinmektedir. Cenknâmeler genel anlamda herhangi bir etnik unsur, mezhep ve meşrep gözetmeksizin bütün insanlığa İslâmî bir ahlâkı aşlamakla³² birlikte Türk edebiyatının gelişip zenginleşmesinde de büyük bir rol üstlenmektedir.³³ “Türk dili ve edebiyatının dokunaklı ve hassas ilk numuneleri olan bu eserler, sözlü edebiyatın yazıya aktarılan ilk örnekleri olma özelliğine de sahiptir.”³⁴ İslâmiyet öncesi destân geleneği ile İslâmiyet sonrası dînî iklimin kesiştiği Cenknâmeler, Türk kültürünün Arap ve Fars kültürleriyle İslâmiyet paydasında mezcedilmesi sonucu ortaya çıkmıştır.

Cenknâmeler, süslü ve ağıdalı anlatımdan uzaktır. Arapça ve Farsça terkiplerin yok denecek kadar az kullanıldığı, özetle sâde Türkçe’nin hakim olduğu bu metinler, okuyucuya anlama kolaylığı sunmaktadır. “Cenk-nâmelerin edebi değerleri ise son derece zayıftır ve kâfiye ve vezin sadece nazım gereği vardır.”³⁵

Önceleri kahvehâne gibi halkın rağbet ettiği sahalarda meddah tarzında nakledilen Cenknâmeler, yazılı metinlerin yaygınlaşmasıyla beraber dinleyici kitlesinin önünde okunmak üzere kaleme alınmıştır.³⁶ Osmanlı döneminde yaygın bir şekilde kültürümüze giren bu tür, halkın ilgi odağı olmuş bununla birlikte Hz. Ali’nin gazâ ruhu başta olmak üzere; yiğitlik, adalet, cesaret gibi özellikleri topluma ilmek ilmek işlenmiştir. İlyas Kayaokay’a göre “Osmanlı asırlarca hüküm sürdüysen asker

³¹ İlyas Kayaokay, **Hız. Ali Cenknâmeleri**, DBY yay., İstanbul 2021, s.21.

³² Toprak, **a.g.e.**, s.8.

³³ Jean-Louis Mattei, **Hız.Ali Cenknâmeleri**, Kitapevi, İstanbul 2004, s.15.

³⁴ Mattei, **a.g.e.**, s.15.

³⁵ Kayaokay, **a.g.e.**, s.22.

³⁶ Toprak, **a.g.e.**, s.8.

ocaklarında anlatılan, onların mânevî değerlerini zirveye çıkaran bu gibi eserlerin hiç şüphesiz büyük katkısı ve tesiri olmuştur.”³⁷

“Türk kültüründe “Cenknâme-i Ebu Müslim”, “Cenknâme-i Seyit Battal Gazi”, “Cenknâme-i Emir Hamza” gibi kitaplar da yaygın olmakla birlikte Cenknâme tabiri daha çok Hazreti Ali etrafında teşekkül etmiş dinî-kahramanlık hikâyeleri için kullanılmaktadır. Cenknâmeler, özellikle Hazreti Muhammed, Hazreti Ali ve çocukları etrafında şekillenir.”³⁸

13. yüzyıl itibariyle Anadolu sahasında tercüme, adapte veya te’lif olunan Hz. Ali Cenknâmeleri, gâzi tipi etrafında şekil alan dînî destânlardır. Gâzi tipini hem İslâmiyetten önceki destânların içerisinde bulunan alp tipi hem de maddî kuvvet yerine mâneviyâtın ön planda olduğu velî tipi etkilemiştir.³⁹

Hz. Ali cenklerinin esas konusu; İslâm dînini tebliğ etme ve yayma, ahlâkî değerleri empoze etme ve toplumda gazâ ruhunu mütemâdiyen canlı tutmaktır. Öyle ki başta Hz. Ali olmak üzere hikâyelerdeki karakterler; savaşçı ruhlu, ahde vefâ gösteren, mazlumlara koruyup kollayan, âdeta emr-i bi’l ma’ruf ve nehy-i anil münker ilkesine bağlı kişiler olma özelliğini haizdirler.

İsmet Çetin’e göre “dînî-kahramanlık destânları içinde değerlendirilmesi gereken Hz. Ali Cenknâmeleri, dînî bir grubun destânı, Hz. ‘Ali de dînî bir grubun lideri olmaktan çok, Anadolu Türk insanının cengâverlik eğilimlerini ön plana çıkaran, onlara mesaj veren ideal insan tipinin örneğini teşkil eder bir destân kahramanıdır. Cenknâme ise, ideal insan anlayışı ile davranış şekillerini Türk destân geleneğine bağlı olarak anlatan dînî-kahramanlık konulu Türk destânıdır.”⁴⁰ Hz. Ali’nin hem Sünnî hem de Şîîler tarafından saygı ve hürmetle yâd edilmesi, Hz. Ali cenklerinin mezhep veya meşrep gözetilmeksizin sevilerek okunmasına neden olmuştur.⁴¹

Bu tür eserlerde Hz. Ali’nin tam bir tanımı yapılmamakla birlikte onun kerâmetlerinden, kahramanlığından, kişiliğinden ve etrafında şekillenen olaylardan

³⁷ Kayaokay, **a.g.e.**, s.21.

³⁸ Toprak, **a.g.e.**, s. 9.

³⁹ Çetin, **a.g.e.**, s. XXX.

⁴⁰ Çetin, **a.g.e.**, s. XXX-XXXI.

⁴¹ Aslıhan Öztürk, **Bilinmeyen Bir Hz. Ali Cenknâmesi**, IV. Uluslararası Alevilik ve Bektaşilik Sempozyumu Bildiriler Kitabı, [18-20 Ekim 2018], Ankara 2018, Cilt 2, s. 310-311.

bahsedilmektedir. O, Hz. Peygamber'den izin aldıktan sonra Zülfikâr'ını alır, Düldül'üne biner ve dîni tebliğ etmek için İslâm'ın bulunmadığı topraklara gider. Birçok zorluğa rağmen Allah'ın inâyetiyle gayrimüslimlere karşı girdiği İslâm mücâdelesinde kazanan taraf olur. Bu savaşlardan sonra Müslümanlığı kabul edenlere şefkatiyle muamele eder ve kabul etmeyenlerin devletini ise haraca bağlar. Tüm bu olaylar bittiğinde tekrar evine, ailesine geri döner.

Bu kadar rağbet gören Hz. Ali Cenknâmeleri üzerine ayrıca pek çok çalışma da yapılmıştır.⁴²

⁴² Bk. İlyas Kayaokay, **H. Ali Cenknâmeleri**, DBY yay., İstanbul 2021.
İsmet Çetin, **Türk Edebiyatında H. Ali Cenknâmeleri**, Kültür Bakanlığı, Ankara 1997.
İsmet Çetin, **Destandan Hikayeye Hazret-i Ali Cenknâmeleri**, Sakarya Üniversitesi yay., Sakarya 2010, s. 379-404.
Maşallah Kızıldaş, **Şairi Bilinmeyen Manzum Bir H. Ali Cenknâmesi: H. Ali'nin Melik İle Cengi**, Edebi Eleştiri Dergisi, c. 5, sayı. 1, s. 57-96, 2021.
Mehmet Atalan, **Türk Kültüründe H. Ali Cenknâmeleri**, e-Makalat Mezhep Araştırmaları Dergisi, c. 1, sayı. 2, s. 7-27, Mayıs 2009.
Mehmet Atalan, **Anadolu'da Cenknâme Geleneğinin Oluşumu**, Uluslararası Alevî-Bektâşî Klasikleri Sempozyumu, Sakarya Üniversitesi, 8-9 Kasım 2014, 2016, s. 363-378. (İsam)
Rugeş Demir, **H. Ali cenknâmelerinden "Yemâme Cengi"nin yeni bir nüshası**, İslâm Medeniyeti Dergisi, c. 7, sayı. 47, s. 50-64, Haziran 2021.
Duran Gültekin, Z. Görkem, **Alp Tipinden Gazi Tipine Türk Destanları ve H. Ali Cenknâmeleri** =Turkish Epics Through Alp Type to Ghazi Type and Cenknames of Ali (His Holiness), IV. Uluslararası Alevilik ve Bektaşilik Sempozyumu Bildiriler Kitabı, c. 1, s. 389-410 Ankara 18-20 Ekim 2018.

İKİNCİ BÖLÜM

GAZÂVÂT-I HZ. ALİ ESERİNİN ŞEKİL, DİL VE MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

Çalışmamıza konu olan Gazâvât-ı Hz. Ali, esasında başlıkları bulunmayan üç ayrı hikâyeden oluşmaktadır. Hikâyeler konuları bakımından birbiriyle benzerlik göstermektedir. İlk iki hikâyeye Hz. Ali etrafında cereyan ederken üçüncü hikâyeye daha çok Hz. Ali'nin oğlu Muhammed Hanefî ile şekillenir. Hikâyeler şekil bakımından herhangi bir farklılığı ihtiva etmemektedir.

2.1. ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

2.1.1. Vezin:

İncelenen eser manzum olup mesnevî nazım şeklinde yazılmıştır. 1460 beyitten müteşekkildir ve “fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilât” veznindedir. Nitekim söz konusu eserde vezin açıkça belirtilmiştir:

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilât

Vir Resûl'e şalavât temmet tamâm

(768)

Ele alınan eserde birçok aruz kusuru bulunmaktadır. Bunun sebebi sözlü anlatıların yazıya geçirilmesi ya da bu tarz eserlerin Türkçede aruzun yeni yeni vücut bulduğu dönemlerde yazılmasından kaynaklandığı olabilir. Söz konusu eserde hece fazlalığı ya da hece eksikliği sebebiyle birçok kusurlu beyit bulunmaktadır. Bu beyitlerin, müdahale edilebilecek olanlarına, yapılan uygun eklemeler köşeli parantez içinde gösterilmiş, çıkarılan bazı unsurlar da normal parantez içine alınmıştır:

Gelmedi oğlanlaruñ aķar (göz)yaşı

Bilmediler 'Alî'nüñ n'oldı işi [7b]

(175)

İçmezem [ol süciden] güç söyleme

Hasta vücūdum[a] zahmet eyleme
(1207)

2.1.2. Kâfiye:

İncelenen metinde yer yer mısraları arasında kâfiye uyumsuzluğu olan beyitler görülmektedir:

Düğün idüp kıldılar ‘ağd ü nikāh
Şād oldu kâmusı ehl-i İslām
(739)

Ne yirden geldüğün ‘arz eylesün bize
Hem müsâfirdür bizimle söylesün
(820)

Eydür imdi berkit anuñ kıl kabûl
Öñce gelen üstüne sen āh bırak
(1273)

Kâfiye uyumsuzlukları bazı yerlerde, hece çıkarılarak ya da eklenerek giderilmeye çalışılmıştır:

Geçdi andan gördi on biñ er(i)
Her biri bir pehlivān şāhib-hüner
(834)

Zinhār oğul ayruğ böyle kıлмаğ[ıl]
Kend’özünü tehlikeye şalmağıl
(1095)

Bazı yerlerde ise kâfiye uyumluluğu açısından kelimelerin yeri tarafımızca değiştirilerek bozukluk ortadan kaldırılmıştır:

Bu adaya yolumuz yañlış gelür⁴³

Görgil imdi bunlara ne iş olur

(25)

Yedikez atın depdi kemend atdı

Ve düşmez çäre yok şunā depdi⁴⁴

(1025)

2.1.2.1 Yarım kâfiye:

Burç üstinde baqdı Hālīd taşraya

Gördi kâfir şınmış kaçır kal'aya

(464)

2.1.2.2 Tam kâfiye:

Tā ki Cebra'ıl aña virdi haber

Kızına söyledi ol hayrū'l-beşer

(602)

2.1.2.3 Zengin kâfiye:

Resūl eydür yā kızım n'oldu saña

Gözün aç hālūni söyle baña

(583)

2.1.2.4. Redif:

'Alī eydür Cumhūr'a kim hāl nedür

Tızcek söyle bilelüm ahvāl nedür

(686)

⁴³ Aslı “gelür yañlış”tır.

⁴⁴ Aslı “depdi şunā”dır.

2.2. DİL ÖZELLİKLERİ

Çalışmamıza konu olan nüsha, Eski Anadolu Türkçesi ile kaleme alınmıştır. Nüshada rastlanılan ek hataları, Arapça ve Farsça kelimelerde yapılan yazım yanlışları, vezin bozuklukları, kafiye uyumsuzlukları, konu itibarıyla ihtiva ettiği efsanevi olaylar metnin 13. veya 14.yy’da yazıldığını düşündürmektedir. Tespit edilen farklı özellikler örnek beyitlerle desteklenmiştir. Beyit numaraları parantez içinde beyitlerin altında gösterilmiştir:

a. Geniş zaman 1. çoğul şahıs fiil çekim eki olan -uz, -üz ekinin aynı zamanda -vüz, -vuz şeklinde kullanıldığı da görülmüştür. -vuz ekindeki v sesinin yitmesinden ötürü -uz eki son ünsüzle biten kelimelere eklenmektedir⁴⁵:

görevüz (33), idevüz (1404), uravuz (116), atavuz (1154), ölürüz (180), kıluruz (892)

b. Bilinen geçmiş zaman ekinin -dı, -di, -du, -dü şeklinde geldiği görülmektedir:

oldı (111), oldu (1215), gitdüler (246), gitdiler (1258) okıdı (615), okudu (1409)

c. Gelecek zaman fiil çekimi olan -(y)Acak, -(y)Ecek eklerinin metinde – (y)Isar, -(y)İser –(y)Usar, -(y)Üser şeklinde kullanıldığı görülmüştür. Gürer Gülsevin’e göre y(Isar), Eski Anadolu Türkçesi’nde en çok kullanılan zaman ekidir⁴⁶:

kalısardur (380b), neyleyiser (513b), çekiser kopuser (661), olusar (891)

ç. Zarf-fiil çekim eki, metinde -cağız, -cegiz, -ınca, -incek -ınca, -ince, -unca, -ünce olarak karşımıza çıkmaktadır:

çalıcağız (433), görincegiz (688), olınca (1244), depincek (1154), yapışınca (294a), gelince (525) olunca (1027), görünce (1032)

⁴⁵ Yavuz Kartallıoğlu, **Klasik Osmanlı Türkçesinde Eklerin Ses Düzeni (16,17 ve 18. Yüzyıllar)**, Türk Dil Kurumu yay., Ankara 2011, s. 511.

⁴⁶ Gürer Gülsevin, **Eski Anadolu Türkçesinde Ekler**, Türk Dil Kurumu yay., Ankara 1997, s.100.

d. Bildirme eki olarak -dur, -dür ya da -durur kullanılmıştır:

babamdur (235), birdür (959), budurur (1064)

e. İkinci tekil şahıs emir eki olarak -gıl, -gil kullanılmıştır. Bu ek metinde iki farklı şekilde geçmektedir: -غل- کل-

söylegil (26), almağıl (1173)

f. Metinde ile edatının ekleşmiş biçimi olan -(y)ıla kullanımı ile karşılaşmıştır:

şuyıla (16), kayguyıla (295b)

g. Nadir de olsa Türkçe kelimelerle yapılan terkiplere rastlanılmıştır. Türkçe kelimelerden terkip olmamasına rağmen böyle bir durumla karşılaşmak elimizdeki metnin ilk dönem metinlerine ait olduğunu gösterir niteliktedir:

darb-ı yağ (792), ğark-ı acı (802)

ğ. Metinde bulunan kelime veya fiillerde fazladan elif harfi kullanıldığı görülmüştür.

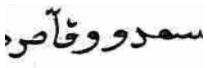
h. Bazı elifli kelimeler güzel he ile yazılmıştır:

cezā (551)

ı. Çalışmada dal olarak kullanılan bazı kelimeler metinde zel olarak yazılmıştır:

-şāz -şād (678), -şīr-i Huzā -şīr-i Hudā (62)

i. Bazen terkiplerin atıf vavı ile yapıldığı görülmüştür:

Sa'd-ı Vakḳāş (374a)

j. ile, çün, dek, degin, dahı, kadar, kim, dem gibi unsurların metinde bazen kendinden önceki unsur ile birleşik yazıldığı görülmüştür:

gemiyile (725), oğullarçün (596), aḥşamadek (712), şabāḥdegin (124), sendaḥı (337b), olḳadar (938), nekim (1361), oldem (135)

k. d-ṭ harflerinin metinde karışık halde bulunduğu görülmektedir.

ip takdurur (653), ip dakarum (1062), tırdı öri (89), durdı öri (584), duta (828), tuta (347a)

l. Metinde ek fiilin hem bitişik hem de ayrı yazılmış örnekleri bulunmaktadır:

ağlariken (206), içinde iken (946), erise (152), dutmaz iseñ (919), cāzūyımış (437), dīv imiş (641), oğlandayidi (1424), yaşluyıdı (1378), bilmez idi (243), kimidi (741), kāfir idi (1038)

m. “Bu” işaret zamirinin çokluk halinin bazen n sesi düşürülerek kullanımı görülmüştür:

bular (38, 340b, 900, 1266)

n. Metinde g/v sesi değişmesine yönelik örnekler bulunmaktadır. Faruk K. Timurtaş’a göre Türkçede kelime ve hece sonuyla, kelime ortasında ve hece başındaki g’ler v şeklinde ortaya çıkmaktadır ve özellikle yuvarlak ses bulunduğu zaman bu değişme görülmektedir⁴⁷:

dögenür (427), dögmek (47, 559)

o. Metinde bulunan bazı e sesli harfi elifle gösterilmiştir. Fakat bunlar çalışma içerisinde e’li okunmuştur:

depeye (255)	دپايه
hüneri (152)	هناري
ciğeri (709)	جگاري

ö. Metinde bazı Arapça ve Farsça kökenli kelimelerin birden fazla farklı yazımlarına rastlanılmıştır. Çalışmada ise tarafımızca bu kelimelerin doğru yazımı tercih edilmiştir. Aşağıdaki örneklerde ilk kelime tezde tercih edilen doğru yazım, diğerleri metinde geçen farklı yazım örnekleridir:

-hālīd (12,108), hālīd (52,100), hālīd (75, 105), hālīd (92,101)

⁴⁷ Faruk K. Timurtaş, **Eski Türkiye Türkçesi XV. Yüzyıl Gramer-Metin-Sözlük**, İ.Ü Edebiyat Fakültesi yay., İstanbul 1977, s. 53.

-na‘ra (1070, 1367), nağra (52, 937), nāğra (100), nağrā (417), nağrā (418)

-‘asker (45,1136), asker (68, 614)

-ḥoş (20, 1199), hoş (12, 448)

-tekbīr (55, 468), tekbir (36, 949)

-destūr (159, 886), destur (63, 1436)

-sā‘at (37, 732), sa‘at (81)

-meşğūl (137, 415), meşğul (137, 293)

-nāğihān (23, 853), nāgāhān (149)

-hūner (18, 1320), hūnār (152)

-pelīd (437, 511a), pelid (149, 560)

-iblis (81, 546), iblis (194, 742)

-za‘īf (771), za‘if (221), za‘īf (558)

-zengī (27, 703), zengī (255, 273a)

-ğāzī (36, 1450), gāzī (253), ğazī (260, 1339), ğāzi (995, 1457)

-şükṛ (603, 1444), şükūr (263, 809), şükūr (707, 315b)

-yārān (457, 544), yāren (306b, 730), yaren (683, 687)

-sarāy (309b, 839), şarāy (316a), saray (338b)

-zamān (49, 1450), zamān (316a)

-yāḥūd (1152), yāḥūd (340b, 660)

-zaḥm (1073, 1310), zaḥm (342a, 346a)

-naḥs (471, 508b), naḥs (363b, 437)

-ḥaber (37, 1365), ḥaber (373b, 1087)

-tedbīr (1410), tedbir (375b, 383b)

- tīz (26, 1320), tez (403, 1346)
- şandūk (444, 677), şanduk (405, 410)
- zelīhā (395, 738), zelīha (414, 676), zelīha (617), zālīha (618)
- zindān (463, 1424), zindan (461, 1245)
- hāzır (832, 1256), hāzır (470, 873), hāzır (793, 1400), hāzır (824)
- bātıl (443, 478), bātıl (503b, 961)
- ‘ifrīt (432, 754), ‘ifrit (566, 700)
- cebrā’ıl (602, 941), cebrā’ıl (597, 911)
- yūsuf (618, 723), yūsuf (617)
- zencır (573), zencir (654, 656)
- yāhūd (1152), yāhūd (340b, 660)
- şabāh (11,735), şubh (982)
- hüseyn (83, 734), hüseyn (1061, 1445)
- ğazā (996, 1460), kazā (1138)
- kal’a (46, 1127), kalye (1143), kal’ā (1283)
- hudā (62, 1139), hudā (1336)

p. Farsça kelimelerin başına gelerek olumsuzluk bildiren بی ve لا eki metinde bazen birleşik bazen ayrı şekilde yazılmıştır. Çalışmada, söz konusu ekler birleşik olsa da olmasa da kendisinden sonra “-” gelecek şekilde gösterilmiştir.

2.3. MUHTEVÂ ÖZELLİKLERİ

2.3.1. Karakterler:

2.3.1.1. Müslüman Karakterler:

2.3.1.1.1. Hz. Muhammed:

Çalışmamıza konu olan metin daha çok Hz. Ali etrafında şekillenmektedir. Metne baktığımızda Hz. Muhammed dîne davet amaçlı yapılan savaflara fiilen katılmak yerine müşkül durumda olan gâziler için Allah’a duâ eder ve bu duâlar savaş seyrinin değişmesine sebep olur:

Yalvarur eydür yâ Vâhid [ü] Aḥad
Ṭarlığa düşmüş gâziler kıl meded
(595)

2.3.1.1.2. Hz. Ali:

Kâfirlere karşı yapılan mücâdelede Müslüman ordusunun başında yer alan Hz. Ali, Zülfikâr isimli kılıcı ve Döldül isimli atıyla er meydanının âdeta padişahıdır. Öyle ki heybetini gören, derhal bulunduğu yeri terk eder. Savaşçı ruhu, ileri görüşlülüğü ve yenilmezliğinin yanı sıra şefkatli bir baba olması açısından da tam bir örnek kişiliktir:

Dayanmadılar zengîler ol heybete
Kaçdılar ‘Alî’ nün önünden öte
(434)

Zülfikâr bilimde o Döldül atum
Na‘ra ursam ra‘d-vârdur heybetüm
(326a)
(326b)

‘Alî vardı öpdü kuçdu oğlunu
Deyüvir bu ne başdur cānum cānı
(1086)

Hız. Ali'nin somut veya soyut olaylara karşı en büyük kalkanı İsm-i A'zam duâsıdır. Bazen bir cadıya ve sihrine karşı, bazen zorlu bir durumdan kurtulmak için, bazen de yaraya şifa vermesi adına İsm-i A'zam duâsına mürâcaat eder:

‘Alî gördi ol cāzūyı kaçıldı
Şîr-i Hudâ İsm-i A'zam okıldı
(440)

‘Alî anuñ ayağını şıgadı
İsm-i A'zam Fâtiha'yı okıldı
(615)

2.3.1.1.3. Hız. Hasan:

Babası Hız. Ali'nin yokluğunda Zülfikâr'ı eline alır ve Döldöl'e binerek savaş meydanında kâfirler ile mücâdele eder. Hız. Hasan'ı Döldöl ile beraber gören kâfirler, onun Hız. Ali olduğunu düşünürler:

Gördi kâfir Hasan'da Döldöl'i
Didiler kim budur uş irdi ‘Alî
(185)

2.3.1.1.4. Hız. Hüseyin:

Babası Hız. Ali ve kardeşi Hız. Hasan ile birlikte kâfirlerle olan mücâdelede yer almaktadır. Kimi zaman iblis ortalığı karıştırmak için Hız. Hüseyin'in öldüğü haberini yayar:

Ara yire girdi iblis çağırur
Hüseyin öldi diyüben çağırur
(204)

2.3.1.1.5. Halid bin Velid:

Sahib-i hüner sıfatı ile anılan Halid bin Velid, Hz. Ali'nin kandırılıp tutsak edildiği sırada, onun yokluğunu aratmayacak şekilde türlü oyunlarla kâfirleri yerle bir eder:

Kırdı bölük bölük ol kâfirleri

Hâlid anda yıkdı yedi yüz eri

(105)

Hüner sahibi Halid bin Velid'in bir cadının yüzüne üfürdüğü sihirle gözüne perde inmiştir ve aldığı birçok yarayla Sicinlik tarafından esir edilmiştir:

Sihr okur urur Hâlid yüzine

Karanlık oldu Hâlid'in gözüne

(134)

Cumhûr Halid bin Velid'i bağlı bir şekilde sandığın huzuruna getirir. Sandık Halid bin Velid'e, kendisine inanmadığı için bu vaziyete düştüğünü ima eder ve bunun üzerine Halid bin Velid sandığa şu sözleri sarf eder:

Cāzūsın saña kaçan Tañrı diyem

Hāşā kim Allāh dilümden koyam

(364a)

(364b)

Bu sözler karşısında öfkelenen Sandık, Halid bin Velid'in kuyuya atılması emrini verir. Daha sonra Hz. Ali tarafından kuyudan çıkarılır:

Şandūk eydür bunı atuñ tamuya

Dir demürleyüp birağūñ kuyuya

(365a)

(365b)

2.3.1.1.6. Gemici Hacı Beşer:

Hz. Ali ve gâzilerin içerisinde bulunduğu gemiyi süren, doksan yaşlarında olan bir kişidir. Gemiyi Bahr-i Ummân'a ulaştırması gerekirken rotayı şaşırır ve Tolan adasına doğru yol alır:

Gemicinüñ adıdur Hâcı Beşer

Pîr olmuşdur kendüsi toksan yaşar

(162)

Hz. Ali'nin bir iblis tarafından kandırılıp götürüldüğü ve Müslüman ordusunun kâfirlerin saldırısına maruz kaldığı sırada Hacı Beşer, kâfirleri püskürtmek amacıyla Hz. Hasan'dan destur alır ve Hz. Ali'nin kılığına girer:

Gemici eydür dilerem yâ Hasan
Luţf idüben baña destür viresen

Kim binem Düldül'e alam Zülfikâr
Hamle kılam bu kâfire ra'd-vâr [7a]

Ola kim beni 'Alî şanalar
Şınuban meydân içinden döneler

(159-161)

2.3.1.1.7. İsfahanlı Abdullah:

Bahr-i Ummân'daki kılavuzluk görevi ile bilinen Abdullah, Hz. Muhammed'e İsfahan'dan gelesi beş yıl olduğundan ve ailesi ile görüşemediğinden bahseder. Böylelikle yüce Peygamber'den, uzak olanların kendisine yaklaşması konusunda duâ etmesini ister ve bu isteğine de nâil olur:

Çünkü getürdüm kulağuzluk hakkın
Du'â kılsuñ menzilüm olsa yakın
(761)

Elgötürüp du'â kıldı Muştafâ
Şek degüldür ol du'â oldu revâ
(762)

2.3.1.1.8. Sa'd-ı Vakkas:

Sandık tarafından esir alındığı kuyuda Halid b. Velid ile karşılaşır. Akabinde esir düştüğü kuyudan Hz. Ali cengâverliğinde kurtulur ve kâfirlerle savaşıma devam eder:

Şükr kıldı Allāh’a şîr-i Hudā
Çözdi bağların ‘Aliyyü’l-Murtażā
(707)

2.3.1.1.9. Zübeyr ibnü’l-Avvam:

Sa’d-ı Vakkas ile birlikte esir alındığı kuyudan Hz. Ali aracılığıyla kurtuluşa erer ve Hz. Ali’nin şefkatine nâil olur:

Sa’d-ı Vakkaş Zübeyr’ün elini
Sığadı ‘Alî Hasan’ün kolunu
(710)

2.3.1.1.10. Hz. Fâtıma:

Hz. Muhammed’in kızı, Hz. Ali’nin eşi ve Hz. Hasan ile Hüseyin’in ise annesi olan Hz. Fâtıma, babası gibi bizzat savaş meydanlarında bulunmamıştır. O bulunduğu yerde savaşa giden eşi, çocukları ve tüm Müslüman ordusuna duâ eder. Kerâmet sahibi olan Hz. Fâtıma, babasının ona verdiği baş örtüsü ile eşi ve oğullarının uğramış olduğu durumu görür:

Ol destârîñ kerâmeti ol idi
Mekke’den Fâtıma ‘Ummân’ı gör(üri)di
(578)

Gördi ‘Ummân şehrinde gâzîleri
Yatur zindân içinde oğlanları
(579)

2.3.1.1.11. Muhammed Hanefî:

Gözü pekliği ve cengâverliği ile esere konu olan Muhammed Hanefî hakkında Jean-Louis Mattei şöyle demiştir: “Bilindiği gibi Muhammed Hanefî, Dursun Fakih tarafından uydurulmuş bir kahramandır. Bu yiğit başka el yazmalarında Hz. Ali’nin Rum Kayseri’nin kızıyla yaptığı evlilikten doğmuştur.”⁴⁸ İncelenen yazma eserde ise Muhammed Hanefî, annesinin Hz. Fâtıma olduğunu belirtmektedir:

Tañrı arslanı ‘Alî oğlu benem
Fâtıma olısdur benüm anam
(1059)

Tabut tarafından kuyuya kapatılan Hanefî, Tabut’un kızı Mine Hâtun sayesinde oradan kurtulur. Babası Hz. Ali’den izin alarak sonradan Müslüman olan Mine Hâtun ile evlenir:

Atasından ızın alup kıldı nikâh
Kâfirile kıldılar şulh-ı şilâh
(1431)

2.3.1.2. Müslüman Olmayan Karakterler:

2.3.1.2.1. Sicinlik:

Sicinlik halkı Zengîlerden oluşan Tolan adasının meliki, Bahr-i Ummân adasında hüküm süren Cumhûr’un kardeşi ve Züleyhâ’nın babasıdır. Hz. Ali ve ordusuna daha fazla hükmedemeyeceğini anlar ve bulunduğu yeri terk edip kûs olduğu kardeşi Cumhûr’un yanına, Ummân şehrine intikal eder:

Zülfikâr’ı çeküben kâfir bî-çâr
‘Alî’nün öñünce Sicinlik kaçır
(252)

⁴⁸ Mattei, **a.g.e.**, s.30

Kardeşi Cumhūr'un Müslüman olmasının ardından Ummân şehrinden kaçar ve Ayne'l-Katir adasına gider. Daha sonra şehri ele geçirmek için kaf dağından topladığı ifritlerle birlikte Bahr-i Ummân' a geri döner ve orada bulunan kardeşini yaralar. Nihâyetinde Hz. Ali'nin heybeti karşısında daha fazla mücâdele edemez ve bulunduğu yeri beş dev ile terk eder:

Ğaf ғağından otuz biñ ‘ifrīt alur
Yine ‘Ummān şehri üstüne gelür
(554)

Ol Sicinlik ғardaşını urdı dir
Cumhūr'a oldem depre kıldı dir
(562)

Ol Sicinlik gördi heybetin
Ğaçdı ol beş dīv ile oldı zebūn
(701)

2.3.1.2.2. Balkam:

Müslüman olduktan sonra saf değıştiren kardeşi Mühelhil ile savaş meydanında karşı karşıya gelir ve onu öldürür:

Düşdi filden kesdi Mühelhil başını
Ol kâfir şehīd itdi ғardaşını
(150)

2.3.1.2.3. Tabut:

Jean Louis Mattei, Tabut karakteri ile ilgili şöyle belirtmiştir: “Ancak Tabut adlı karakter tamamen hayal ürünüdür. Ne kadar gaddar ve karanlık bir şahsiyet olduğunu göstermek bakımından ona özellikle “Tabut” ismi verilmiştir.”⁴⁹

⁴⁹ Mattei, **a.g.e.**, s.36

Mine Hâtun'un babası Tabut, koru sahibi ulu bir kâfirdir. Muhammed Hanefî'yi yakalayıp dinden döndürmeye çalışır lakin başarılı olamaz. Sonunda Müslümanlara karşı yenilir ve Hz. Ali tarafından haraca bağlanır:

Gel bizüm dînümüzü eyle qabûl
Mîne Hâtûn qaravuş biz saña qul
(1221)

'Alî eydür virüñ penç yıllık harâc
Mîne Hâtûnile taht u tâc
(1397)

2.3.1.2.4. Rüstem:

Tabut'un yardımcısı olan bir pehlivandır. Mine Hâtun ile evlenme karşılığında Muhammed Hanefî'yi yakalayıp getireceğine dair Tabut ile anlaşma yapar:

Şehâ dir Mîne benüm olsun hemân
Virmeyeyüm oğlana bir dem amân
(1300)

Saña tıttup anı diri getürem
Hâcetüñ buyısa saña yitürem
(1301)

2.3.1.2.5. Davud:

Tabut'un zikredilen bir diğerk yardımcısıdır. Muhammed Hanefî'nin gücünün farkında olup Rüstem'e şöyle der:

Taıñrınıñ bir adı vardur okur
Çalsa kılcı ucundan ot şakır
(1128)

2.3.1.3. Sonradan Müslüman Olan Karakterler:

2.3.1.3.1. Cumhûr:

Hayali bir karakter olup Ummân şehrinin padişahı, Sicinlik'in ise kardeşidir. İlah olarak kabul ettiği sihirden ibaret olan sandığa tapar. İlk etapta Müslümanlara düşman olan Cumhûr, Hz. Ali'nin kendisine İslâm'ı telkin etmesiyle beraber sandığın bâtıl olduğunu idrak eder ve Müslüman olur:

‘Alī aña İslām telkîn eyledi

‘Alī’nün sözine temkîn eyledi

(477)

‘Alī’niñ öñünde getürür (ol) ĩmān

Hoş müselmān oldu buldı amān

(480)

2.3.1.3.2. Mühelhil:

Kardeşi Balkam ile Müslüman safın karşısında olan Mühelhil, savaş esnasında iman getirip atını ve kılıcını kâfirler yönüne döndürür. Sonunda kardeşi Balkam tarafından şehit edilir:

Bağlu Hüseyn öñüne gönderür

Ol Mühelhil şoldem ĩmān getürür

(144)

Düşdi filden kesdi Mühelhil başını

Ol kâfir şehīd itdi qardaşını

(150)

2.3.1.3.3. Mekenki (Zelihâ):

Sicinlik'in kızı, Cumhûr'un yeğeni olan Mekenki , Hz. Ali aracılığıyla şahâdet getirip Müslüman olmuş ve İslâm ile tanıştıktan sonra ismi Zelihâ olarak değişmiştir. Hz. Ali'nin mânevî kızı olarak kabul ettiği Zelihâ, Hz. Muhammed aracılığıyla Halid bin Velid'in oğlu ile evlendirilmiştir:

Ol kız İslām dīnini kıla kabūl
Hoş müselmān oldı buldı toğrı yol
(331a)
(331b)

‘Alī eydür ol kızuñ elin tuta
Sen kızım ol ben saña olam ata
(347a)
(347b)

Bezetdi Zelīhā’yı Muştafā
Hālid’iñ oğluna virdi bā-şafā
(738)

2.3.1.3.4. Mâlik:

Mecusiyye kalesinde yaşayan ve ateşperest olan Mâlik, Hz. Ali ile verdiği mücâdeleye yenik düşer ve sonunda Müslüman olur:

Ol Mâlik çağurdı eydür el-amān
Dīnüne girem senüñ yā pehlivān
(955)

2.3.1.3.5. Mine Hâtun:

Tabut’un kızıdır. Savaşçı ruha ve korkusuzluğa sahip olmasının yanında çok da güzel olan Mine Hâtun, Muhammed Hanefî’yi görür görmez onunla gönül bağı kurar, onu babasının hapsedtiği kuyudan kurtarır ve hemen oracıkta Müslüman olur. Zorluklar karşısında Muhammed Hanefî’nin yanında durur ve sonunda evlenirler:

‘Āşık olmuşdu kız anuñ yüzüne
Delü oldu hem laţîf âvâzına
(1247)

2.3.2. İnsan Dışı Varlıklar:

2.3.2.1. Cebrâil:

Eserde haber ulaştırma görevi bulunan Cebrâil, Allah'ın bildirdiklerini Hz. Muhammed'e iletir:

Hağ Çalap emreyledi Cebrâ'ıl'e
Var Resûl'e di 'Alî'ye varsun bile
(940)

2.3.2.2. Şeytan:

Atlı bir Müslüman kisvesine bürünerek Hz. Ali'yi kandırır ve onu doğruya iletir
Müslümanların yenilmesine sebep olur:

Ben 'Alî'yi maşrıka iletdüm didi
Anı anda koyuben gitdüm didi
(195)

Bazen de doğru olmayan haberler yayıp fitne çıkarmaya çalışır:

Ara yire girdi iblis çağırur
Hüseyn öldi diyüben çağırur
(204)

2.3.3. Efsânevî varlıklar:

2.3.3.1. Cin:

Eserde geçen cinler, iyi cinlerdir. Bu cinler arasında isimleri özellikle belirtilen iki cin vardır; Biri, uçma ve konuşma gibi olağanüstü özelliklere sahip Yûsuf'tur, diğeri ise cinlerin meliki Abdân'dır. Bu iki cin, Hz. Ali'nin yanında bulunurlar ve Hz. Ali'nin kâfirlerle olan mücâdelesinde ona yardım ederler. Savaşın sonunda Hz. Ali 'Ayne'l-Katir adasını Abdân'a ise Yûsuf 'a verir:

Yûsuf eydür 'Alî'ye ey sultânım
Gelün imdi boynuma binün benüm
(627)

Cinnî Yūsuf bile ‘Abdān irişür
Dīn yolunda ol ġāzīler urişur
(699)

2.3.3.2. İfrit:

Kâfirlerle beraber Müslümanlara karşın savaşıñ ifritler Kaf dağıñın ardında bulunurlar:

Ğaf tağından otuz biñ ‘ifrīt alur
Yine ‘Ummān şehri üstüne gelür
(554)

2.3.3.3. Dev:

İstihraç adındaki dev Hz. Süleyman’ın hizmetinde bulunan bir devdir. Bir gün temizlik yaparken döşeğın altında Hz. Süleyman’a ait bir kitap bulur ve bu kitaptan büyü yapmasını öğrenir. Büyüyü kötüye kullanan İstihraç devi, cin Yūsuf tarafından yakalanarak Hz. Ali’ye götürölür. Akabinde bağı bir şekilde derin bir kuyuya indirilir:

Ol kitābı bulmuş anda ol fuzöl
İçindeğın bilmiş anda bī-uşöl
(643)

Ol kuyuda ol ‘azābı çekiser
Şöyle kıla tā kıyāmet kıpuser
(661)

2.3.4. Motifler

2.3.4.1. Namaz:

Yazma eserde sabah, akşam ve yatsı olmak üzere üç vakit namaz geçmektedir. Genel olarak gazāya, sabah namazı kılındıktan sonra çıkılır:

Silâhın çözdü abdes[t] alur
Aḥşam oldu çün bunlar namâz kılar
(111)

İrte oldu turup abdes[t] aldılar
İmâm ile şabâḥ namâzın kıldılar
(125)

Du‘â kılar hem silâḥ kuşandılar
Kâfirî başa diyü uşandılar
(126)

Mekke’den yatsu kılar itdi sefer
‘Alî’ye kavuşdı tâ vakt-i şehir
(679)

2.3.4.2. Âyetler ve Duâlar:

Eserde, kötülük ve olumsuzluklardan korunmak ya da şifa dilemek için âyetlere ve duâlara başvurulur. Hz. Ali İsm-i Azam duâsını ve Fâtiha’yı okuyan isimdir. İnsan sûresini de Muhammed Hanefî okur:

‘Alî anuñ ayağını şıgadı
İsm-i A‘zam Fâtiḥa’yı okıdı
(615)

Ḳuyu dibinde Muḥammed Ḥanifî
Hel etâ sûresin okur şafî
(1246)

Müslümanların zor durumda kaldıklarında kuşandıkları en büyük kalkanı şüphesiz gönülden yapılan duâdır:

Sen du‘ā kıl yā Muḥammed yā Resūl
Ḥaḳ Te‘ālā luṭfile kılur ḳabūl

(795)

Her du‘ā kim şıdḳile cāndan toḡa
Hīḳ gümānsuz ol du‘ā göge aḡa

(800)

2.3.4.3. Savaş Aletleri ve Savaşta Kullanılan Çalgılar:

2.3.4.3.1. Zülfikâr:

Hız. Muhammed tarafından Hız. Ali’ye hediye edilen Zülfikâr, âdeta sahibinin heybeti ile özdeşleşmiş bir kılıçtır. Hız. Ali’nin kâfirlerle olan mücâdelesine, keskinliği ile şüphesiz büyük bir katkı sağlayan Zülfikâr, Allah’ın inâyetiyle gücüne güç katmıştır:

Taḡrı’nuñ ḳudretiyle Zülfikâr
Her ḳalışda biñ arşun uzar

(449)

2.3.4.3.2. Gürz, Kalkan, Kılıç, Ok, Süngü:

Eserde geçen diğerk savaş teçhizatlarıdır:

Gördi nâḡihān ḳardaşını ol pelīd
Gürzile yıḳdı anı oldu şehīd

(149)

Taḡrı’ya sığınuban atlandılar
Yüzlerine ḳarşu ḳalkān büründiler

(184)

Ol Sicinlik kızına yavlağ puşar
Kılıç oğ hem kamu üstine üşer
(425)

Av diledi gönlü nice bir yata
Aldı eline süñü bindi ata
(1008)

2.3.4.3.3. Boru, Davul, Kös, Tabılbaz, Nakkare:

Savaş esnasında kullanılan müzik aletleridir:

Ol ‘alemler yürüdi kızıl şaru
Çalınur altında hem tabl [u] boru
(409)

Şol sâ‘at tāvul çalar naqqāre öter
Yakın ırak cümle bir yire yiter
(44)

Çıkdılar meydāna şancağ dikdiler
Ceng için kös ü na‘ra çaldılar
(128)

Kamu bir kezden tāvulbaz kaçdılar
Kodılar kal‘aya taşra çıkdılar
(46)

2.3.4.4. Hayvanlar:

2.3.4.4.1. Döldül:

Amcasının oğlu Hz. Muhammed'in kendisine hediye ettiği, Hz. Ali'ye mahsus bir binek hayvanıdır. İslâm'a davet amaçlı yapılan bu gazâlarda Hz. Ali'nin her zaman yanında olan Düldül, aynı zamanda Arap dilini de bilir:

‘Alî bir kez nağra urdu key kıatı
Kışnedi ol şahrâda Düldül atı
(1367)

‘Alî görüp çağırur Düldül’ini
Düldül öğrenmişdi ‘Arab dilini
(232)

2.3.4.4.2. Fil:

Kâfirler binek aracı olarak at yerine ekseriyetle fili kullanır:

Ol kâfirler at yirine fil(e) biner
Gice gündüz putlara tapar
(29)

2.3.4.4.3. Deve:

Eserde, yük ve eşya taşıma işini yapan hayvandır:

Develer cevz yükünü çekdi çözdüler
Kodular hayme yarağın düzdüler
(1440)

2.3.4.5. Kılık değiştirme:

Kendi kimliğini bir süreliğine gizlemek için yapılan, karşı tarafı aldatıcı bir taktiktir. Hz. Ali'nin bazen kendini bâzîrgân yani tüccar olarak tanıtması buna örnektir:

Bâzîrgânluğ eyleyü varmış idüm
Ben ‘Alî’yi Mekke’de görmüşidüm

(865)

2.3.4.6. Yel:

Yel, eserde birbirine uzak beldelere haber ulaştıran bir tür doğaüstü iletişim aracıdır:

Yel bunların āvāzını Mekke'ye
İrişdürdi Mekke'de Fātıma'ya

(575)

2.3.4.7. Destâr:

Hz. Muhammed'in kızına verdiği bir örtüdür. Hz. Fâtıma bu örtü ile Mekke'den 'Ummân'ı görür:

Ol destârın kerâmeti ol idi
Mekke'den Fātıma 'Ummân'ı gör(üri)di

(578)

2.3.4.8 Büyü:

Büyü, kötülük amacıyla yapılan bir sihirdir. İstihraç devî bir büyü kitabı bulur, efsun ilmini öğrenir ve bunu kötüye kullanır:

Ol kitâbı bulmuş anda ol fuzûl
İçindeğın bilmiş anda bî-uşûl

(643)

2.3.4.9. Yer İsimleri:

Bahr-i Ummân, Mekke, Medine ve Çinimaçın şehri, Tolan ve 'Ayne'l-Katir adası, Bahreyn, Mecusiyye ve Öygelgaş kalesi, Kaf ve Cebel-i Kaplan Dağı ve metinde geçen yer isimleridir.

2.4. CENKNÂME'NİN ÖZETİ

Hız. Ali ve yârenleri, Mekke'den Bahr-i Ummân'a gemiyle gitmek üzere yola çıkarlar. Fakat gemici yolu şaşırır ve gemiyi meliki Sicinlik adında bir kâfir olan Tolan adasına sürer. O sırada adada yaşayan ateşperest Zengîlerden biri Hız. Ali'yi görür ve ona kim olduğunu sorar. Hız. Ali Mekke'den geldiğini Cumhûr ile görüşmek istediğini açıklar. Bunu işiten Zengî Sicinlik'e olanları bir bir anlatır. Gelen kişinin Hız. Ali olduğunu anlayan Sicinlik, savaş için askerlerini teyakkuza geçirir. Akabinde, Müslümanlar ve kâfirler arasında çetin bir savaş başlar. Hız. Ali, savaş meydanında Zülfikâr'ı ile birlikte âdeta kâfirleri yerle bir ederken denizden sanki altında su yokmuş gibi koşan, tırnaklarından ateş saçan bir at ve üzerinde ardınca salavât getiren bir atlı savaş meydanına doğru gelir. Melek olduğu düşünülen bu kişi hiç kimseye bir açıklama yapmadan kâfirleri kılıcıyla avlamaya başlar. Hız. Ali'ye hamle yapıldığını gören bu atlı yönünü Hız. Ali'ye doğru çevirir ve ondan izin alarak kâfire saldırır. Böyle bir heybet karşısında daha fazla dayanamayan Zengîler oradan kaşışırlar.

Aynı atlı gözleri yaşlı bir şekilde Hız. Ali'nin yanına gelir. Sünnî bir Müslüman olduğunu söyledikten sonra ehl-i dine bağı olan hasta ve yaşlı annesinin Hız. Ali'yi görmek istediğini söyler. Bunu duyan Hâlid bunda bir iş olduğunu düşünse de Hız. Ali, kâfirlerle savaşan birinden kendilerine zarar gelmeyeceğini söyler, Zülfikâr'ı ve Düldül'ü ardında bırakıp bîhaber olduğu bu atlının atına biner.

Akşam olmasına rağmen Hız. Ali'den bir haber alamayan Hasan, Hüseyin, Abdullah ve Hâlid bu durum karşısında ağlarlar. Gemicisi, sabah namâzı kıldıldıktan sonra gâzilere, bulundukları yerden deniz yoluyla kaçma teklifinde bulunur. Hâlid, kaçmanın aksine Hız. Ali gelene kadar sabretmeleri gerektiğini söyler.

Bir süre sonra kâfirler, Müslümanlara karşı saldırıya geçer. Bunun üzerine Hız. Hasan Zülfikâr'ı kuşanır, Düldül'e biner ve Hâlid'in arkasında durur. Elinde kılıçla nâra atan Hâlid, kâfirleri yerle bir eder. Hâlid'in bu heybetini gören kâfirler kaçışmaya başlar.

Gâziler akşam namâzını kıldıktan sonra Hız. Ali'nin sağ olup olmadığı hakkında konuşmaya başlar ve Hız. Ali'nin kaçtığını düşünmeleri halinde bunun onun ismine bir noksanlık getireceğini söylerler. Bunun üzerine Hâlid, doğru işin orada kalıp kâfirlerle savaşmak olduğunu, ecelleri gelmediği takdirde Allah'ın onlara inayet

edeceğini ve onları Hz. Ali'ye kavuşturacağını söyler. Hasan ve Hüseyin, eğer diri olsaydı babalarının çoktan geri döneceğini, belki de suda boğulduğunu ve öldüğünü belirtirken, Hâlid, bir gece daha durup sabah olunca kâfirlerle mücâdele etmek ve sabırlı olmak gerektiğini söyler, Hz. Ali'ye hayır vermesi için Allah'a duâ eder.

Sabaha kadar zikir çeken gâziler, imam ile sabah namâzını kıldıktan sonra silahlarını kuşanıp kâfirlerle savaşmaya başlar. Hüner sahibi Hâlid, savaş meydanında kâfirlere karşı mücâdele verdiği sırada bir cadı gelir ve Hâlid'in yüzüne doğru sihir okur, üfler. Bunu fırsat bilen kâfirler, bir anda gözüne perde inen Hâlid'e kement atıp onu yaralarlar ve esir ederler. Hâlid, Hz. Hasan'a kendisinin esir olduğunu, duâ etmesi için Hz. Muhammed'e haber vermesini söyler. Bunu işiten Hz. Hasan, "Senden medet ey Kâdir Allah!" der ve bir anda sihir etkisini yitirir. Hz. Hasan, kâfir ordusuna öyle bir hamle kılar ki görenler onu Hz. Ali zanneder. Hz. Hasan, altı yüz eri atlarından devirir ve Mühelhil adındaki kâfiri bağlayıp Hz. Hüseyin'in yanına gönderir. Tam o sırada Mühelhil, îmâna gelip Müslüman olur.

Atını kâfirlere karşı döndüren Mühelhil, savaş meydanında kardeşi Balkam ile karşılaşır ve Mühelhil kardeşi tarafından gürz ile şehit edilir. Bu duruma çok üzülen Hz. Hasan, duâ eder, Allah'ın inâyetini ister. Öte yandan gemici Hacı Beşer, Hz. Hasan'dan izin alıp Düldül'e biner ve eline Zülfikâr'ı alır. Balkam, gemiciyi Hz. Ali zanneder. Gemicinin peşinden gidip yolunu keser. Bunun üzerine gemici Hacı Beşer Zülfikâr'ı çeker, fili de file binen Balkam'ı da dört parçaya ayırır. Gemicinin Zülfikâr'ı çekip Zengî halkından bin eri yerle bir ettiğini gören kâfirler, hemen oradan kaçarlardı.

Ertesi sabah kâfirler atlanıp meydana gelir. Hz. Hasan'ın Düldül'e bindiğini gören kâfir, onu Hz. Ali zanneder. Tam o sırada iblis, havadan seslenerek "Ben 'Ali'yi maşrika ilettim, anı anda koyuben gittim" der. Bunu duyan Hasan, Hüseyin ve Abdullah, şehit oluncaya dek mücâdele etmeye karar verirler. Zengîler, etrafını halkalayıp üçünü birbirinden ayırır. Üç gâzi birbirini göremez olunca iblis yeniden gelir ve bu sefer Hz. Hüseyin'in öldüğünü söyleyip fitne yayar. Hz. Hasan bunu duyunca ağlamaya başlar ve kalkanını elinden düşürür. Zengîler bunu fırsat bilip Hz. Hasan'a saldırır.

Bir zaman sonra Hz. Ali yüzü gözü kan içinde, atıyla gemiciye doğru gelir ve oğullarını sorar. Gemici olan biteni anlatır. Oğullarının başına geleni öğrenen Hz. Ali, kâfire karşın nâralar atmaya başlar. Sicinlik, kâfire haykıran Hz. Ali'nin sesini duyunca titremeye başlar ve oradan kaçır. Hz. Ali, Düldül'ünü çağırır. Arap dilini öğrenen Düldül, hemen Hz. Ali'nin yanına gelir. Attan inip Düldül'e binen Hz. Ali, kâfirleri kırmaya başlar. O sırada kâfirlerle mücâdele eden gemici, Hz. Hüseyin'in bağı bir şekilde yattığını görür, bağlarını çözer, akabinde Hz. Hasan'ı, Hüseyin'i, Abdullah'ı bir yere toplar ve onlara Hz. Ali'nin geri geldiğini müjdelir. Hz. Ali, üçü ile görüşür ama aralarında Hâlid'i göremez. Gemici, Hâlid'in Zengîler tarafından esir edildiğini söyler. Bunu duyan Hz. Ali bir ah çeker ve Allah'a duâ eder. Akabinde Zülfikâr'ını çeken Hz. Ali, yârenleri ile birlikte, Sicinlik ve Zengîleri püskürtüp başka şehre kaçmalarına sebep olur. Böylece ikinci meclis tamamlanır ve üçüncü meclise geçilir.

Abdullah, Hz. Ali'ye bunca zaman nerede olduğunu, başına ne iş geldiğini sorar. Hz. Ali, o gelen atının iblis olduğunu ve onun tarafından kandırıldığını söyler. Öte yandan gâziler, Hz. Ali'ye, Mühelhil'in şehit edildiği haberini verir. Bunu duyan Hz. Ali çok üzölür ve ağlar.

Hz. Ali ve gâziler sabah namâzını kıldıktan sonra kâfir ordusunun bulunduğu kaleye giderler. Lâkin kalede, ateşperest Zengîlerden de ateşten de herhangi bir iz yoktur. Bunun üzerine gemi ile birlikte hendeğe doğru yol alırlar. Gâziler, hendeğin dört yanını dolaştıktan sonra kalenin dibinde bir kapı olduğunu ve obruktan suyun girdiğini görürler. Ama nereye gittiğini bilemezler. Bunun üzerine Hz. Ali obruğa girmeyi ve suyun nereye vardığını görmek ister. "Allah" deyip suya giren Hz. Ali, dört gün sonra sudan çıkar, şehir içinde nara atar ve kale burcunu yıkar. Günlerdir endişe ve kaygı içinde olan gâziler, Hz. Ali'nin sesini duyar duymaz çok sevinirler ve tekbir getirmeye başlarlar. Gâziler, gemiye binip kapıya vardıklarında, Hz. Ali onları içeri alır. Hz. Ali ve gâziler, şehir içinde dolaştıktan sonra kapısı muazzam bir saraya ulaşırlar ve o obruktaki suyun oraya aktığını anlarlar. O sırada Hz. Ali, gâzilere, "Allah deyip suya atladığım esnâda iki melek yanıma geldi ve beni kanatlarına aldı. Bir süre uyudum. Gözümü açtığımda kendimi bu Zengîlik katında buldum" der. Hz. Ali'nin bu sözünü işiten gâziler, Allah'ın fazlına şükreder.

Öte yandan Hz. Hüseyin, sarayın bir kapısından girer. Orada uykuya dalmış, nergis gözlü bir kız görünce hemen tekbir getirmeye başlar ve kızı uyandırır. Oğlu Hz. Hüseyin'in yanına gelen Hz. Ali ise kızı îmân etmesi gerektiğini söyler. Lâkin kız, Hz. Ali'ye kılıç çekerek kim olduğunu, burada ne aradığını sorar. Hz. Ali, isminin Ali ve Allah'ın aslanı cömert velî olduğunu, eğer mümin olursa kendisine zarar vermeyeceğini bildirir. Tam o sırada Allah tarafından kızı inâyet erer ve kız lâ ilâhe illallah diyerek İslâm dînini kabul eder. Müslüman olmadan önceki ismi Mekenki olan kızın Müslüman olduktan sonraki ismi Zelihâ olarak değişir. Akabinde Hz. Ali, kızı kim olduğunu sorar. Kız kendisini tanıttıktan sonra babasının Zengî ehlinden Sicinlik olup yedi yüz Zengî ile kaçarak Cumhûr'a gittiğini söyler. Hz. Ali kızı neden babası ile birlikte gitmediğini sorar. Kız huyunun yavuz olduğunu ve uyuduğu esnâda kendisini uyandıran kişiyi kılıç ile öldürebileceğinden ötürü onu uyur halde bırakıp gittiklerini beyan eder. Hz. Ali bu sefer de kızı Hâlid'in nerede olduğunu sorar. Kız, Hâlid'in kolunda süngü yarası, belinde ok yarası, başında ise kanayan kılıç yarası olduğunu ve Cumhûr'un hapsinde bulunduğunu ifade eder.

Bunun üzerine Hz. Ali, kızın elini tutup baba kız olalım der ve kızı İslâm dînini, İslâm şartlarını, salavâtın farzını öğretir.

Yedi yüz eriyle Ummân'a kaçan Sicinlik, yardım etmesi için kardeşi Cumhûr'un yanına gider. Cumhûr, Sicinlik'i Sandık'a doğru secde ettirir. Sandık, Sicinlik'e neden bunca zamana kadar gelmediğini, neden secde kılıp kendisini Tanrı bilmediğini sorar.

Cumhûr, Hâlid'i Sandık'ın huzuruna getirir. Hâlid, Allah'ı dilinden koyup sihirden ibaret olan Sandık'a Tanrı demeyeceğini söyleyince Sandık, Hâlid'in boynuna demir takılmasını ve bir kuyuya atılmasını ister. Kuyuya atılan Hâlid, orada Sa'd-ı Vakkas ve Zübeyr İbnü'l-Avvam'ı görür ve onlara Hasan ve Hüseyin'in öldüğünden, Hz. Ali'nin ise bir atlı tarafından kandırılıp götürüldüğünden haber verir. İkiisi bunu duyunca üzülr ve ağlamaya başlar. Akabinde kuyudan kaçıp kurtulmak için bir yol ararlarken iki melek yanlarına gelir ve onlara yeraltı tüneli kazmaları fikrini verir. Buna istinaden üç gün üç gece tünel kazarlar ve dördüncü gün bir tamuya ulaşırlar. Bu tamu, içerisinde bin Müslüman bâzîrgânın yaşadığı bir yerdir. Oradaki Müslümanlar, gâzileri görür görmez mutlu olup tekbir getirmeye başlarlar. Diğer

yandan birbirlerine k s olan iki kardeş; Cumh r ve Sicinlik barışırlar. Bu iki kardeş Hz. Ali'nin döndüğünü duyar ve nasıl bir yol izleyecekleri konusunda g r ş rl r.

Cumh r'un su yerine içki içen, g    , başları taş gibi, tenlerine ne ok ne de kılıç geçen yüz bin askeri bir yere toplanır. Öte yandan Hz. Ali, Zelih  da yanında olmak üzere ash bıyla birlikte Umm n'a gitmek için gemiye biner. Gemi seyir h lindeyken bir anda bir ada görünür. Gemici istenilen yere vardıklarını söyledikten sonra g ziler, tekbir getirerek gemiden inerler. D ld l' ne binip Z lfik r'ını kuşanan Hz. Ali, Zelih 'nın rehberliğinde Umm n şehrine varır. Hz. Ali'yi gören gözcüler hemen Cumh r'a haber verir. Cumh r da olan biteni Sandık'a anlatır. Sandık, Cumh r'a ordusunu meydana çıkarmasını ve kendisinin de bizzat havadan yardım edeceğini söyler. Bunun  zerine Sicinlik ve Cumh r, kalabalık ordusunu ve fillerini meydana sürer. Sandık göge yükselir ve oradan yeryüzüne sihir, yılan ve  ıyan yağdırır. Tanrı aslanı Ali ve Zelih , salav tla, tekbirle meşgul bir şekilde silah kuşanıp ata binerler. Hz. Ali n ra atar. N radan  rken filler üzerlerindeki Zeng leri yere atıp hel k eder. Diğ r yandan Sicinlik, k firlerle cenk eden kızı Zelih 'yı görür ve kızını yakalayıp Zeng lerin eline bağlı bir şekilde verir. Bunu gören Allah'ın arslanı n ra atarak Z lfik r'ı eline alır, bir saatte ifritleri yerle bir eder. Daha fazla dayanamayan Zeng ler hemen oradan kaçarlar. O sırada Hz. Ali'nin karşısına birden bir cadı çıkar. Cadı sihir okuduktan sonra üzerine karanlık düşen Hz. Ali, bu illetten kurtulmak için İsm-i A'zam du sına başvurur. Böylece aydınlık karanlığa galip gelir ve sihir ortadan kalkar.

G ge doğru kaçan Sandık, Hz. Ali'nin üzerine ateş yağdırır. Hz. Ali'nin Sandık'ı yakalama maksadıyla çektiği Z lfik r, Allah'ın kudretiyle her vuruşta bin arşın uzar. Bu heybet karşısında daha fazla dayanamayan Sandık, Umm n'a geri döner. Sandık'ın kaçtığını gören Cumh r ve Sicinlik de şehre kaçar. Öte yandan Hz. Ali'nin  v zını işiten H lid, zindan kapısını koparır ve dışarıya çıkar. Kule üstünden taşraya bakan H lid, k firlerin kaleye doğru kaçtığını görür ve hemen zindana dönüp orada bulunan bin b zirg na olup biteni haber verir. Zindanda bulunan kişiler Sandık'ın tamusunu yakıp şehre çıkarlar.

Sığınmak için şehre kaçan Cumh r ile Sicinlik kapıların bağlı olduğunu görür. İki kardeşin peşinde olan Hz. Hasan ve Hüseyin atlarını Cumh r'a doğru sürer ve onu

atından düşürür. Hz. Hüseyin atından inip Cumhûr'un ellerini bağlar ve onu Hz. Ali'nin yanına götürür. Hz. Ali, Cumhûr'a İslâm'ı telkin edince Cumhûr, kaçan Sandık'ın bâtil olduğunu idrak eder ve îmâna gelip Müslüman olur. Kardeşi Sicinlik ise Ayne'l-Katir adasına kaçar.

Cumhûr, Hz. Ali'yi ve yârenlerini sarayında ağırlar. Sarayı dolaşan Hz. Ali, bir kuyu görür. Cumhûr, o kuyunun Sicin kuyusu olduğunu, dünyada her ne kadar şeytan, ifrit varsa oradan çıktığını ve Zelihâ'nın da orada esir tutulduğunu söyler. Bunun üzerine Hz. Ali, kuyu kenarında oturur, uzun uzun düşünür ve kuyuya inmeye karar verir. Yârenlerine Cumhûr ile Ummân'da kalmalarını, eğer Allah ömür verirse on gün içinde şeytanın büyüsunü bozup kız ile Sandık'ı getireceğini söyler. Daha sonra hamâilini koynuna sokup Zülfikâr'ı beline takar ve etrafına ip bağladığı kalkanının üzerine çıkıp tekbir getirerek kuyuya iner. Böylece üçüncü meclis tamamlanır ve dördüncü meclise geçilir.

Yavaş yavaş kuyuya inen Hz. Ali, nereden geldiği belli olmayan “geri dön ya Ali” sözünü işitir. Kuyudan duman çıktığını gören gâziler ipi çekmeye başlar. Lâkin Hz. Ali ipi keser. Onun kuyudan çıkmadığını gören gâziler telaşlanır ve öldüğünü zannedip ağlamaya başlar. Bu feryâtları duyan Sicinlik kaf dağından otuz bin ifrit alıp Ummân şehrine saldırır. Fil üstüne binen Sicinlik, kale kapısını tek vuruşla açar. Şehir bir anda ifritlerle dolar. Daha sonra Hz. Ali'nin kuyuya indiğini duyan Sicinlik, kuyuya odun yığarak ateşe verir. Akabinde gâzileri zincire bağlayıp zindana atar. Bunun üzerine gâziler feryâd ederler. Bir yel onların âvâzını Mekke'ye götürür. Seslerini duyan Hz. Fâtıma ağlamaya başlar. Babası Hz. Muhammed'in kendisine verdiği örtü sayesinde Hz. Fâtıma, Ummân şehrinde bulunan gâzilerin zindanda olduğunu ve Hz. Ali'nin Sicin kuyusuna girdiğini görünce gözyaşına gark olur. Kızının bu hâlini gören Hz. Muhammed, ne olduğunu sorar. Kızının anlattıklarından sonra Hz. Muhammed, Kâbe'ye gidip secde Allah'a yalvarır. Tam o sırada Cebrâil gelir ve Peygamber'den, Hz. Fâtıma'nın ağlamamasını, Allah'ın gâzilere yardım edeceğini kızına söylemesini ister. Bunu duyan Hz. Fâtıma şükredip secde eder.

Hz. Ali, kuyuda Yûsuf adında Müslüman bir cin görür. Kâfirlerle savaşan Yûsuf ayağı yaralı şekilde yerde yatmaktadır. Hz. Ali, onun ayağını sıvazlayarak iyileştirdikten sonra Zelihâ'yı sorar. Yûsuf cinnî, Zelihâ'nın İstihrâç adındaki bir devin

zindanında olduğunu söyler ve zindanın yerini gösterir. Nâra atarak hendeğin diğer tarafına geçen ve zindan kapısını kıran Hz. Ali, Zelihâ'yı kurtarır.

Hz. Ali ve Zelihâ, Sandık'ı bulmak için her adımında yüz arşın giden, bir lahzada iki yıllık yol alan Yûsûf'un boynuna biner ve doğuya varırlar. Orada kâfirlerle cenk edip hepsini öldürürler. O sırada Hz. Ali sandığın boş olduğunu görür. Meğer sandığın içindeki Hz. Süleyman'ın hizmetçisi olan İstihraç devidir. İstihraç devi bir gün Hz. Süleyman'ın odasını süpürürken yatağın altında bir sihir kitabı bulur, sihri öğrenir ve bunu kötüye kullanır.

Hz. Ali, Yûsuf ve otuz bin cinnî İstihraç devinin peşine düşer. Minâre boyunda olan İstihraç devini yakaladıktan sonra kaçamasın diye boynuna demir takarlar. Zincir ile ellerini bağlayıp yüzünü gözünü ateş ile dağlarlar. Akabinde Hz. Ali, devin burnunu delip ip, dudaklarını ve kulaklarını delip zincir takar. Sonunda yüz arşın demir kazığa bağlayıp derin bir kuyuya indirirler. Hz. Ali, devler veya cinnîler İstihraç devini gelip alamasınlar diye kuyunun etrafını çizer ve duâlar okur.

Bütün bu olaylardan sonra Hz. Ali, Yûsuf cinnîden, Zelihâ'yı ve sandığı Mekke'ye götürmesini ister. Zelihâ'yı sandığa koyup yola düşen Yûsuf, akşam vaktinde Mekke'ye ulaşır. Hz. Muhammed'e olanları anlatır. Hz. Muhammed, Zelihâ'yı kızı Fâtıma'ya emanet eder ve onu kardeşi gibi görmesini ister. Yûsuf Hz. Muhammed'den izin alarak geri döner. Geriye dönen Yûsuf, Hz. Ali ve Müslüman cinlerin meliki Abdân Ummân şehrine varırlar. İnsanların çoğunun şehit olduğunu görürler. Cumhûr'u başı yarık bir şekilde yerde yatar halde bulan Hz. Ali olan biteni Cumhûr'a sorar. Cumhûr, kuyudan duman çıktığı esnada ipi çektiklerini ancak Hz. Ali'nin kuyudan çıkmadığını gördüklerinde öldüğünü düşünüp feryâd ettiklerini, bunu duyan Sicinlik'in sayısız dev ile birlikte kendilerine saldırdığını, diğerlerini esir edip kendisini ise yaraladığını söyler. Cumhûr'un söylediklerini dinledikten sonra Hz. Ali nâra atmaya başlar. Hz. Ali'nin âvâzını işiten bin bâzîrgân saklandıkları yerden çıkarlar. Zülfikâr'ını kuşanan Hz. Ali, Cumhûr, Abdân, Yûsuf ve bin bâzîrgân Sicinlik'e karşı savaşırlar. Bu heybeti gören Sicinlik, beş dev ile birlikte kaçır. Geriye kalanlar Hz. Ali'ye intisâb eder. Daha sonra Hz. Ali, zindanda olduğunu öğrendiği oğullarını ve yârenlerini kurtarır.

Ummân şehri Müslümanların eline geçtikten sonra Hz. Ali, Ummân şehrini Cumhûr'a, Yûsuf'a, Ayne'l-Katr'i Abdân'a yönetmeleri için verir. Hâsıl olan birçok ganimetle gemiye binen sahâbeler, yedi gün sonra Mekke şehrine ulaşır. Sahâbeler Hz. Muhammed ile görüşüp hasret giderir. Ganimetler Hz. Muhammed tarafından fakirlere ve yetimlere dağıtılır. Sandık içinde gelen mallardan Zelihâ için çeyiz hazırlanır ve Halid'in oğlu ile evlendirilir.

Hz. Muhammed ve Hz. Ali yalnız kalınca konuşmaya başlarlar. Hz. Ali başından geçenleri anlattığı sırada kılavuzluk görevi gören İsfahanlı Abdullah yanlarına gelir. Evine dönmek için Hz. Muhammed'den izin ister. Hz. Muhammed ellerini kaldırıp duâ eder. Abdullah, âmin demek için yüzüne götürdüğü elini indirdiğinde kendisini savaşta elde ettiği birçok ganimetle evinde bulur.

Yemen'den gelen biri, ashâbıyla beraber olan Hz. Muhammed'in yanına gider, Hz. Muhammed'e Mecusiyye adında bir kalenin sahibi olan Mâlik'in kendilerini esir ettiği, yılda bir mallarından haraç keserek aç bıraktığı, ayrıca Hz. Ali'nin heybetinden de korktuğu haberini verir. Bunun üzerine Hz. Ali, amcasının oğlu Hz. Muhammed'den izin alarak bu kaleye varmak ister. Peygamber'in mucizesiyle yedi kat yer yarılr. Zülfikâr'ını beline takıp Düldül'üne binen Hz. Ali, iki aylık yolu altı günde gider ve on iki bin gözcü tarafından korunan, ulaşılması güç, yüksek yapılı kaleye varır. Kendini tüccar olarak tanıtan Hz. Ali'yi gören gözcüler, Mâlik'e haber verir. Mâlik üç kişi gönderip Hz. Ali ile görüşmek istediğini bildirir. Kaleye giren Hz. Ali, kalenin türlü türlü silahlarla dolu olduğunu ve kale içinde uzun boylu askerlerin bulunduğunu görür. Askerleri geçtikten sonra pek çok aslanla karşılaşır. Aslanlar Hz. Ali'ye secde eder.

Hz. Ali, Mâlik tarafından izzet-i ikrâm ile ağırlanır. O sırada bir pehlivan elinde kesik bir başla kaleye girer. Bu pehlivan, Mâlik'e, düşmanı Hz. Ali'yi öldürdüğünü söyler ve bunun karşılığında kızını kendisine vermesini ister. Bu durum karşısında sevinen Mâlik kızını pehlivana verir.

Hız. Ali bu sözleri işitince pehlivanın yalancı olduğunu, Hız. Ali'yi Mekke'de gördüğünü, dolayısıyla kesik başın Hız. Ali'ye ait olmadığını belirtir. Akabinde Hız. Ali, Mâlik'e, yalancı pehlivan ile başa baş savaşmak istediğini söyler.

Zülfikâr'ı takınıp Düldül'e binen Hız. Ali ve file binen pehlivan, arkalarından gelen yedi yüz bin kişi ile birlikte kaleden çıkarlar. Pehlivan, gürzünü vursa yedi kat yeri deiecek güçtedir. Lâkin İsm-i A'zam duâsını okuyan Hız. Ali, "yâ Muhammed" nidâsıyla pehlivanın başını keser.

Bütün bu olanlardan sonra Hız. Ali, gerçek kimliğini açıklar. Mekke'den Mâlik'in başını kesmeye geldiğini, dînine girmeyenleri öldüreceğini söyler. Bunu işiten Mâlik, yüz bin askeri ile Hız. Ali'ye saldırır. Kâfirleri biner biner kılıcından geçiren Hız. Ali, öyle çetin savaşır ki sonunda bitkin düşer ve Peygamber'in yardımına başvurur. Allah, Cebrâil aracılığıyla Hız. Muhammed'e, Hız. Ali'nin yardımına gitmesini emreder. Ata binen Hız. Muhammed, otuz üç bin sahâbe ile yola koyulur. Yedi kat yer yarılr ve Hız. Ali'nin imdâdına yetişir. Bütün sahâbeler, kâfirlere saldırırlar ve işlerini bitirirler. O sırada Hız. Muhammed'i gören Mâlik, Hız. Ali'nin yanına gelerek dînine girdiğini ve îmân ettiğini söyler. Mâlik ile birlikte on bin asker daha Müslüman olur.

Savaş bittikten sonra Hız. Muhammed ve Hız. Ali, ashâp ile birlikte Mekke'ye döner.

Hız. Ali rüyasında, kendisine Muhammed Hanefî isminde bir oğlan adı muştulayan Hız. Muhammed'i görür. Sabah olunca bu rüyayı eşi Hız. Fâtıma'ya anlatır ve dokuz ay sonra Muhammed Hanefî doğar.

Muhammed Hanefî on yaşlarındayken babası Hız. Ali ile birlikte cenge katılmak ister. Ancak Hız. Ali, oğlunu götürmek istemez. Çünkü Hız. Peygamber, Muhammed Hanefî'yi kâfirlerin gözünden saklaması gerektiğini bildirmiştir.

Muhammed Hanefî, Medîne dağlarında avlanırken gözleri cevherden, yanağı yâkuttan olan bir geyiğe rastlar. Geyiği avlayıp Medîne'ye götürmek isteyen

Muhammed Hanefî, kemendi eline alır ve geyiğin üstüne atar. Ancak geyik sıçrayarak kementten kurtulur. Pes etmeyen Muhammed Hanefî, atını geyiğin üzerine sürerek tekrar kement atar. Lâkin geyiği yakalayamaz. Yedi kez bu işi tekrarlayan Muhammed Hanefî, üç gün üç gece geyiğin peşinden gider ve sonunda türlü kuşların öttüğü bir koruya ulaşır. Geyiği kaybeden Muhammed Hanefî, süngüsünü dikip bir süre orada uyur. Sabah akşam baştan başa koruyu dolaşan on kâfir Muhammed Hanefî'yi görür ve Tabut'a ait olan bu koruya girmenin yasak olduğunu, suçunun affı için kendileriyle beraber Tabut'un yanına gelip elini öpmesi gerektiğini söylerler. Ancak Muhammed Hanefî, babasının Hz. Ali, dedesinin Hz. Muhammed, annesinin Hz. Fâtıma ve kardeşlerinin Hz. Hasan ile Hüseyin olduğunu belirterek bu işi yapmayacağını beyân eder. Bunu işiten kâfirler, hemen iki yüz kişiye haber salarak Muhammed Hanefî'yi yakalamak isterler. Çünkü zamanında babası Hz. Ali'nin elinden çok çekmişlerdir. Kâfirlerin arasında kalan Muhammed Hanefî, eline süngüsünü alır ve salavât getirerek kâfirlere saldırır. Hay demesiyle iki yüz kâfiri yerle bir eder. Savaş meydanında çok çevik hareket eden Muhammed Hanefî, kendisine saldıran bir kâfir pehlivanın başını keserek atının kenarına koyar ve üç günde Medîne'ye ulaşır. Kesik başı Medîne meydanına asar.

Üç gün sonra Hz. Ali gazâdan döner. Meydandaki başı görüp neyin nesi olduğunu sorunca oradakiler bu başı Muhammed Hanefî'nin getirdiğini söyler. Evine giden Hz. Ali oğlu Muhammed Hanefî ile görüşür ve meydandaki başı sorar. Bunun üzerine Muhammed Hanefî babasına olanları anlatır. Bir süre Medîne'de kalan Hz. Ali gazâ için tekrar yola koyulur.

Muhammed Hanefî'nin yaptıklarını öğrenen ulu kâfir Tabut, Muhammed Hanefî'nin tekrar geri gelme ihtimâline karşın Davud ve Rüstem adındaki iki pehlivan ile yedi yüz askeri koruyu koruması için görevlendirir.

Bir gün Muhammed Hanefî'nin aklına geyik düşer ve onu bulmak için tekrar Tabut'un korusuna gider. Orada gözcülük yapan askerleri görür. Kaçmak yerine onlarla savaşır. Süngüsüyle kaleye giren Muhammed Hanefî, üç yüz kâfiri yerle bir eder. Muhammed Hanefî'nin heybetinden endişelenmeye başlayan kâfirler, bir yerde toplanır ve ne yapacaklarını düşünürler. Adı Rüstem olan pehlivan, Muhammed Hanefî'yi attan düşürüp üzerine kement atma fikrini ortaya atar. Bu fikre göre hareket

eden kâfir askerler, at üzerindeki Muhammed Hanefî'ye saldırır. Atın incik kemiği zedelenince Muhammed Hanefî attan düşer. Üzerine kırk kement birden atılan Hanefî, kâfirler tarafından esir edilir ve ata bindirilip Tabut'un yanına götürülür. Tabut, Hanefî'yi îdam etmek için dar ağacı kurdurur. Bunu işiten şehir ehli hemen Tabut'un yanına gelir. Tabut'a, Hz. Ali'nin eğer oğluna yapılanları duyarsa Zülfikâr'ı ile kendilerini helâk edebileceğini söyleyip Hanefî'yi öldürmek yerine dîninden döndürmeyi, bunun için de kızı Mine Hâtun'la Hanefî'yi evlendirmesini önerir. Bunun üzerine Tabut, şehir ehlinin söylediklerine uyar.

Türlü sazların çalındığı, sâkîlerin sürekli içki doldurduğu bir meclis kurulmasını emreden Tabut, Muhammed Hanefî'yi yanına çağırır. Üç kadeh içki içen Tabut, bir tas içkiyi de Muhammed Hanefî'ye sunar. Ancak Muhammed Hanefî, dedesi Hz. Muhammed'in ve babası Hz. Ali'nin içmediğini, kendisinin de bu haramdan içmeyeceğini söyler. Bunun üzerine Tabut, kızı Mine Hâtun'u çağırır. Eğer içkiyi içip dînine girerse Mine Hâtun'u kendisine vereceğini dile getirir. Ancak Muhammed Hanefî Tabut'un kızı için dîninden vazgeçmeyeceğini, doğru yolu bırakıp da eğriye gitmeyeceğini söyler. Bunu duyan Tabut, adamlarına Muhammed Hanefî'yi derin bir kuyuda bulunan zindana atmalarını, günde bir içim su ile bir lokma ekmek vermelerini emreder. Öte yandan Mine Hâtun, Muhammed Hanefî'yi görür görmez âşık olur.

Bir zaman sonra Mine Hâtun, Hanefî'yi kurtarmak için kuyuya gider. Zindanın kapısında bekleyen bekçinin başını keser ve içeriye girer. O sırada Muhammed Hanefî, İnsan sûresini okumaktadır. Mine Hâtun kuyuya kement atar. Muhammed Hanefî kemende tutunarak dışarıya çıkar. Muhammed Hanefî'yi gören Mine Hâtun, parmağını kaldırarak îmân eder ve Müslüman olur. Birbirlerine nikah sözü verdikten sonra cenk aletleri ile birlikte ata binip oradan uzaklaşırlar. Kaçtıklarını duyan Tabut, peşlerinden bin kişi gönderir. Arkalarından bin kişinin geldiğini gören Muhammed Hanefî, Mine Hâtun'a dağa doğru gitmesini söyler. Kâfirleri bir bir yıkan Muhammed Hanefî, öldürmekle bitmediklerini görünce Mine Hâtun'un yanına gider. İkisi beraber dağı çepeçevre saran kâfirlerle mücâdele eder.

Diğer yandan pehlivan Rüstem, Tabut'un yanına gider. Muhammed Hanefî'yi yakalayıp kendisine getireceğini, bunun karşılığında ise kızı Mine Hâtun'u istediğini

dile getirir. Tabut, Rüstem'in isteğini kabul eder. Meydana gelen Rüstem, savaşmak için Muhammed Hanefî'yi çağırır. Ancak Rüstem'in karşısına Muhammed Hanefî'den izin alan Mine Hâtun çıkar. Mine Hâtun, süngü ile Rüstem'i yaralayıp başını keser. Akabinde Tabut'un altmış bin askeri Mine Hâtun'u kement ile yakalar. Mine Hâtun'un esir olduğunu gören Muhammed Hanefî, Allah'a duâ eder. Beş yüz kâfiri öldüren Hanefî, on yedi yerinden yaralı bir şekilde dağ dibine gider. Orada bulunan câriyeler Muhammed Hanefî'nin yarasını temizler.

Bu olaydan sonra Allah Hz. Ali'ye rüyasında Hz. Muhammed'i gösterir ve peygamber Hz. Ali'ye Muhammed Hanefî'nin müşkül durumda olduğunu, yardımına gitmesi gerektiğini, Düldül'e binip Cebel-i Kaplan'a doğru yönelmesini söyler. Gâzilerle birlikte gazâdan Medîne'ye dönen Hz. Ali, rüyası üzerine rotasını Hanefî'nin bulunduğu yere çevirir. Muhammed Hanefî'nin gözcü olarak görevlendirdiği bir câriye, Hz. Ali'yi görür. Câriye, Hz. Ali'ye olan biteni anlatır. Bunun üzerine Hz. Ali nâra atmaya başlar. Âvâzını işiten kâfirlerin ödü kopar ve oracıkta can verirler.

Hz. Ali, oğlu Muhammed Hanefî'nin yanına gider. Babasına Mine Hâtun'dan bahseden Muhammed Hanefî, Mine Hâtun'un babası Tabut tarafından tutsak edildiğini anlatır. Bunun üzerine Hz. Ali, kâfirlerin toplandığı yere giderek Zülfikâr'ını çeker. Tam o sırada Tabut'un elçisi gelir ve Hz. Ali'den aman diler. Bunun karşılığında Hz. Ali, İslâm dînine hâinlik yapmamalarını, Mine Hâtun'u ve birçok mal ile birlikte beş yıllık haraç vermelerini talep eder. Tabut ve orada bulunan beyler Hz. Ali'nin istediklerini kabul ederler. Tabut'un emriyle Mine Hâtun özgürlüğüne kavuşur ve Muhammed Hanefî ile evlenir.

Kâfirlerle sulh yoluna giden Müslümanlar, oradan ayrılıp Medîne şehrine intikal eder ve Hz. Muhammed'in kabrini ziyaret edip hatim indirirler.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GAZÂVÂT-I HZ. ALİ

3.1. NÜSHA TAVSİFİ

Çalışmamıza konu olan Gazâvât-ı Hz. Ali, Millet Kütüphanesi Ali Emiri Manzum kısmında, 1320 numarada yer almaktadır. Nüshanın müellifi ve müstensihi belli değildir.

Çalışmanın başında tek bir metin olarak düşünülen Gazâvât-ı Hz. Ali yazma eserinin aslında başlıkları bulunmayan üç ayrı hikâyeden oluştuğu görülmüştür. Ciltte hikâye ile birlikte metinlerin bazı teknik özellikleri de değişmektedir. İlk iki hikâye nesîh ve harekesiz iken son hikâye nesîh ve harekelidir. Metinlerin kağıt özelliği ise sarımtırak, kalın, aharlı, su yollu, filigranlı ve Avrupa kağıttır. Birinci ve ikinci hikâyenin konusu daha çok Hz. Ali'nin etrafında cereyan ederken üçüncü hikâyenin merkezinde oğlu Muhammed Hanefî bulunmaktadır. Üç hikâye de manzumdur ve muhtevâ açısından birbiriyle benzerlik göstermektedir. Herhangi bir konu karışıklığına mahal vermemek için müşirler taranmıştır. Metinde herhangi bir sayfa karışıklığı bulunmamaktadır.

Metin içerisinde ikinci hikâyenin bitiminden sonra “Hâk Te‘âlâ rahmet eyleye aña kim yazana bir du‘â ile aña bir Fâtiha okuya İbrâhîm kuluna Allâh anı cehennemden âzâd eyleye” cümlesindeki “İbrahim” ismi, nüsha kaydının bulunduğu yerde mütercim İbrahim olarak geçmektedir.

Birinci hikâyede, iki kez olmak üzere, 264-395 ve 486-522 arasında bulunan beyitlerde çaprazlama kayma meydana gelmiştir. Bu karışıklığı giderebilmek için bozukluğun meydana geldiği ilk beytin birinci mısraı tek bırakılmıştır. “a” harfi verilen ikinci mısraı ise bir sonraki beytin başına “b” harfi koyulan birinci mısraı ile alt alta getirilmiştir. Kendisinden sonra bozukluğun sona erdiği beytin ikinci mısraı yine tek bırakılmıştır:

Her biri şerh-i kelâm başladılar

(264)

‘Alī’ye şordı ‘Abdullāh eyitdi
Kandeyidūñ yā Esedullāh didi

(265a)

(265b)

Siz yārānlar bu aradan gitmeñüz
Cumhūr ile şöhet tağıdmañuz

(521a)

(521b)

On güne dek siz beni ögüñ didi

(522)

1b-27a sayfaları arasında bulunan birinci hikâyenin ilk ve son beyti:

Hak Te‘ālā Aḥmed’i kıldı ḥabīb
Bulmadı ancılayın kimse naşīb

Fā’ilātün fā’ilātün fā’ilāt
Vir Resūl’e şalavāt temmet tamām

27a- 34a sayfaları arasında bulunan ikinci hikâyenin ilk ve son beyti:

Yemen Tā’if iledür Rahmān’umuz
Yağımız dir key yakın düşmānumuz

Fā’ilātün fā’ilātün fā’ilāt
Āhiret gerek ise dünyāyı şat

36a-52a sayfaları arasında bulunan üçüncü hikâyenin ilk ve son beyti:

Bunı deyince uyandı uykudan

Gönlü açıldı şolkağem kayğudan,

Şavdı anlar nevbetini geldi ger bize

Biz dağı ‘ışk ile kılalum ğazā

3.2. METNİ KURARKEN İZLENEN YOL

- a. Metinde bulunan Arapça ve Farsça kelimelerde çok fazla yazım farklılıkları bulunması sebebiyle sözlük yazımları tercih edilmiş Türkçe kelimeler görüldüğü gibi yazılmıştır.
- b. Metin içerisine vezne uygun olacak şekilde anlamı bozmadan müdahale edebildiğimiz kadarıyla kelime-harfler eklenmiştir veya çıkarılmıştır. Eklenen unsurlar köşeli parantez “[]” çıkarılan unsurlar normal parantez “()” şeklinde gösterilmiştir.
- c. Ele alınan metin, konu açısından benzer üç ayrı hikâyeden oluşmaktadır. İlk iki hikâye harekesiz üçüncü hikâye ise harekelidir. Üçüncü hikâye harekeli olduğu için metne bağılı kalınarak okunmuştur. Harekeli metnin başladığı yer çalışmada dipnot olarak belirtilmiştir.
- ç. Metinde -ıb -ib şeklinde yazılan zarf fiilin çalışmada ıp-ip şeklinde yazılmıştır.
- d. Metinde bazen birleşik bazen ayrı yazılan unsurlar metne bağılı kalınarak yazılmıştır. (süngü ile 1091 , süngüyile 1143, sabahdegin 124, giceye degin 1243, ol dağı 53, oldağı 454)
- e. N’itdi, n’oldı, n’idelüm gibi unsurlarda apostrof (’) kullanılmıştır.
- f. Metinde 34b, 35a, 35b sayfaları boştur. Bu durum çalışmada “[34b],[35a],[35b] sayfaları boştur” şeklinde gösterilmiştir.

TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ

ا (ā)	a, ā,	ط	Ṭ ṭ
ا (ā)	a, e, ı, i, u, ü	ظ	Ẓ ẓ
ب	b, p	ع	‘
پ	P	غ	Ġ ġ
ت	T	ف	F
ث	S s	ق	Ḳ ḳ
ج	c, ç	ك	k, g, (ñ)
ح	H h	ڭ	Ñ ñ
خ	Ḥ ḥ	گ	G
د	D	ل	L
ذ	Ẓ ẓ	م	M
ر	R	ن	N
ز	Z	و	v, u, ū, ü, o, ö
ژ	J	ه	h, a, e
س	S	لا	la, lā,
ش	Ş	ی	ı, i, ī, y
ص	Ş ş	ء	’
ض	Ẓ ẓ, Ḍ ḍ		

3.3. GAZÂVÂT-I HZ. ALİ ESERİNİN TRANSKRİPSİYONLU METNİ

h[a]

[1b] Bismillāhirrahmānirahīm

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilāt

1. Hâk Te'ālā Aḥmed'i kıldı ḥabīb
Bulmadı ancılayın kimse naşīb
2. Pes degül imişsiñ [di]di aña 'ayān
Olmazidi 'arş kürsī dü cihān
3. Seni sevdüğümçün oldu varı
Saña virdüm Resül'üm ol dört çarı
4. Otuz üç biñ şaḥābe hem bī-gümān
Señün 'ışkıña getürdiler imān
5. Ne kim oldu evvelin hem aḥirin
Hem dü cihān bāṭın [u] hem zāhirin
6. Senüñ [i]çün yaratdım sensin ulu
Zāhir u bāṭın gösterem saña yolu
7. Vir şalavāt ol Resül-i Şafā'ya
'Ālem faḥri Muḥammed Muştafā'ya

8. Ol nebîler serveri ehl-i kerem
Dîn çerâğın yandıra mülke tamâm
9. Gör ne urdı dîn kılıcın ol ‘azîz
Müslümânı kâfirden kıldı temîz
10. Da‘vet kıldı dîne ‘ışkla
Gelmiyeniñ irdi işi müşkile
11. Virdi ‘Ānuḡ ‘Alî’ye çok at silâh
Turdılar atlandılar tañla şabâh
12. Hâlid eydür ḡanıya ol gemici
Hoş mübârek yüzü ḡutlu hâcî
13. Gemisini ursun şuya
Bizim ile ḡidsün ‘Ummân’a
14. ‘Ānuḡ’a mâlik oḡyuban getürür
Ücretini ol gemiciye virür

[2a]

15. Çok vaşîyyet eyledi gemiciye
Hızmet eyle didi zinhâr ‘Alî’ye
16. Geminüñ cümle yarağın kıldılar
Tatlu şuyıla zevâde aldılar
17. Şubḡa dek bindi[ler] atlu atına
Gele ‘Ānuḡ ‘Alî’nüñ hizmetine
18. Ḳatı ikrām eyledi ol pür-hüner

‘Alī’nüñ öñünce yürüyüp gider

19. Bunları esenledi şehirlü kamu
Görüſübben döndüler kamu
20. Sürdiler deñiz katına geldiler
‘Ānuḳ’a hoş ḳal diyü söylediler
21. Atlarını koydılar ol zevraḳa
Gemiye girüp sığındılar Ḥaḳ’a
22. Yelken açup gemici sürdi gemi
‘Alī eydür saña sığındım yā Ğanī
23. Çün yigirmi gün yürüdiler şuda
Nāḡihān görüñdi anda bir ada
24. Feryād idüp gemici ḳılır fiḡān
Yolı yañılmıſızdur ol pehlivān
25. Bu adaya yolumuz yañılıſ⁵⁰ gelür
Görgil imdi bunlara ne iş olur
26. ‘Alī eydür kim tefahḥuş eylegil
Ne adadur bu ada tiz söylegil
27. Gemici eydür bu Tolan aḳasıdur
Zengīlerdür ḥalkı yavlaḳ ‘āſīdur
28. Ellerinde ḥerbesī çengeldurur

⁵⁰ Yazma eserde “Bu adaya yañılıſ gelür yolumuz” şeklinde yazılıdır. Lakin eserde yolumuz ve yañılıſ kelimesi arasında yer deḡişikliği adına ok çizilmiş. Bu duruma riayet ederek “yolumuz”u “yañılıſ”tan önce yazıp aſağıdaki mısraya uygunluḡu aḳısından da “gelür”ü sona getirdik.

Mālikiniñ adı Sicinlikdurur

29. Ol kāfırlar at yirine fil(e) biner
Gice gündüz putlara tapar

[2b]

30. Cumhūr ile ikisi kardaşdurur
Yıl on iki ay işleri şavaşdurur

31. ‘Alī eydür ere ‘ār olmaz boşa
Çāre yoǵdur yazılan gelür başa

32. Yolu şaymak olmaz gitmek gerek
Yolumuza ne gelür bakmak gerek

33. Şu kenārına gemi kıılır sefer
Biz görevüz ne kıılır Perverdigār

34. Öyle diyince karaya irdiler
Gemiden çıkup ataya girdiler

35. ‘Alī bağladı biliñ bindi ata
Gemici kaldı gitdi bunlar öte

36. Dört ġāzīdür irdiler şehre yakın
Ġāzīler tekbīr virüp kııldı aķın

37. Şol sā‘at zengīlere irdi haber
Didiler dört atlu gelür mu‘teber

38. Üç kişi geldi buları soylayu
İkrām idüp haber eydür söyleyü

39. Biri eydür ‘Alī’ye ey pür-hüner
Niredensün kıncaru ‘azm-i sefer
40. Aduñı bildür bilelüm [biz] sizi
Taha bugün pâdişâh şaldı bizi
41. ‘Alī eydür Mekke’ dendür gelüşüm
‘Alī benüm Cumhūr’a vardur işüm
42. Gerü döndi ol kişiler geldiler
Şâhlarına hâli ma’lûm kıldılar
43. Çün Sicinlik bildi budur ol ‘Alī
Var[1]dı kendünüñ otuz biñ kulu
44. Şol sâ‘at tâvul çalar naqqâre öter
Yakın ırak cümle bir yire yiter

[3a]

45. Çün dirildi kâfiriñ var ‘askeri
Atlanuban taşra geldiler varı
46. Kamu bir kezden tâvulbaz kaçdılar
Kodılar kal‘aya taşra çıkdılar
47. Dikdiler meydân içinde tûğ u ‘alem
Dögdiler naqqârı tâvul zil cām
48. Ol gâzîler çünkü şehre irdiler
Ceng(e) için ‘asker dirilmiş gördiler

49. Hamle kıldı kâfire ol pehlivân
Şaldı bir kez Zülfikâr'ı ol zamân
50. Bir çalumda kırkınıñ aldı cânın
Yiryüzine revân akıtdı kanın
51. Derleyince 'Alî altı yüz kişi
Kara kodı 'Alî itdi bu işi
52. 'Alî'(nüñ) ardınca Hâlid hamle kıldı
Kâfire na'ra urubân haykırur
53. Ol dağı kâfirleriñ döker kanın
'Azrâ'ıl'dür şanasın alur cânın
54. 'Alî kıldı çünkü harbî cengî sâz
Nâgihân geldi deñizden bir âvâz
55. Dem-be-dem tekbîr getürür şalavât
Bir kişidür deñizden segirdür at
56. Bakdı 'Alî gördi deñizden gelür at
Kuru yir gibi deñizden gelür at
57. At segirdür dırnağından od saçar
Bir sâ'atde Baħr-i 'Ummân'a geçer
58. Çünkü geçdi kâfire tartdı kılıç
'Alî aşhâba tönmedi hîç
59. Vardı hamle kıldı tîz ey cân
Didiler kim bu ferîştehdür 'ayân

[3b]

60. Gördi ‘Alī kendüye hamle kıılır
Atını döndürdi ‘Alī’ye gelür
61. İndi atdan öpdü Düldül ayağın
Hizmet itdi çün ‘Alī’ye ayağın
62. ‘Alī’ye eydür ki ey şîr-i Hudā
Kāfirleri baña қо ey Murtażā
63. Destürüñuzla meydāna gireyim
Kāfire darb-ı hüner göstereyim
64. ‘Alī eydür yürü nevbetdür saña
Ur kıılıç kāfire hîç danışma baña
65. El kıılıç urdı ol atlu yine
Hamle kııldı döndü kāfir üstine
66. Kırdı çok kāfiri ol şahş-ı dilîr
Şöyle kim қandan görünmez oldu yir
67. Ol mübāriz heybetini gördiler
Zengîler hep kaçdı şehre girdiler
68. Kıpdi kāfir ‘askerinden bir gırı
Ölenlerin yasını tutdı diri
69. Yine ol şahş döndürür at başını
Geldi ‘Alī öñüne dökdi gözyaşını

70. Dir sünniyem yâ ‘Alî bilgil beni
Bir anam vardur hastadur ister seni

71. Seni işitdüm ki geldün Cumhūr’a
Hâzretüñden dilerem yüzün(i) göre

72. Ol karıcuğ anam ehl-i din(de)durur
Yâ ‘Alî uş evimüz yakındadurur

73. Varalum ol şayruya kılğıl du‘â
Şek degüldür şol sâ‘at şifâ bula

74. Zağmet olmasun atuña yâ ‘Alî
Atuma bin bunda çoğıl Döldül’i

[4a]

75. Böyle diyince Hâlid oldu gümân
Yâ ‘Alî taşadduğ itme bunı sen

76. ‘Arab dilince didi ol pāk-rūh
Yâ ‘Alî lâ tesma‘men lâ terūh

77. ‘Alî eydür Hâlid’e kim yâ refîk
Gör nice ağlar bunı olup şefti‘

78. Bunca kâfire kırdı pālân ölmeye
Size bundan hîç yavuzluğ gelmeye

79. Yağşi mi kim ben ataya varmayam
Ehl-i imân şayru olmuş görmeyem

80. Tırdı özi şayruya gitdi ‘Alî

Bunda kodı Zülfikār'ı Düldül'i

81. Şanki bindi şol sâ'at iblîsin atına ol
Gitdi deñizden öte yel gibi ol
82. Görünmez olunca gitdi at eglenmedi
Hâlid dañı dutmağa eglenmedi
83. Başladı Hâsan Hüseyn ağlaşurlar
Hâlid ġāzī hem 'Abdullāh inleşürler
84. Gitdiler ağşama degin gelmedi
Bunlarıñ şabr u qarārı kalmadı
85. Ol gice ġāzīler anda yatdılar
İrteye dek zıkr ü tesbīh itdiler
86. Şubh vaqti(nde) şubh namāzıñ kıldılar
Du'a kılup ellerini saldılar
87. Ol gemici eydür gelün kaçalum
Gemiye binüp deñize geçelüm
88. Hâlid eydür bu kaçan revā ola
Ola kim şabr idelüm 'Alī gele
89. Ġāzīler anı görüp tırdı öri
Bindi atlu atına tekbīr virü

[4b]

90. Kāfir 'askeri şaf bağlayupdurur

Hasan Hüseyn giryān ağladılar

91. Didiler babamuz gitdügüni bileler
Tañrı bilür bize neler kıllalar

92. Hālid eydür bir cānımız biñ cāna
Virelüm ol dost yoluna qurbāna

93. Bindi Hasan Döldül'e aldı Zülfikār'ı
Quşanuban tırdı Hālid'den geri

94. Kamşı urdı Hālid ol dem atına
Çekdi kılıç irdi kāfir qatına

95. Şöyle çaldı kāfiri Hālid yire
Ayrı idüp eyledi iki pāre

96. Ol kāfir atdan düşüben virdi cān
Hālid gāzī çağurur ol pehlivān

97. Gelün imdi siziñ(i)le ceng idelüm
Kāfir öldürmege öğrendi elüm

98. 'Alī sizi muḥāle av almaya
Biz variken meydāna ol girmeye

99. Bir pehlivān yine kāfir çıkar
Hālid anları daḥı bir bir yıkar

100. Hālid elinde kılıç na'ra urur
Yā mübārizler gelün dir çağurur

101. Yine çıkdı ol kâfirden kırk kişi
Hâlid itdi anlara yavlağ işi
102. Hamle kıldı anlara ol şîr-i ner
Kıldı kâfiri şol dem târ u mâr
103. Gel diyüben Hâlid'in kızdı gözi
Kalbe hamle kıldı ol dem kend'özi
104. Girdi 'asker içine kıldı oyun
Şol oyun kim kurdile oynar koyun

[5a]

105. Kırdı bölük bölük ol kâfirleri
Hâlid anda yıkdı yedi yüz eri
106. Ol gâzîler gördi bu heybeti
Kâfirin çerisini şındı katı
107. Birbirin başuban döndi gerü
Kâfirler kaçup şehre girdi geri
108. Çün geri döndü kâfirler ne ki var
Yine döndi Hâlid ol şâhib-hüner
109. Geldi Hasan [u] Hüseyin katına
Bağdı bunlar Hâlid'ün şurâtına
110. Gördiler başdan ayağa (degin) pehlivân
Yüzi gözi atı tonı külli kan
111. Silâhın çözdı abdes[t] alur

Ahşam oldu çün bunlar namāz kılar

112. Ġāziler namāzı kılar oturdılar
‘Alī sözün ortaya getürdiler

113. Eyitdiler ne bilelüm biz anı
Diri midür ‘aceb anuñ cānı

114. Haberini bilmedük ol dīn-perveri
Koyuban kaçamazuz ol serveri

115. Çün kâfirler ‘Alī kaçdı bile
‘Alī’nüñ adına eksiklik gele

116. Hālid eydür yigregi oldur tıravuz
Katlanuban kâfire kılıç uravuz

117. Ecelümüz yok ise Hāk kırtara
Hem dahı kavuşdura ol servere

[5b]

118. Hasan eydür kim atam ölmüşdurur
Hüseyn eydür şuya boğulmuşdurur

119. Diriyse atamız gelür idi
Kâfir ile cengimüzi bilür idi

120. Hālid eydür ben didüm gel varmagıl
Kend’öziñe bunca zahmet virmegil

121. Korkaridum ol kişinüñ işine
Kim bile ne geldi ‘Alī başına

122. Ȧayır vire inřāa'llāh Hāk aña
 Hele yine şabr idelüm biz buña
123. řabāh kāfire kılıç urmağ gerek
 Bir gice dağı bunda tırmağ gerek
124. Ol gice dağı ġāzīler yatdılar
 řabāhdegin zıkr [ü] tesbīh itdiler
125. İrte oldu tırup abdes[t] aldılar
 İmām ile řabāh namāzın kıldılar
126. Du'ā kılop hem silāh kuşandılar
 Kāfiri başa diyü uşandılar
127. Öygelğaş kal'ası burcı yüce
 Yine bindi zengīler uçdan uca
128. Çıkđılar meydāna şancağ dikdiler
 Ceng içün kös ü na'ra çaldılar
129. Çıkđı şaf şaf yine kāfir 'askeri
 Görgil imdi n'itdi Hālid serveri
130. Na'ra urdı virdi tekbīr řalavāt
 Kāfir üzerine ħamle kıldı depdi at

[6a]

131. Orta yire girdi beñzer oyına
 Kırdı beñzer geh giripdür geh kıoyına

132. Kırdı bölük bölük ol kâfirleri
Yıkdı anda yire yedi yüz eri
133. Gürzile kanın döküp eyler savaş
Bir cāzuya nāgihān oldu tutaş
134. Sihr okur urur Hālid yüzine
Karanlık oldu Hālid'in gözine
135. Hālid'e oldem kemendler atdılar
Yaraladılar hem yesir itdiler
136. Çağırur Hālid Hasan'a kaçınıuz
Deñiziñ öte yanına geçiniuz
137. Beni tutdılar kaçuñ siz Mekke'ye
Resul'e diñ meşğul olsun du'āya
138. Hasan işitdi bu sözi kıldı āh
Didi senden meded ey kâdir Allāh
139. Cāzuluğ tağıldı aydın oldu yine
Kāfiriñ topuguna çıktı kan yine
140. Gördi Hasan kâfiriñ üşdüğini
Öykesinden gözleri tıldı kanı
141. Depdi atın kâfiriñ dökdi kanın
Gördi Hasan Hālid'in çıktı ünün
142. Haykırur hamle kılur ol leşkere
'Alī şanur gören anı āşikāre

143. Ol dağı altı yüz er atdan yıkar
Pehlivānı saçından aldı çeker
144. Bağlu Hüseyn önüne gönderür
Ol Mühelhil şoldem imān getürür
145. Çün müselmān oldu buldı yol hemān
‘Alī ‘ışkına getürdi imān

[6b]

146. Bindi şoldem bir ata pehlivān
Sürdi atı kāfire karşı hemān
147. Hamle kıldı aқdarur dört yüz kişi
Karşusına çıkdı oldem kardeş
148. Kardeşinuñ adı hem Balqamdurur
Şanasın bir günbet-i a‘zamdurur
149. Gördi nāgihān kardeşini ol pelīd
Gürzile yıkdı anı oldı şehīd
150. Düşdi filden kesdi Mühelhil başını
Ol kāfir şehīd itdi kardeşini
151. Kılıcın aldı atını oynadur
Çağırur eydür ki ‘Alī kandedurur
152. Gelsün imdi meydānıma erise
Görelüm kimüñ hüneri varısa

153. Ȧasan ile Ȧuseyin ditreşdiler
 Gemiciyle drilp ağlaşdılar
154. Didiler gitdi atamız gelmedi
 Kimesne anuñ ħālini bilmedi
155. Esīr oldu serverimz Ħālid
 Yine Mühelhil dağı oldu řehīd
156. Ȧaęatumuz ħalmadı ol kāfire
 Ħaę’dan ola ħamu ħalmıřa ħāre
157. Bu kāfir Balęam bize ħamle kıılır
 Uş bu mel’n şek degül bizi alır
158. Dört yaña bağar Ȧasan eydür İlēh
 Sensin ancak biz seni kııldıķ İlēh
159. Gemici eydür dilerem yā Ȧasan
 Luťf idüben baña destr viresen
160. Kim binem Dldl’e alam Zlfıķār
 Ħamle kıılam bu kāfire ra’d-vār

[7a]

161. Ola kim beni ‘Alī şanalar
 şınuban meydān içinden dneler
162. Gemicinñ adıdur Ħācı Beşer
 Pīr olmuşdur kendüsi toksan yaşar
163. Destr aldı bindi şoldem atına

Zülfikār'ı bağladı berk biline

164. Hamle kıldı anlara ol bir zamān
Ol Balḳam ‘Alī şandı revān

165. Gürz(i) elinde qarşu yüridi ol it
Gemiciññ yoluna ol oldı set

166. Urdı aña gemici tekbır virür
Çaldı bu kez Zülfikār'ı ol dilır

167. Bindügi filile Balḳam ey yāre
İkisi oldu şoldem dört pāre

168. Çekmedi Zülfikār'ı gemici
Anları kesdi yire irdi uci

169. Yire geçdi yetmiş arşun ol kılıç
‘Aynına gelmedi ol zerrece hıç

170. Gökden inüp dutdılar ferişterler
Gemici bu kez dahı yine çalar

171. Bir maḥal çaldı yine Zülfikār'ı
Ḳara ḳodı zengīlerden biñ eri

172. Kāfirler bu ḥāl görüp kaçdılar
Şınığın oluban şehre düşdiler

173. Gemici Ḥasan Ḥüseyn hep döner
Yirlü yirine gelüp atdan iner(ler)

174. Gice oldu çün karar eylediler
'Alî için âh [u] zâr eylediler
175. Gelmedi oğlanların aķar (göz)yaşı
Bilmediler 'Alî'nün n'oldı işi

[7b]

176. Ol kâfirler şabâhla yine atlanur
Ėayret iderler kâmusı heybetlenür
177. Tûğ u 'alem çıktı bayraklarla
Meydân tonandı kâfirler ile
178. Kös ü ceng için na'ra urdılar
Kâlp kâlp taşra çıkuban durdılar
179. Yine Hasan Hüseyin atlandılar
Duruban silâh ile kuşandılar
180. Bindiler çün didiler ey atamız
Uş ölüürz saña kurbân cânımız
181. Bindi Hasan anda şoldem Düldül'e
Du'a kıldı Zülfikâr'ı aldı ele
182. Gemici eydür bilüm ağrır benüm
Kâlmadı dünden berü hîç dermânım
183. Ol iki server hem 'Abdullâh ile
Kâfire gerek üçü kılıç ura
184. Tañrı'ya sığınuban atlandılar

Yüzlerine karşı kalkan büründiler

185. Gördi kâfir Hasan'da Düldül'i
Didiler kim budur uş irdi 'Alî

186. Sicinlik meydâna girdi çağırur
Bekler yine ün virüben kaygırur

187. Sürdi 'Abdullâh aña karşı atın
Hamle kıldı kâfire oldı yakın

188. Virdi tekbîr çekdi kılıç ol gâzî
Kâfire gösterdi oldem kend'özi

189. Kılıç ile çünkim anı düşürür
Zengîleriñ cümlesi hamle kıllur

190. At başını şaldı bir kezden varı
Hak Çalap 'Abdullâh kıllur yâri

[8a]

191. Tekbîr virüp hamle kıldı anlara
Tîğ-ı bârân kıldı ol mel'ünlara

192. Bir sâ'atde altmışını aқdarur
Hiç kayurmaz zengîlerin boynuñ urur

193. Kılmışdı zengîleri hep zebün
Olmuş idi her birisi ser-nigün

194. Nâgihân iblîs hevâdan çağırur
'Alî bunda yokdur diyüben haykırur

195. Ben ‘Alī’yi maşrıka iletdüm didi
Anı anda koyuban gitdüm didi
196. Ol āvāzı işidicek zengīler
Ġāzīlerle itdi bunlar cengīler
197. Hasan Hüseyn işidüp kıldı āh
Çağıruban didiler ‘Abdullāh
198. N’idelüm imdi ne miskīn olmışuz
Tā ki atamuzı yavı kılmışuz
199. Çāre yok bunda bize tırmağ gerek
Şehīd olunca kılıç urmağ gerek
200. Yine tekbīr virüben şaldılar
Zengīler anda yüz yüz kırdılar
201. Kāfır üşdi birine on biñ kişi
Ol ġāzīler kılıç urur üç kişi
202. Zengīler bunları hāḡ[a] kıldılar
Birbirinden üçini ayırdılar
203. Birbirini ġāzīler görmez olur
Tekbīr üni bunlara irmez olur
204. Ara yire girdi iblīs çağırur
Hüseyn öldi diyüben çağırur
205. Anı işidüp Hasan kıldı zārī

Kılıç tutamaz oldu elleri

[8b]

206. Ağlariken kalkanını düşürür
Anı görür zengiler kılıç üşürür
207. Hüseyin oldem atından yıkdılar
Bağlayuban boynuna ip dakdılar
208. Hasan ile ‘Abdullāh gördi anı
Āh eyleyüben bunlaruñ yandı cānı
209. Hasan’uñ elinde yalın kılıç
Uruşmağa tākati kalmadı hīç
210. Tarlığa düşdi Hasan yavlaķ katı
Dört yañadan zengiler sürdi atı
211. Ol ikisi daķı araya aldılar
Bunlar oldemde katı buñaldılar
212. Buñ yirinde Tañrı seni kırtara
Kim şa[la]vāt viresin Peyğamber’e
213. Her kim dāyim Tañrı adını aña
Buñ deminde ‘avn ide Allāh aña
214. Bunlar anda nemüz olup berī
Eylediler āh [u] nālīş hem zārī
215. Yirlerine gemici tırmuş idi
Bilüm aǵrır diyü oturmuş idi

216. Gördi bir atlu gelür eyler figān
Yüzi gözi şekli anuñ külli qan
217. Gemiciye şordı oğlanlar qanı
Bilmedi gemici kimdir anı
218. Gemici virmedi cevāb sözine
Qan bulaşmış yüzine vü gözine
219. ‘Alī eydür qanıya oğlanlarım
Qancarı gitdi benüm yārānlarım
220. Bildi anı gemici tırdı örü
Qarşu vardı ‘Alī’ye tekbīr virü
- [9a]
221. Yā ‘Alī dir hālimüz oldı za‘īf
Key deminde virdi bize seni laṭīf
222. Gemici böyle diyüp ḥamle kıılır
‘Alī geldi dir kāfire ḥaykırur
223. Uş irişdi dir size arslan ‘Alī
Zengīler almışlar idi Düldül’i
224. ‘Alī’yi işitdi Sicinlik mālīk
Ditredi iki eli dutmaz bilek
225. Yitdi ‘Alī birinüñ elin dutar
Hāyini elinden getürüben atar

226. Tıkunur ol zengīleri ağdarur
 Ol Sicinlik ūn bu heybeti gōrūr

227. Ađ başı dōnderūben ŗehre kaçar
 ‘Alī gelūp kāfirūn anın ŗaar

228. ‘Alī eydūr Hāsan Hūseyin anı
 anı Hālid’im gōremezem anı

229. Na‘ra urur hayķırur ‘Alī anı
 İŗidūr anuñ ŗnūn Dūldūl atı

230. Kāfirleriñ arasından kiŗnedi
 ŗırayuban ķıların taŗladı

231. Kime doķundı ise atdan yıķar
 Zengīleriñ arasından tīz ıķar

232. ‘Alī gōrūp aķırur Dūldūl’ini
 Dūldūl ŗgrenmiŗdi ‘Arab dilini

233. Geldi ‘Alī ķarŗusına ağlayu
 ‘Alī tūtdı Dūldūl’inū oħŗayu

234. İndi atdan Dūldūl’e bindi ‘Alī
 Baŗladı kāfiri ķırar ol velī

235. Baķdı Hāsan eyitdi yā ‘Abdullāh
 ŗol gelen benūm babamdur vallāh

[9b]

236. Ol gemici yūgūrūp bindi ata

Sürdi kâfiriñ kim ardından yite

237. Gördi gemici Hüseyn bağı yatur
Kendüye eydür tiz in bağun getir

238. İner oldem Hüseyn bağın çözer
'Alî geldi diyü aña muştular

239. Hasan Hüseyn 'Abdullâh eyâ yarı
Gemici iletdi bunlara bir yire

240. Muştuladı bunlara birbirin şafâ
Kim 'Alî'ye irişdi 'amm-i Muştafâ

241. Tañrı arslanı 'Alî'dür uş gelen
İşde bulundu Düldül'i şanmañ yalan

242. At şalup bunlar aña irişdiler
Öpüşüp anda 'Alî'yle görüşdüler

243. Şöyle olmuş Tañrı arslanı 'Alî
Kimse bilmez idi kandan anı

244. 'Alî eydür bunlara Hâlid kanı
Arañuzda görmedim hiç ben anı

245. 'Alî'ye bunlar cevâb eylemedi
Kamusı oğlu birisi söylemedi

246. Gemici eydür Hâlid'i tutdılar
Zengiler esir idüp gitdüler

247. ‘Alī bu [sö]zi işidüp kıldı āh
Didi senden meded ey qādir ilāh

248. Yā ilāh sen meded eyle bize
Kāfirlere kılavuz darb [u] cezā

249. Geçdi kāfir ardına oldem ‘Alī
Zūlfikār’ı aldı sürdi Döldül’i

250. Didi ardımca gelün eglenmeñüz
Şehre degin sürelüm diñlenmeñüz

[10a]

251. Ğāzīler tekbīr virüp sürdi atı
Öñlerince ‘Alī peykgibi irdi katı

252. Zūlfikār’ı çeküben kāfir bī-çar
‘Alī’nün öñünce Sicinlik kaçır

253. Ğāzīlerün beşi dağı irdiler
Şanaşın kırtur koyuna girdiler

254. Her biri biñ kişiden artuq kırar
Zūlfikār’ı çalar kırk arşun üzer

255. Gün depeye tolanunca kırdılar
Zengīler kaçdı cümle şehre girdiler

256. Bunda olşun ikinci meclis tamām
Üçüncide geliserdür çok kelā[m]

[Üçüncü Meclis]

257. Kanı ol şîrîn ġazāvāt söylesin
 Bu ġazāvātdan ħalāvet añlasın
258. Beşer ‘azîzdür bunca kâfir şaydılar
 Dönüben odalarına geldiler
259. Diñle imdi ideyim ey mu‘teber
 Vireyim üçünci meclisden ħaber
260. Gemici şoldem çaķmaķ çaķdırur
 Ġāzîler ışıñmaġa od yaķdırur
261. Bir kıazan şu ‘Alî’ye iletdiler
 Ol şuyıla kıanlarını yudılar
262. Aldı abdest hem yüzi tenden kıanar
 Ġāzîler ħalka olup oturdılar
263. Bir yire ta‘ām oña getürdiler
 Yidiler şükr itdiler oturdılar
264. Her biri şerĥ-i kelām başladılar
- 265a ‘Alî’ye şordı ‘Abdullāh eyitdi
- [10b]
- 265b Kandeyidüñ yā Esedullāh didi
- 266a Üç ġün oldı biz yokladıķ seni
- 266b Ne iş oldu saña añmadıñ bizi
- 267a Ne kıan oldu kim bulaşmışdur saña

- 267b ‘Alī eydür vākı‘ā çokdur baña
- 268a Beni gelüp okuyan iblīs imiş
268b Fikri hīle issi ol telbīs imiş
- 269a Kışsasını söyleyem Peyğamber
269b İdem aña ne kim olmuş mācerāy
- 270a Ġāzīler dahı Hālīd dutulduğı
270b Ol Mühelhil yine şehīd olduğı
- 271a Virdiler ‘Alī’ye haber añladı
271b Hālīd Mühelhil içün çok ağladı
- 272a Ol gice uyudılar bunlar yine
272b Şabāh olıcağ öri tırdılar yine
- 273a ‘Alī tırdı şabāh çün abdes[t] alur
273b Şabāh namāzıñ kıldı Düldül’e biner
- 274a Sürdi geldi Düldül’i ol pehlivān
274b Gördi kâfir şaydı anı az ins ü cāñ
- 275a Çıkmadı kâfir çerisi kal‘adan
275b Bilmedi ‘Alī sebebi neden
- 276a İlerü geldi ırakdan baqdılar
276b Ġāzīler ardınca binüp aqdılar
- 277a Hendege ‘Alī irişdi çün tamām
277b Bunlar irdi ‘Alī’ye kıldı selām

278a ‘Abdullāh ‘Alī’ye eydür ey ‘aceb
278b Zengīler çıkmadıgı nedür sebeb

279a Bilmediler niçün çıkmadı bunlar
279b Bārī [vü] burçdan bile bakmadılar

280a Dā’imā kal‘adan od yanaridi

[11a]

280b Dirilüben zengīler taparidi

281a Odları yanmaz görünmez birisi
281b Kaçar oldu bu kāfiriñ çerisi

282a Ol bizim gemümüzü getürsüz
282b Gemiyle hendegē biz girevüz

283a Gemici eydür gemiye yüz kişi
283b Getürüp götürmeye bilbu işi

284a ‘Alī işidür bunı atdan iner
284b Toru gelür gemiye işit ne idür

285a Gemiye şunar yirinden getürür
285b Aluban hendek katına getürür

286a Ol ġāzīler gemiye bırağdılar
286b Gemiye binüp kapuya geldiler

287a Kapu bağıu gördiler kim çäre yok
287b Gemiyle gezdiler dört yaña çok

288a Gördiler deñizden almışlar şuyu

- 288b Eylemişler burç dibinde bir kapu
- 289a Gizlenüben ol şu obruğa girür
289b Hîç bilinmez kim dağı kande varur
- 290a ‘Alî eydür çün bu şu buña aķar
290b Varısa ķal‘anuñ içinde çıkar
- 291a Bu şu birle obruğa girsem gerek
291b Ƙancaru varır anı görsem gerek
- 292a Başladı ‘Alî çıkardı tonların
292b Çözdi şilâhın cümle varın
- 293a Zülfıķār’ı aldı ķodı Düldül’i
293b Meşğül oldu zıķre tesbîhe dili
- 294a Oğlanları yapışınca ‘Alî’ye
294b ‘Alî Allâh didi ķalkdı şuya
- 295a Düşdi ol ibrîķ içine şuyıla
- [11b]
- 295b Taşrada ķaldı ġâzîler kayğuyıla
- 296a Yine Hâsan Hüseyn ağladılar
296b Ƙayğudan cân u ciger tağladılar
- 297a Özlerini urmağa ķaşd itdiler
297b Ol ġâzîler ķomadılar tutdılar
- 298a Gemici sürdi gemici sürdi gemigi
298b Yügrüşürler dört yaña ol hendegi

- 299a Ne ‘Alī’ye buldılar bunlar çāre
299b Ne kapudan girebilürler şehre
- 300a ‘Alī içün ağladılar key katı
300b Gözinden yaş akıdur Düldül atı
- 301a Üç gün anda ağladılar āhıla
301b Meşgūl oldu ġāzīler Allāh ile
- 302a Dördünci gün Tañrı arslanı ‘Alī
302b Şehr içinde na‘ra urdı ol velī
- 303a Zūlfikār’ı çekiben od çıkar
303b Na‘ra urdı kal‘anuñ bu[r]cun yıkar
- 304a ‘Alī’nüñ çünkim irişdi āvāzı
304b Virdi tekbīr sevinür ol dört ġāzī
- 305a Tırdılar oldem gemiye girdiler
305b Hendegi geçüp kapuya irdiler
- 306a Kapuyı ‘Alī açar ol dīn eri
306b Kal‘aya koydı kamu yārānları
- 307a ‘Alī’nüñ hizmetine irişdiler
307b Yeñileyin ‘Alī’yle görüşdiler
- 308a Şehre girüp gezdiler başdan başa
308b Cānluya uğramadılar ey paşa
- 309a Çünkü şehri gezdiler başdan başa

- 309b Bir sarāya irdiler yüce [yüce]
- 310a Bir mu‘azzam kapudur yavlaḵ ulu
- [12a]
- 310b Orta yirde bir kürsi var örtülü
- 311a Ol obruḵdan şu buña aḵar imiş
- 311b Ol aradan taşra çıkar imiş
- 312a ‘Alī eydür ben tonunı çözicek
- 312b Obruḡa Allāh diyüben düşicek
- 313a Gördüm iki ferişteh geldiler
- 313b Kanatları üzerine aldılar
- 314a Ben uyudum bir zamān açdım gözüm
- 314b Bu zengilik katında buldum kend’özüm
- 315a ‘Alī’den çün bu sözi işitdiler
- 315b Tañrı’nuñ fazlına çok şükr itdiler
- 316a Ol sarāya tañladılar bir zamān
- 316b Bakdı Hüseyn karşıasına nāgihān
- 317a Görinür altun her biri tañlasaḵ
- 317b Elin urdı kapuya gördi açuḵ
- 318a Kapuya açar perdesin kaldurur
- 318b Hüseyn anda hücreler içre girür
- 319a Gördi bir kız uyḵuya talmış uzun
- 319b Aya beñzer süzmüş ol nergis gözün

- 320a Üñ ile Hüseyn tekbîr getürür
320b Uyanuban ol kız turuban oturur
- 321a ‘Alî ol kıza işâret eyledi
321b Īmân getür diyü söyledi
- 322a Kağıdı kız ‘Alî’ye tar[t]dı kılıç
322b Bî-maḥal ḥamle kıldı ol gunç
- 323a ‘Alî’ye eydür ne kişisin diñle
323b Nedür adıñ bunda neylersin diñle
- 324a ‘Alî eydür yâ kızım ben ‘Alî’yim
324b Tañrı’nuñ arslanı cömerd velîyim
- 325a Ḥayf ola kim ben saña kılıç çalam
[12b]
325b Mü’min olsañ gelmeye saña elem
- 326a Zülfikâr bilimde o Düldül atum
326b Na‘ra ursam ra‘d-vârdur heybetüm
- 327a Tañrı’dan irdi ‘ināyet ol kıza
327b Didi ‘arz eyleñ şehâdet siz bize
- 328a ‘Alî eydür yâ kızım bilgil uşul
328b Tañrı birdür hem Muḥammed ḥaḳ resul
- 329a Kız daḥı lâ ilahe illallâḥ didi
329b Hem Muḥammed ḥaḳ resulullâḥ didi

- 330a Parmağın getürdi geldi imān
330b ‘Alī dağı ol kıza viridi emān
- 331a Ol kız İslām dīnini kıla kabūl
331b Hoş müselmān oldu buldı toğrı yol
- 332a ‘Alī eydür ol kıza virgil hayır
332b Nedür aduñ hem saña kim dirler
- 333a Ol kız eydür adum Mekenkidurur
333b Hem atam idi Sicinlik zengīdurur
- 334a Ol otuz biñ zengīler gitdi kamu
334b Kimi kaçdı kimi kırıldılar kamu
- 335a Yedi yüz zengī ile kaçdı atam
335b Cumhūr katına geçdi atam
- 336a Vardılar Cumhūr ile and içdiler
336b Bunlar dağı Şandūğ’a inandılar
- 337a ‘Alī eydür yā kızım atañ ile
337b Sendağı niçün varmaduñ bile
- 338a Ol kız eydür kim benüm hūyum yavuz
338b Yatur idüm bu sarāyda yalınız
- 339a Her kim beni uyandırur tırur idüm
339b Kılıç ile anı öldürür idüm
- 340a Beni uyur koyuban gitmiş bunlar

[13a]

- 340b Yāhūd uyur idim unutmuş bular
- 341a ‘Alī şordı yine ol kıza nişān
341b Didi kızım kanı Hālīd pehlivān
- 342a Ol eydür Hālīd’iñ zaḥmı katı
342b Hamle kıldıķda bege sürdi atı
- 343a Üstine at şaluban dutdum anı
343b Sürüyü atama iletdüm anı
- 344a Babam anı virdi ‘emmim Cumhūr’a
344b Armağan şaldı anı ol maḥhūra
- 345a Süngi zaḥmı Hālīd’üñ kolundadır(ur)
345b Oķ yarası hem daḥı bilindedür
- 346a Kılıç zaḥmı başında aķar kanı
346b Cumhūr’uñ ḥabsindedür sen bil anı
- 347a ‘Alī eydür ol kızuñ elin tuta
347b Sen kızım ol ben saña olam ata
- 348a Ol kıza öğretti İslām şartını
348b Dīn-i İslām hem şalavāt(uñ) farzını
- 349a ‘Alī ‘Ummān şehrine kıılır yaraķ
349b O Sicinlik sözine sen tüt kulaķ
- 350a Çün çerisi kıırılır kendü kaçır
350b Yedi yüz erile ‘Ummān’a geçer

- 351a Vardı Cumhūr ardaşınuñ atına
351b Başladı ġāzīlerüñ řikāyetine
- 352a Hālini cümle hikāyet eyledi
352b Ol ġāzīlerden řikāyet eyledi
- 353a Didi leşkerim ırıldı bī -‘aded
353b açuban geldüm saña eyle meded
- 354a Cumhūr aldı Sicinlik elini
354b Secdeye odı Sicinlik başını
- [13b] 355a řandūk eydür aña ey ‘āřī ulum
355b şimdi sana vācib olmuşdur ölüm
- 356a Bunca vaştden berü niçün gelmedüñ
356b Secde ılup beni Tañrı bilmedüñ
- 357a şimdi ‘āciz eyledi ‘Alī seni
357b Leřkeriñ ırıldı da añdıñ beni
- 358a İllā sanki luşf [u] iħsān işleyem
358b Suçuñı ardaşıña bağışlayam
- 359a ‘Alī içün ben size nuşret ılam
359b ‘Arabları ırmaġa fırşat virem
- 360a řandūk eydür yā ulum aldır başuñ
360b Suçuñı diledi ardaşıñ
- 361a Hālid’i getürdi Cumhūr řandūġ’a

- 361b Bağludurur Şandūk’a tutar çıka
- 362a Şandūk döndi Hālid’e kıldı cevāb
362b Hālūñi gördüñ mi dir kılur ‘itāb
- 363a Didi kim söyleme ey mel‘ün fużül
363b Sen bir itsin naḥs [u] murdār bī-uşul
- 364a Cāzūsın saña kaçan Tañrı diyem
364b Hāşā kim Allāh dilümden koyam
- 365a Şandūk eydür bunı atuñ tamuya
365b Dir demürleyüp bırağūñ kuyuya
- 366a Hālid’üñ boynuna demür daqdılar
366b İledüp bir kuyuya bıraқdılar
- 367a Ol kuyuda Hālid’üñ yārānları
367b Sa’d [u] Zübeyr kim işidüñ anları
- 368a Ol kuyuda imiş anlar bī-gümān
368b Hālid’i indirdiler anlar revān
- 369a Bir ferişteh geldi bendin giderür
369b Gördi yārānları tekbīr getürür
- 370a Sa’d [u] Zübeyr Hālid’e görüşdüler
[14a]
370b Birbiriyle ḥāllerin şoruşdılar
- 371a Söyledi Hālid ‘Alī geldüğini
371b Ḥasan Ḥüseyn bile öldüğünü

- 372a Bir kişi geldi deñizden yinedir
372b ‘Alī’yi bizden ayırıp aldı dir
- 373a Zengīler kendüyü nice dutdılar
373b Şerh idüben bunlara virdi haber
- 374a Sa‘d-ı Vaqqāş hem dahı İbnü’l-‘Avvām
374b Bir zamān ağlaşdılar tahte’z-zalām
- 375a Tanışurlar n’idelüm niceyelüm
375b Çıkmağa bundan ne tedbīr idelüm
- 376a İki melek bile gelüp işledi
376b Lağm toğrı ol tamuya tuşladı
- 377a Üç gün üç gice bunlar lağm attılar
377b Dördünci gün ol tamuya yitdiler
- 378a Ol tamuda biñ bāzırgān varidi
378b Cümlesi müselmānlaridi
- 379a Çünkü bunlar gāzīleri gördiler
379b Şād oluban cümle tekbīr virdiler
- 380a Tamu odı bunlar kılmaz ziyān
380b Bunda kalısardur bunlar bir zamān
- 381a Biz geledüm ol Sicinlik sözine
381b Biz görelüm Cumhūr ile sözi ne
- 382a İki kardaş birbiriyle tanışur

382b Cumhūr o Sicinlik ile barışur

383a Didiler kim ‘Alī geldi n’idelüm

383b Cenge imdi nice tedbīr idelüm

384a Cumhūr’uñ yüz biñ vardı leşkeri

384b Her birinüñ üstünde gemileri

385a Şu yirine içdiler bunlar sücū

[14b]

385b Kim neḡadar dileseler ola güçleri

386a Başları taş idi anlarıñ kamu

386b Tañrı’nuñ ḡudretleridür ey ‘amu

387a Tenlerine ne sökū (vü) ne oḡ geçer

387b Çalıcaḡ (vü) ne bunları ḡılıç keser

388a Ḳırḡ biñ idi çünki İsfahān’dan getürür

388b On yedi biñ ‘Ayne’l-Ḳadīr’den yitürür

389a Hem daḡı ‘Ummān çerisini direr

389b Şandūk’a iletdi bunları ‘arz ey yār

390a Bir yire dirildi bunlar ey ‘amu

390b ‘Alī heybetini içdiler kamu

391a Ḳāfir ü ‘adüvv müfsid hem ḡamusı

391b Cem’ olup bir yire hīḡ ḡomazlar nāmusu

392a Hırtlaşurlar her biri toñuz gibi

392b Yırduşurlar her biri (birine) ḡutuz gibi

393a Çünkü anlar anda cümle cem‘ olur

393b İşid imdi Esedullāh ne kıılır

394a ‘Alī ‘Ummān’a yaraķ eyledi işi

394b ‘Alī aşhābıyla gemiye girmiş idi

395. Çün bunlar ile Zelīhā gitmişdi

396. Yüridiler bir zamān bunlar şuda

Nāghīhān görindi anda bir ada

397. Gemici şoldem işāret eyledi

Uş irdüñ diyü söyledi

398. Gemici tırdı kıaraya irdiler

Ġāzīler ile tekbīr virdiler

399. Gördiler ‘Ummān’uñ adasın bakup

Bindi ‘Alī Düldül’e şudan çıkup

400. Zūlfikār’ını kıuşandı ol ġāzī

Zelīhā’dur ‘Alī’nüñ kıulaġuzı

[15a]

401. Uçar kıuşdan bunlar artuķ gitdiler

Söz uzatma ‘Ummān şehrine yitdiler

402. Ol gözcüler gördiler anları

Bakdı gördi deñizden çıkđıġıñı

403. Gemi içinde iki ādem çıkār

Tîz iriřdi Cumhūr’a virdi haber

404. Cumhūr oldem çerisine bindurur
Kendü vardı Şandūğ’a secde kıılır

405. Şandūk eydür yā kulum turgıl örü
‘Alemleriñ getürüp çekdür buru

406. Leşkeriñ yazıya çıkar tamām
Ben dahı yuķarudan gelem size nuşret kıılam

407. Şol sâ‘at Cumhūr Sicinlik bindiler
‘Azım idüp leşkerini sürdiler

408. Filleri çok kıldılar hem bî-maḥāl
Düzdiler cenge yaraķ ola kıtāl

409. Ol ‘alemler yüridi kıızıl şaru
Çalınur altında hem tabl [u] boru

410. Şandūk dahı yuķaru göge aķar
Yıryüzine cāzūluklardur yaķar

411. Her ‘alem dibinde üç yüz var kıçi
Cāzūlukdur cümle bunlaruñ işi

412. Gürlemekler çatlamaklar hāy hū[y]
Yılan çiyan yaķdurur ol naḥs-hūy

413. Tañrı aşlanı ‘Alī dirdi yigin
Aldı ele Zūlfikār’ı dirdi önün

414. Ol Zelîhâ tonlarını çıkarur
Er kişi tonun giyüp ata biner

415. Sâz u silâh kuşanup biner ata
Meşgûl olur tekbîre şalavâta

[15b]

416. Evvel şafdan filleri yürütdiler
Üzerinde zengîler ceng itdiler

417. ‘Alî bir kez çağırur na‘ra urur
Filler ürküp şâhibin yire urur

418. Ol na‘radan biñinüñ uşşı gider
Filler şâhibin düşürüp helâk ider

419. Üstinden zengîleri yire saçar
Tersi yüzüne dönüben kaçar

420. Çaldı kılıç Zelîhâ kâfirleri bî-çâr
Zengîleri öldürüp kanın saçar

421. Ol Sicinlik çünki gördi kızını
Kaķımaķdan yire urdı yüzini

422. Kılıç tartdı kızına hamle kılur
Zengîler dört yaña anı görür

423. Zelîhâ’yı aķdadur ol zengîler
Uşa geldi aña hep ol cengîler

424. Kamunuñ üstine itdiler gulû

Zelîhâ üstüne oldu ceng ulu

425. Ol Sicinlik kızına yavlağ puşar
Kılıç ok hem kamu üstüne üşer

426. Ol bî-çāreyi ‘Alî’den ayırur
Zengîleriñ ara yirinde kalur

427. Kıra kıra dögenür qalmaz güci
Atası gelüp söger acı acı

428. Ol Sicinlik kızını çün aqdarur
Bağlayup zengîler eline virür

429. Anı gördi ‘Alî qalması qarār
Na‘ra urdı ele aldı Zülfiqār

430. Kükredi develeri ol mest-i hoş
‘İfrîtleriñ üstüne kıldı hurüş

[16a]

431. Zülfiqār’ı aldı ele ol şîr-i Hudā
Çağıruban ‘Alîyyü’l-Murtażā

432. Bir sâ‘atde ol ‘ifrîtleri ol gāzî
Kıra kodı kan ile tıldı yiri

433. Zülfiqār’ı çalıcağız od çıkar
Dîvlere doqınur oldem hep yaqar

434. Dayanmadılar zengîler ol heybete
Qaçdılar ‘Alî’nüñ öñünden öte

435. Na‘ra urdı bunları kırdı ‘Alī
Bilesince kişnedi hem Döldül’i
436. Karşu çıkdı bir kıızıl ‘alem
Bir ‘avrat buña dirler hem meçhul zulem
437. Cāzūyımış ol ‘avrat naḥs [u] pelīd
Açdı gözün ‘Alī gördi ol it
438. Siḥr okıdu göricegiz ‘Alī’ye
Cāzūlıklar okıdı göricegiz ol velīye
439. Karanluḡ oldu ‘Alī üstine
Zengīler cümle dirildi kaşdına
440. ‘Alī gördi ol cāzūyı kaḡıdı
Şīr-i Ḥudā İsm-i A‘zam okıdı
441. Okıdı urdı kāfirler üstine
Yine aydınlıḡ oldu Tañrı dostuna
442. Gördi çünkim kendü cāzū ‘avratı
Yitdi Zūlfikār’ı çaldı katı
443. Bāṭıl oldu cāzūlıḡı aṇsızın
Geçdi ‘Alī Şandūḡ’a tutdı [elin]
444. Kaçdı Şandūḡ hevāya çıkdı aḡar
‘Alī’nün üstine hāy oddur yaḡar
445. Od urur ol deñize ḡaynar deñiz

Cāzūlıkdan dutılır çünki geñiz

[16b]

446. ‘Alī tekbīr getürdi okıdı haqqı
Zūlfikār ile çaldı ol Şandūğ’ı
447. Yüz elli arşun uzandı Zūlfikār
Kaçar Şandūk hevāya degin döñer
448. Kesdi anda kılıç hem üç yüz ‘alem
Ol Şandūğ’a degmedi hergiz elem
449. Tañrı’nuñ kudretiyle Zūlfikār
Her çalışda biñ arşun uzar
450. Nice dahı yine kırdı ol velī
Şöyle kim bağladı dutdı bu elleri
451. Şandūk gördi ‘Alī’den bu heybeti
Kalmadı durmağa ayruq tākati
452. Kaçdı Şandūk ‘Ummān’a girdi gerü
Cumhūr u Sicinlik beñzi şarı
453. Gördiler ol Şandūğ’uñ kaçduğunu
Yine ‘Ummān’a geçdüğini
454. Cumhūr dahı neylesin olup nā-çār
Oldahı şınıgun olup döndi kaçar
455. Kimisi öldi kimisi dağıldılar
Cumhūr ile yedi yüz leşker kaldılar

456. Şehre kaçdı Sicinlik Cumhūr ile
‘Alī kovar bunları Düldül ile

457. Gördi bunu ‘Alī’nüñ oğlanları
Gemici ile ‘Abdullāh yāranları

458. Bunlar dahı yitdiler şīr ‘Alī’ye
‘Avn kıldı Hāk Çalap ol velīye

459. Kāfir şınmış her biri döner kaçar
‘Alī kovar bunların kanın saçar

460. Hāsan Hüseyn cümle tekbīr virdiler
‘Alī ile bile kılıç urdılar

[17a]

461. Zindān içinde gāzīler işidür
Hālid ‘Alī āvāzını işdurur

462. Sa‘d-ı Vaqqāş Zübeyr İbnü’l-‘Avām
İşitdiler ‘Alī’nüñ ünün tamam

463. Hālid zindān kapusını koparur
Taşra çıkdı şehriñ içinde yürür

464. Burç üstinde bakdı Hālid taşraya
Gördi kāfir şınmış kaçar kal‘aya

465. ‘Alī’nüñ görindi ırakdan özi
Zülfikār’ın gün gibi balkır yüzi

466. Hālid geldi yögürüben zindāna
Haber itdi ol biñ bāzīrgāna
467. Sa‘d-ı Vakkāş ol Zübeyr İbnü’l-‘Avām
Hālid ile ol bāzīrgānlar tamām
468. Şandūğ’uñ ol şamusını yaqdılar
Tekbīr virüp şehir içinde çıkdılar
469. Kamu kāfir gāzīleri gördiler
Şehir içinde darb-ı kıtāl kıldılar
470. Altı biñ er Hālid ile cem‘ olur
Kapuları bağlayup hāzır gelür
471. Cumhūr ile ol Sicinlik naḥs [u] it
Gelür idi şıgıñup şehre işid
472. Geldi Cumhūr bağlanmış gördi kapu
Kimse çıkup kendüye kılmaz tapu
473. Tā ki irdi Ḥasan Ḥüseyin pehlivān
Sürdi atı Cumhūr’a karşı revān
474. Cumhūr’ı oldemde atından yıkar
‘Abdullāh üstüne gelüp durup bakar
475. İndi Ḥüseyin bağladı Cumhūr elin
Kavrayup eliyle dutdı şaḫalın
- [17b]
476. Birkaç yumruk eñsesine yitürür

Yedi anı atasına getürür

477. ‘Alī aña İslām telķīn eyledi
‘Alī’nüñ sözine temķīn eyledi
478. Bildi Şandūk fī‘l-i bāṭıl añladı
Tañrı’nıñ kudretine tañladı
479. Beş ‘Arab seksen biñ zengī şındurur
Zehī ķādir geldi Cumhūr ķayğırur
480. ‘Alī’niñ öñünde getürür (ol) ĩmān
Hoş müselmān oldu buldı amān
481. Çözdiler elin Cumhūr’uñ oturdılar
Bir Çalap’a mü’mīn oldık didiler
482. ‘Alī indi ol Düldül yumdı gözüñ
‘Alī’niñ ayağına sürdi yüzün
482. Ol Sicinlik şındılar kaçdılar
‘Ayne’l-Kaṭīr adasına geçdiler
483. Yine bindi atına ol pehlivān
Hem ‘Alī Düldül’ine bindi revān
484. Şandūk kaçdı yine ‘Ummān’a girür
Korķudan Sicin kuyusuna girür
485. Çün müselmān oldu Cumhūr ol şafā
Öpdī kuçdı anı ‘amm-i Muştafā

486. Ġāzīleri aluban şehre girdiler
- 488a Şehr içinde tā ki leşker var tamām
488b Karşu çıkdılar ‘Alī’ye vesselām
- 489a ‘Alī indi görışdi yārānlara
489b Tañrı dostu ol ġāzī erenlere
- 490a Görışdiler Hüseyn Hasan ile
490b Sevinüben bunlar girdiler ‘Ummān’a
- [18a] 491a Girdi ‘Ummān şehrine ‘amm-i Resūl
491b Bir sarāya konuban oturdılar uşul
- 492a Cumhūr oldem hīzmet itdi ‘Alī’ye
492b Dir kanı Mekenki kızım Cumhūr’a
- 493a Cumhūr⁵¹ eydür atası dutdı anı
493b Esbler zindānına şaldı anı
- 494a Ellerini ayağını bağladur
494b Zindāna koydı kızım ağladur
- 495a ‘Alī hūkm eyledi aña vardılar
495b Esbleri aluban getürdiler
- 496a Şordı ‘Alī Mekenki kandedurur
496b Sincān eydür ol deriñ zindādadur
- 497a Ol gümāndur şimdi diri olduğı

⁵¹ Yazma eserde, Cumhūr’dan sonra “oldem” yazılıp üstü çizilmiş.

497b Bil ‘ayāndur şimdi anuñ öldügi

498a Bir dīve didüm yapışdı saçına

498b Aldı girdi Sicin içine

499a Bırakdurdum Sicin içine ol kıızı

499b Kağıdı ‘Alī işidür bu sözi

500a Öldürüñ bu mel‘ūnı dir buyurur

500b Hālīd oldem ol itüñ boynun urur

501a Ol mürtedleriñ başını kesdiler

501b Bārū üstinde iletüp aşdılar

502a Ne kim anda varısa altun gümüş

502b Şöyle gitdi hep şanasın hīç yogumuş

503a İsm-i A‘zam okıdı oldem ‘Alī

503b Bātıl oldu sihr imiş Şandūk küllī

504a Çıkdı andan yine tamusun görür

504b İsm-i A‘zam okuyuban üfürür

505a Söyündü cümle odı şoldem kamu

505b Bir kuru ev adını komuş tamu

506a Tamusını dağı gördi Şandūg’uñ

[18b]

506b Bir kuyu gördi ilerisinde anuñ

507a ‘Alī eydür Cumhūr’a virgil haber

507b Bu kuyu ne kuyudur ey ma‘ber

- 508a Didi Şandūk buña girdi ol ‘adū
508b Tañrı’nuñ düşmānı ol naħs [u] cāzū
- 509a Cumhūr eydür bu daħı Sicindurur
509b Şöyle dā’imā yiri çirkindurur
- 510a Ne ki dünyāda şeyāñın varısa
510b Dīv ü ‘ifrīt cinnī leşkeri
- 511a Bunuñ içinden çıkar cümle (varı) pelīd
511b Yir dibindedir bunuñ kağrı ba‘īd
- 512a Hem daħı dīvler getürmüş ol kıızı
512b Buña şalmış yā ‘Alī işit (bu) sözi
- 513a Bu sözi çünkim işitdi ol ‘Alī
513b Neyleyiser işid imdi ol velī
- 514a Ol kıyunuñ kenārına oturur
514b Esedullāh gör ne işler bitürür
- 515a Ecel irer kışıye kande ise
515b Kande varam ecelüm bunda ise
- 516a Gelmekile dirilmek erlik degül
516b Ben buña girmez isem erlik degül
- 517a Hāk kıorısa bu kıyuya giriserem
517b Alnıma her ne yazıldı(sa) görürem
- 518a Kande varur göreyim Şandūk özi

- 518b Tañrı kıorsa kıurtaram ol kıızı
- 519a Bunı ‘Alī fikridüben oturur
- 519b Bir ulu kıalkkanı oldem getürür
- 520a Durup bacağılan dalduruban ip daķar
- 520b Tırur Hıasan Hıuseyin aña baķar
- 521a Siz yārānlar bu aradan gitmeñüz
- [19a]
- 521b Cumhūr ile şöhet tağıdmañuz
522. On güne dek siz beni ögüñ didi
523. İnşā’allah on gündeğin çıķam
Şeytānuñ tılsımını bozam yıķam
524. Getürem Şandūk ile kıızı size
Ger ‘ömür virir ise Allāh bize
525. Siz bu ‘Ummān şehrinı kııluñ vaţan
Cumhūr ile tıruñ gelince ben
526. Bunı didi görışir yārānlara
Ulu kıçi ol haş erenlere
527. Cān bāzār oldu uyandı cān üstine
‘Alī oldem bindi kıalkkan üstine
528. Hamaylāsın soķdı kıoynuna ‘Alī
Zülfikār’ı biline daķdı ‘Alī

529. Allāh'ũn zıkrin diline getürür
Kalkānuñ üstine çıkdı oturur
530. İniserdür kuyuya şîr-i Hudā
Esedullāh ol 'Aliyyü'l-Murtaẓā
531. Bunda olsun üçünci meclis tamām
Dördüncide hātım ola cümle kelām

[Dördüncü Meclis]

532. İşit imdi ideyüm ey bā-vefā
Diñlegil ne kıldı 'amm-i Muştafā
533. 'Alī 'ışkına şa[la]vāt virelüm
Nice iner kuyuya biz görelüm
534. Kalkānuñ üstine çün bindi 'Alī
Añul añul kuyuya indi 'Alī
535. Urganı yüz kişi eline alur
Allāh diyü kuyuya 'Alī girür

[19b]

536. İndi kuyu içine biraz 'Alī
Aşağıdan bir āvāz gelür bālī
537. Yine gelür na'ralar [u] āvāzı
Ol āvāzdan yine korkmaz ol 'Alī
538. Dön girü yā 'Alī diyü ün çıkar
Gürleyüben kuyudan dütün çıkar

539. Kuyu içi şöyle tıldı zulumāt
‘Alī okur İsm-i A‘zam kelimāt
540. Dütün çıkar kuyudan taşra gider
Şöyle kimse kılamaz taşra karar
541. Çekdiler oldem yukarı urganı
Çıkaralar ya‘nī merdān oğlunı
542. ‘Alī çaldı Zülfikār kesdi ipin
Du‘ā kılar gözleri oldu nemgīn
543. Ğāzīler çün ol ipi çıkardılar
‘Alī çıkmadı ipiyle gördiler
544. Gel bakadur ol yārānlara
Hasan Hüseyin tonın kıldı pāre pāre
545. S‘ad [u] Zübeyr oğlu ‘Abdullāh ile
Hālid’iñ yitdi cigeri āh ile
546. ‘Alī için her biri kılar figān
Zārılığı iblīs işidür revān
547. Gördi halkı Sicin’e üşmişdurur
Sandu kim ‘Alī’yi kuyuya düşmişdurur
548. İşidüp Sicinlik kıldı haber
Eyitdi ‘Ummān’da hoş gulgulevār
549. Halk cümle bir yire geldi kamu

Ağlaşurlar ‘Alī ölmüş ola mı

550. Duruñ imdi ‘askerinizi düşürüñ
Yakma kılıñ ‘Ummān şehrini alıñ

[20a]

551. Ol gāzīlere kılıñ cezā
Hem Cumhūr’ı dönderiñ dīniñüze

552. Kalanımı öldürüñ virmeñ amān
İşbu işi tīz dutuñ varıñ hemān

553. Ol Sicinlik zengī çün bildi haber
Yedi günde ol yire itdi haber

554. Kaf tağından otuz biñ ‘ifrīt alır
Yine ‘Ummān şehri üstüne gelür

555. ‘Alī içün halk kılur yine fiğān
Taşrada gūlgule kopdı nāgihān

556. Ol Sicinlik ‘Ummān’a çünkim yiter
Cumhūr yapar kapuyı kılur hişār

557. Burç başında kıldılar çok çok savaş
Kimisi ok atar [u] kimisi taş

558. Dördünci günde Hālīd oldı za‘īf
Otuz biñ zengīlerdür bunlar harīf

559. Ol Sicinlik bir fil(e) üstüne çıkar
Kırmağa kapuya yitüben döger

560. Kıyuya çünkim irişdi ol pelîd
Bir kez urdı kapuya şındı kilîd
561. Şehri alup girdiler şehr içine
Şol sâ‘at ‘ifrît taldı şehr içine
562. Ol Sicinlik kardaşını urdı dir
Cumhūr’a oldem depre kıldı dir
563. Kılıç kesdi Cumhūr’uñ yardı başın
Ol Sicinlik öldi şandı kardaşın(1)
564. Gitdi andan yine kılıç çalalar
Kılıç iner Hüseyn omuzun yarar
565. Hālid’i oldemde giriftār itdiler
Ol gāzileriñ kamusın dutdılar

[20b]

566. Kırdı ‘ifrîtlerden bî-ḥesāb
Yağmaladılar bunlar ‘Ummān’ı hep
567. Ol Sicinlik Hālid’e şordı kamu
‘Alī nirde baña göster anı
568. Hālid eydür gemiye girmiş ola
Deñiziñ içre adaya geçmiş ola
569. Bir kāfır mel‘ūn aña virdi haber
Sicin’e girdi didi şorduguñ er

570. Ol Sicinlik çün bu ahvâli tıyar
Dokuz odun kuyuya âteş yıgar
571. Ol odunlar ya'nî hem yansun diyü
Taş birağurlar altında kıalsun diyü
572. Hasan ile Hüseyin ol hâleti
Görüben ağladılar katı katı
573. Bağladılar ol gâzîleri zencîre
Hak'dan ola bunlara meger çâre
574. Zindâna urdılar ol gâzîleri
Kıldılar bunlar figânı zârîleri
575. Yel bunlarıñ âvâzını Mekke'ye
İrişdürdi Mekke'de Fâtıma'ya
576. Tâ ki Fâtıma işitdi ol ünü
Oda yandı şol sâ'at ol pâk cânı
577. Ağladı kim ğark oldı gözyaşına
Muştafâ destârın örtدی başına
578. Ol destârıñ kerâmeti ol idi
Mekke'den Fâtıma 'Ummân'ı gör(üri)di
579. Gördi 'Ummân şehrinde gâzîleri
Yatur zindân içinde oğlanları
580. 'Alî girmiş Sicin kuyusına
Fâtıma düşdi bunlarıñ kaygusına

[21a]

581. Anı görüp Fâtıma çok ağladı
Hasan Hüseyin için cigerin tağladı
582. Muştafâ'ya haber itdiler gelür
Fâtıma'nın başın dizine alur
583. Resül eydür yâ kızım n'oldu saña
Gözün aç hâlünü söyle baña
584. Fâtıma açdı gözün durdı örü
Babasının elün aldı yalvaru
585. Eydür ey cânım baba oğlanlarım
Esir olmuş kuyuya girmiş erüm
586. Kuyuya kâfirler od urmuş yine
Kim gövün[üp] ol od içinde yana
587. Du'â dile Tañrı'dan hâcet ile
Kim benüm esirlerüm hâlâş bula
588. Hasan'ın sağ omuzı yaşlu yatur
Hem Hüseyin'ün gözleri yaşlu yatur
589. Ğâzilerün ey baba hâli yaman
Meded eyle (bunda) bunlara zinhâr sen
590. Koñşular işitdiler cümle anı
Her birinün derdile yandı cânı

591. Hālid'ın Sa'd u Zübeyr İbnü'l-'Avām
Kavmi işitdiler haberlerin tamām
592. Sa'd-ı Vakḳāş anası miskīn ıar
Ak başını açuban kıldı zārī
593. Mekke kavmi ulu kiçi bildiler
Ağlaşuban kamu zārī kıldılar
594. Resūl oldem Ka'be içine girür
Du'ā kıılır secdeye başın urur
595. Yalvarur eydür yā Vāḥid [ü] Aḥad
Tarlığa düşmüş gāziler kııl meded
- [21b]
596. Saña yüz dutdum bunları kııl ḥalāş
Kızum Fāṭıma oğullarçün dutdı yās
597. Şol sâ'atde Cebrâ'ıl indi yire
Ḥaḳ selāmın degürdi Peyğamber'e
598. Yā Muḥammed Fāṭıma'ya söylegil
Ağlamasın dir beşâret eylegil
599. Ḥaḳ Te'ālā kıurtara gāzileri
Şağ esen kıuşandura kıuzıları
600. Fāṭıma'nın yirden kıaldırdı başını
Ağlamasın Fāṭıma sil yaşını
601. Geldi Resūl söyledi Ḥaḳ sözini

Qızınıñ sildi yeñiyle yüzini

602. Tā ki Cebrā'īl aña virdi haber
Qızına söyledi ol hayrū'l-beşer
603. Fāṭıma şükreyledi kıldı sücūd
Eyitdi şükür saña ey Rabbü'l-Vedūd
604. Bunda bunlar bu hāl içinde kalur
Sen işit imdi 'Alī'ye ne kılrur
605. Qalkanıñ iplerini kesdi 'Alī
On günde indi gice gündüz ol velī
606. Bu sâ'atde ol arada 'aqlın dirür
İsm-i A'zam okuyup çevre yana üfürür
607. Gördi bir kimse yaturupdur inler
Ne kişisin dir 'Alī aña şorar
608. Cevāb virür 'Alī'ye kim cinnīyem
Adım Yūsuf'dur yā 'Alī ben sünnīyem
609. Şandūk senden kaçuban indi buña
Qarşu çıqduq iki yüz biñ cinnī aña
610. Bir zamān Şandūk ile kılduq kıtāl
Ceng [ü] darb itdük anıñla çok kıtāl
- [22a]
611. Nāghihān iblīs çerisi irişür
Müslümān cinnīler ile örişür

612. Urdılar sağ ayağum şındı benüm
Āletlerüm gitmege iver cānum
613. Dīvler ile kamu iblīs çerisi
Maşrıka çıkdı bile Şandūk ‘āşi
614. Bizüm ‘asker anları gitdi kova
Ayağum kırıldı benüm düşdüm yire
615. ‘Alī anuñ ayağını şıgadı
İsm-i A‘zam Fātiḥa’yı okıdı
616. Cinnī Yūsuf’uñ çün üñledi
Ne tırdı sağ oldı bayağı
617. Şordı ‘Alī Yūsuf’a ol şır-i ner
Yā Yūsuf kanı Zelīḥā vir ḥaber
618. Baña eyit ol Zelīḥā kandedurur
Yūsuf eydür uşda şol zindānadurur
619. İstiḥrāç dīv zindānına koydı anı
‘Alī eydür gel baña göster anı
620. Zindānı Yūsuf ‘Alī’ye gösterür
Girdi otuz cinnī müştürür
621. ‘Alī bir kez na‘ra urdı ḥaykırdı
Allāh didi yüz ādem yir şıçradı
622. Hendegiñ öte yanına çün geçer

Heybetinden ‘Alī’nüñ cinnī kaçır

623. Çün yüridi ‘Alī zindānı deper
Ol zindān kapısı kırıldı hebā

624. Zelīhā öpdı ‘Alī şiriñ elin
‘Alī şordı cümle hālin aḥvālin

625. Birbiriyle bir zamān söyleşdiler
Şandūķ’a nice varalum didiler

[22b]

626. ‘Alī eydür yā Yūsuf kim n’idelüm
Maşrıķa imdi nicesi gidelüm

627. Yūsuf eydür ‘Alī’ye ey sultānum
Gelün imdi boynuma binün benüm

628. ‘Alī ile Zelīhā bindi aña
Dillerinde Tañrı’nıñ adın aña

629. Yūsuf cinnī bunlar aldı gider
Her adımını yüz arşun yarardur

630. Bir laḥzada iki yıllık yol alır
‘Alī bakar Yūsuf’a taña kalur

631. Şabāḥ oldı gün zevāle gelmeden
Maşrıķa geldiler öyle olmadan

632. Gördi Yūsuf bunlar çün uruşur
‘Alī’ye vü Zelīhā’yı aşığı qor

633. Kendü dağı hamle kılar uruşur
Geldi bir cinnî Yūsuf'a görüşür
634. Müslümân cinnîleri sevnîşdiler
Karşu gelüp 'Alî'ye görüşdiler
635. Tañrı arslanı 'Alî Zülfikâr'ı
Eline aldı yine oldın eri
636. Yūsuf cinnî ol Zelîhâ cinnîler
Hamle kıldı ol müselmân cinnîler
637. Tekbîr virüp kırdılar kâfirleri
'Alî dağı çaldı ol Zülfikâr'ı
638. Kırdılar anda kâmusını tamâm
Şandûk yitişdi 'Alî'ye vesselâm
639. Ol şandûk içindeki bir dîv imiş
Dayim işi sihr okur üfrür imiş
640. İstihrâc dîvlerinden bir dîv imiş mel'ûna
Kâyim imiş cāzûluğa efsûna

[23a]

641. Süleymân dîvlerinden bir dîv imiş
Berkyâ'ya Aşfiyâ'ya yoldaş imiş
642. Bir gün girmiş tahtuñ altın süpüre
Süleymân'ın döşegini götüre

643. Ol kitābı bulmuş anda ol fuzūl
İçindegin bilmiş anda bī-uşūl
644. ‘İlm-i efsūn nār-ı necāt imiş
Cāzūluklar küfr-i kelimāt imiş
645. ‘Alī’nūñ na‘rasını işitmiş ol
Bırağup şandūķı ġarb gitmiş ol
646. Ġālib olduķça ‘Alī ol mel‘ūna
Şandūģı komuş gitmiş mağriba
647. Ardına düşmüş otuz biñ cinnīler
Yitdi mağribde aña ol sünnīler
648. Yūsuf cinnī yitişüben urdılar
Kılıç ile eñsesiñi yardılar
649. Getürdiler anı ‘Alī katına
‘Alī tükürdi anuñ şüretine
650. Bir mināre gibi ol itüñ boyu
‘Alī kazdurdı anuñ içün bir kuyu
651. Dört biñ yetmiş urdı boynuna demür
Gitmeyiser boynundan kamu umür
652. Zencīr ile ellerin bağladılar
Yüzün gözin od ile tağladılar
653. ‘Alī anuñ dişlerini tarttırur
Burnını delüp dağı ip tağdurur

654. Gözlerini çıkarup tutaqların
Deler zencîr geçirür kulakların
655. Yüz arşun demür kazık kaçdurur
Delüp burnun ayağına daçdurur

[23b]

656. Diline zencîr geçirür arxurı
Eñsesinden çıkarup bağlar gerü
657. İndürürler anı deriñ kuyuya
Ol ‘azābla öyle kaçan uyuya
658. Ol kazuğa bağladılar (anı) ol iti
Kahr kıldı ‘Alî ol dîve katı
659. Kuyunuñ çevre yanın çizdi ‘Alî
Çok du‘ālar içine yazdı ‘Alî
660. Dahı cinnîler aña varayıbilmeye
Yāhūd dîvler anı alabilmeye
661. Ol kuyuda ol ‘azābı çekiser
Şöyle kala tā kıyāmet kopuser
662. Sünnî cinnîleriñ begi andandurur
Arı tonlu kendü müslümāndurur
663. ‘Alî’ye sözi getürelüm
Yine ‘Ummān şehrine yitürelüm

664. Şandūkı dahı bile getürdiler
Hādimde ‘Ummān’a yitürdiler
665. ‘Alī yiryüzine çıkup kıldı sücūd
Yüz yire kor Çalap’a eyler sücūd
666. Yūsuf’a eydür Zelīhā’yı getür
Şandūk ile Mekke’ye degin yitür
667. Didi başum üstine ‘Alī sözi
Yūsuf cinnī şandūka koydı kıızı
668. Ne deñiz dir ne korı dir ne kaya
Aḥşam vaktinde irişdi Mekke’ye
669. Andan evvel Cebrā’ıl gelmiş idi
Resül’e Yūsuf haberin virmiş idi
670. Kamu aşhāb karşı çıkmışlar idi
Muntazırlar yola bakmışlar idi

[24a]

671. İrdi Yūsuf şandūkı kodı yire
Virdi selām luṭfile Peyğamber’e
672. Şerḥ kıldı ‘Alī’niñ kelāmını
Muştafā’ya degürdi selāmını
673. Uşda şandūka Zelīhā armağanı
Muştucı şaldı size didi bunı
674. Resül oldem Yūsuf’a du‘ā kıılır

Yūsuf oldem gitmeye destūr alur

675. Fāṭıma yavlaḵ sevindi bu işe
Didi minnet ol Ḥudā'ya yā paşa
676. Resūl eydür Fāṭıma'ya bilmiş ol
Ol Zelīḥā'yı ḵabūl ḵıl ḵardaş ol
677. Fāṭıma'ya emānet virdi ḵızı
Şandūḵ ile şaḵlaya anı özi
678. İşidüp şād oldılar ulu ḵiçi
Dügün oldu şanki ol eviñ içi
679. Mekke'den yatsu ḵılup itdi sefer
'Alī'ye ḵavuşdı tā vaḵt-i seher
680. 'Alī vü 'Abdān Yūsuf'la durdular
Şabāḥla 'Ummān şehrine girdiler
681. Bağlanmış gördiler 'Ummān şehri
Şehīd olmuş ādemīnūñ ekşeri
682. Ḥadsiz ādem ḵırılmış n'idem saña
'Alī gördi bu ḥāli ḵaldı taña
683. Kimse görünmez yārānlardan biri
Şöyle şandı kim biri degül diri
684. Gine Cumhūr mālīk gördi yatur
Başı yarık ḵana bulanmış yatur

685. Başını oldem şıgadı eliyle
Turdı Cumhūr gōriřūr ‘Alī’yle
- [24b]
686. ‘Alī eydür Cumhūr’a kim hāl nedūr
Tızcek söyle bilelüm aĥvāl nedūr
687. Kānı benüm ol ‘azīz yārānlarum
Kāncaru oldı binüp oĥlanlarum
688. Cumhūr eydür sen kuyuya girincegiz
Biz kuyudan ol tütünü görincegiz
689. Biz yine çekdük yuĥarı uĥrānı
Çıkdı uĥrān biz göremedik sizi
690. Biz zārīlık eyledik ulu kiçi
Kim fiĥānla tōldı ‘Ummān’ıñ içi
691. Gördük ol Sicinlik irişdi yine
Bī-ĥesāb dīv dirilüp yilesine
692. şehri alup ĥalkımızı kırdılar
Oĥlanlara řūr oluban vardılar
693. Bendaĥı mecrūĥ olup düřdüm yire
Bilemedüm nice oldı mācera
694. ‘Alī bir kez şehr içiinde ĥayķırur
Āvāzıyla bir kez ol na‘ra urur
695. Biñ bāzīrgān ba‘z gizlenmiş idi

Nice dahı halk şaklanmış idi

696. ‘Alī’nüñ na‘rasını işi[t]diler
Biñ kişi bir dem içinde geldiler
697. ‘Alī girdi ‘Ummān içinde gezer
Biñ kiřinüñ sāz [u] silāhın düzer
698. ‘Alī tartdı Zūlfikār’ı hamle kılur
Cumhūr ile biñ kiři na‘ra urur
699. Cinnī Yūsuf bile ‘Abdān iriřür
Dīn yolunda ol ġāzīler urışur
700. Hadden ziyāde kırdılar ‘ifrītleri
Dünyādan kürediler ol itleri
- [25a]
701. Ol Sicinlik gördi heybetin
Kaçdı ol beř dīv ile oldı zebūn
702. Kalanı ‘Alī’ye getürdi īmān
Çıġrıřup didiler bir kez amān
703. Zengīler çün ‘Alī’ye irişdiler
Kamu īmān getürüp görişdiler
704. Her birisi istimālet eyledi
ġāzīleri ‘Alī’ye muştuladı
705. Didiler kim ol kaması ġastadur
Anlaruñ eli ayaġı bestedür

706. Çün yitişdi anda pehlivān
Görđi sağ esen bunları ol zamān
707. Şükr kıldı Allāh’a şīr-i Hudā
Çözdi bağların ‘Alīyyü’l-Murtażā
708. Kuçar öper Hālid’i yārānları
Hasan ile Hüseyin ol cānları
709. Bağrına başı bunları ağıladı
Şöyle kim kórğudan cigeri tağıladı
710. Sa’d-ı Vakkaş Zübeyir’ün elini
Sıgadı ‘Alī Hasan’ün kolunu
711. Tañrı fazlına kamu tağıladılar
Ol hābisten cümle taşra geldiler
712. Kıldılar aḥşamadek anda qarār
Eylediler genc ü hāzīne ne ki var
713. Kul qaravaş varını devşürdiler
Ol ilün yurda varın sürdiler
714. Bī-ḥesāb māl ḥāşıl oldu hem revān
Ol bāzırgānlar mālın aldı hemān
715. Māllarınca her birine dahı
Kıldı çü merdlik ol şāhı seḥī

[25b]

716. Virdi ‘Abdullāh daḥı mālı genci
Birisinüñ ki biñ kişi çekmiye renci
717. ‘Ummān şehrin Cumhūr’a virdi ‘Alī
حطاسی Yūsuf’a virdi ‘Alī
718. ‘Ayne’l-Ḳaṭr’i ‘Abdān’a bağışladı
Farz-ı İslām zāhir ola başladı
719. Pāk cemā‘at oldı mescid yaptılar
Ol ḥalāyık kamu Ḥaḳ’a ṭapdılar
720. Tañrı arslanı ‘Alī döndi yine
Aşḫābıyla geldi deñiz ḳatına
721. Gemilere koydılar raḥt [u] ḳumāş
Ne varısa koydılar ḳul ḳaravuş
722. ‘Alī yine çün seḥāvet işledi
Mālı öküş gemiciye bağışladı
723. Ol ‘Abdān Cumhūr Yūsuf hep ḥāşş u ‘āmm
‘Alī’yi gönderdiler anlar tamām
724. Bunları gönderdi o kân-ı şafā
Gemiye oturdı ‘amm-i Muştafā
725. Çün bunlar tevekkül kıldı Tañrı’ya
Gemiyle sefer itdiler şuda
726. Gitdi on beş gün gemi leyl [ü] nehār
On altıncı günde bulundı kenār

727. Taşıdılar gemiden taşra kumāş
Ne varısa at katır kul karavuş
728. Çıkdı şudan ‘Alī kurbān eyledi
Düldül’ine bindi seyrān eyledi
729. Ol oradan ‘azm idüben tırdılar
Altı gāzī kır[k] biñ aylık yol sürdiler
- [26a] 730. Ferişteler irdiler yārānlara
Yir tamārın dürdiler gāzīlere
731. Yedi günde yolları oldu yakın
Mekke şehri görünü geldi yakın
732. Kuşluğun bunlar irişdi Mekke’ye
Haber oldu şol sâ‘at Muştafâ’ya
733. Gāziler çün Muştafâ’ya irdiler
Yüzlerini cümle yire sürdiler
734. İrdi Hasan Hüseyin anasına
Dermān oldu cigeri pâresine
735. Şabāh oldu kurbunı hep diler
Kul karavaş Resül’e‘arz kıldılar
736. Ulaşdurdı Muştafâ bu havıllara
‘Avn kıldı yetimlere tıllara

737. Ol şandūkı dört yük mālıyla
Kul qaravaş çok kumāş mālıyla
738. Bezetdi Zelīhā'yı Muştafā
Hālid'in oğluna virdi bā-şafā
739. Dügün idüp kıldılar 'aḳd ü nikāḥ
Şād oldı kamusı ehl-i İslām
740. Geldi 'Alī Resūl'ün öpdı elin
Nazarında tırdı söyledi ḥālın
741. Resūl eydür yā 'Alī diñle bize
Ol deñizden kimidi gelen size
742. 'Alī eydür bilgil anı yā Resūl
İblīs imiş beni aldatdı fużul
743. Çīnimāçin şehrine varmış ol it
Yüz biñ kāfir çerisin dirmiş ol it
744. Yıryüzine çıkarup komuş anı
Anlarıñ içün iletmiş ol beni
745. Çıkarup añsuzun açdum gözüm
Anlarıñ içinde gördüm kend'özüm
- [26b]
746. Yüz biñ kāfir ḥamle kıldılar baña
Ḥesābı yok yā Resūl n'idem saña
747. Şöyle bir kez na'ra çığırdum 'ārla

Biñ kişinüñ ödi şındı yārıla

748. Ürküp atlar ıssını kıldı helāk
Nice gövdeler oldı yir üzre hāk
749. Tız birinüñ kılıcın aldum ele
Yā Resūl ben anlara kıldum belā
750. Önce urdum kılıç tenlerine
Gövdeleri yüridi qanlarına
751. Kāfirüñ şındı yüzi döndi kaçar
Qal‘aya dek qovdum anları nā-çār
752. Ol qal‘ayı yapmışlar māl gücüne
Gün irişmez buqlarınun ucuna
753. Buluda beraber Baḡreyn qal‘ası
Öylelik yol düş imiş gölgesi
754. Anları anda qodum ben yasına
Yine döndüm bindüm ‘ifrīt atına
755. Deñizi atile geçdüm ilerü
Yine Tolan şehrine geldüm gerü
756. Yā Resūlallāh yarı kıldı eḡad
Yitişüp oqlanlara kıldum medet
757. Çün pehlivān sözini tamām ider
Diñledi qışşayı ol server n’ider

758. ‘Abdullāh ol kulağuz dirdi revān
Du‘ā kılup yüz yire urdı revān
759. Yā Muḥammed menzilümdür dir ırāk
Kıl medet baña çekerüm ben firāk
760. Beş yıl oldı İṣfahān’dan gideli
Anda kodum ehl-i beyti ‘iyāli

[27a]

761. Çünkü getürdüm kulağuzluk ḥaqqın
Du‘ā kılsuñ menzilüm olsa yakın
762. Elgötürüp du‘ā kıldı Muṣṭafā
Şek degüldür ol du‘ā oldı revā
763. ‘Abdullāh āmīn diyüp sildi yüzün
‘İyāli katında gördi kend’özin
764. Bilesinde gördi māl [u] gencini
Çalap zāyi‘eylemedi rencini
765. Dīn yolunda her kim ol sābit dura
Tañrı anı maḳṣūduna irgüre
766. Bu ğazāvāt bunda çün oldı tamām
İmdi ma‘nīye gidelüm vesselām
767. Bu ‘acāyib kıṣṣayı kıldum tamām
Vir şalavāt Muṣṭafā’ya vesselam
768. Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilāt

Vir Resûl'e şalavât temmet tamâm

769. Yemen Tâ'if iledür Rahmân'umuz
Yağımız dir key yakın düşmânumuz
770. Yılda bir kez mālumuz alur harâc
Yalın eylerler bizi muhtâc hem aç
771. Hem esîr iderler kamu 'iyâlimüz
Yâ Muhammed key za'îfdür hâlimüz
772. Mâlikinüñ adı âteş revândurur
Nemrud aşlı bir 'aceb merdañdurur
773. 'Alî'den korkar be-gâyet ol la'în
Yüzi kara içi tolu kibr ü kîn
774. Zülfiķâr'ın vaşfin işitmişdurur
Ehl-i İslâm'a çok iş itmişdurur

[27b]

775. Tağ taşı kavşurupdur şehri var
Halkı cümle mâra beñzer zehri var
776. Yapılup 'ayyūk[a] çıkmış kal'ası
Gün toğar toķunmaz şu'lesi
777. Mecûsiyye kal'ası dirler aña
Vaşfin işiden kişi kalur taña
778. Öyle şarpdur on tokuz biñ burç var
İki yüz biñ kez er güci var

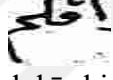
779. Mālik atında va[r] bir pehlivān
Seksen arşun addi var bilmez amān
780. Her neye şunarsa irer elleri
Yağı görmez ‘imāret illeri
781. Tañrı bilmezler amu oda apar
uvvetile aqları delüp evler yapar
782. Biñde birin şerh idemez bu dilüm
Yā Muḥammed almadı ‘aqlum bilüm
783. Çün işitdi bu sözi ol pāk-i dīn
Aqladı ol rahmeten li’l-ālemīn
784. Diat itdi cümle aşḫāba ey ‘amu
Çün bu aḫbārı işitdiler amu
785. Oradan urı ‘Aliyyü’l-Murtaẓā
Cūşa geldi çekinüp şīr-i Ḥudā
786. Eydür ey ‘ālemlere rahmet gelen
avlūñ utandur ol rahmet bulan
787. Sensin ol cümle nebīler serveri
Yaradılmış maḥlūķuñ Peygamber’i
788. Dos[t]luĝuña yaradıldı kā’ināt
Saña īmān getüren buldı necāt
789. Şalbeni destūruñla varayım

Himmetünden bunları kurtarayım

[28a]

790. Hoş du‘ā kıl yā Resūlallāh baña
Kim vire nuşreti Allāh saña
791. Aḥmed eydür kıyamazam saña yā ‘Alī
Seni tenhā gönderem ben yā velī
792. Darb-ı yağıdur leşkeri heybetle
Nice varırsun yaluñuz atile
793. ‘Alī eydür ol Çalap kādirdurur
Kānde kim isterseñüz Hāk hāzırdurur
794. Kullarına oldurur nuşret viren
Cümle mahfi işleri oldur gören
795. Sen du‘ā kıl yā Muḥammed yā Resūl
Hāk Te‘ālā luṭfile kılur kabūl
796. Nāliş idüp el getürdi Muştafā
Enbiyālar hatmi ol kân [u] şafā
797. Cümle aşḥāb didi âmīn zī-du‘ā
Ol du‘ā hīç şeksüz olur revā
798. Eydür ey ‘ālemleriñ sırrın bilen
Korkuluklarını emīn kılan
799. Sen meded kıl yā Emāne’l-Hālikīn
‘Alī kānde varırsa olsun emīn

800. Her du‘ā kim şıdkile cāndan toğa
Hiç gümānsuz ol du‘ā göge ağa
801. Çünkü destūr oldu ol şīr-i Hudā
Ol velīler şāhı ‘Alī (yyü-l) Murtażā
802. Görüşüp esenledi aşhābına
Cümle aşhāb ağladı ğark-ı acıyla
803. Mekke kavmi kāmı giryān olur
Bu ‘acīb hālī görüp hayrān olur
804. Bağladı ‘Alī biline Zūlfikār
Himmet alup Dūldül’e oldu süvār
- [28b]
805. Saña şıgındum diyüp girdi yola
Cümlemüzün işi āhir hayr ola
806. İki aylık yola çün başdı kadem
Altı gün içre irişdi ey dedem
807. Yir derildi karşı geldi yedi kat
Ahmed’indür cānım işbu mu‘cizāt
808. Söz öküşdür çün yakın vardı ‘Alī
Karşı bakdı kal‘ayı gördi velī
809. Key ta‘accüb kıluban hayrān olur
Hālīk’a şükr eyleyüp handān olur

810. Öyle yüksek yapuludur ol hisār
Üşenürdi çıkmğa kuş kim uçar
811. Güneşe karşı bu ƙal'a berƙ urur
Taşınuñ her biri bir şu'le virür
812. Bir 'aceb ƙal'adurur yavlaƙ yüce
On iki biñ pāsban var her gice
813. Gürciler çünkim 'Alī'yi gördiler
Mālik[e] varup nişānın virdiler
814. Didiler kim bir yaluñuz atludur(ur)
Şöyle beñzer kim ƙatı heybetlüdür(ur)
815. İşbu ƙavmine hīç beñzemez
Derdi yok hīç kimseleri eslemez
816. Mālik eydür üç kişi varsın aña
Ne yirden geldi ħaber şorşun aña
817. Oƙusunlar baña gelsün ol kişi
Tīz varuñ bitirüñ bu işi
818. Üç güzīde ħāşşını gönderdiler
Ƙal'adan çıkup 'Alī'ye irdiler
819. Didiler Mālik selām itdi size
Didikim luţf eylesün gelsün bize
- [29a]**
820. Ne yirden geldügin 'arż eylesün bize

Hem müsâfirdür bizimle söylesün

821. ‘Alî eydür hoş didiñüz varalum
Hoş haber virüp muhabbet qaralum
822. Öñe düşdi üç kişi gitdi ‘Alî
Qal‘anıñ içine girdi ol velî
823. Düldül’i kapuda muhkem bağladı
İki gözlerinden öpdi ağladı
824. Eydür ey Düldül atım key hâzır ol
Vaqt-i hâcetde baña nâzır ol
825. Çevre yaña baqaridi ol ‘Alî
Pür ‘acâyibler görürdi ol velî
826. Ol kapuda dizilü süñü bıçaq
Haddi yok aşıludur kılıç bıçaq
827. Qal‘a içi toptolu dürlü silâh
Didi yarına virgil baña felâh
828. Ey kamu düşmüşleriñ elin duta
Sen ‘inâyet kıl bize yâ Müste‘ân
829. Ol Resûl’üñ âb-ı rûhu hürmeti
Fazluñ irsün rûzî kılma miñneti
830. Böyle diyüp ol ‘Alî ‘azm eyledi
Mâlik varmağa rezm eyledi

831. Gördi öñünde üç biñ kişi var
Elleri yinde kamu kılıç tutar

832. Ceng içün hâzır dururlar kamuı
Anlarıñ içündür cehennem kamuı

833. Geçdi andan gördi çün beş biñ eri
Ellerinde varidi sünüleri

834. Geçdi andan gördi on biñ er(i)
Her biri bir pehlivân şâhib-hüner

[29b]

835. Kamosınuñ kâmeti hem çün minâr
Bor silâhıyla yakın gözler tonar

836. Geçdi andan öte aslanlar görür
Şamşunıyla dağı kaplanlar görür

837. Cümle secde kıldı aslanlar ‘Alî’ye
Ol mürüvvet kânı gerçek velîye

838. Kaposında gördi dört biñ kapucı
Her birisi şâha karşı tapucı

839. Geçdi andan çün sarây içre görür
Kızıl altundan yapulu bir köşk görür

840. Köşke bağıdı ‘ayyuğa çıkmış yüce
Şu‘lesinden gündüz ider her gice

841. La‘l u mercân ile tonatmışlar kamu

İki biñ dürc-i muşabbak ey ‘amu

842. Çevresinde nice açılmış k’āstān
Her budakda bülbül okur dastān
843. Kimse dahı hîç anuñ gibi görmüş degül
Hem dahı haber virmüş degül
844. Esedullāh çün ‘acāyibler görür
Ey Hudāyā diyüben hayrān olur
845. Destūr oldu girdi Mālik katına
Bağdı anuñ yarığına yatına
846. ‘İzzet ikrām ile virdi hoş selām
Turdı yirinden Mālik hem hāşş ü ‘āmm
847. ‘Alī’ye ol Mālik ta’zīm ider
Hoş şafā geldiñ diyü tekrīm ider
848. Kürsi kodılar ‘Alī çün oturur
Hāliki gör kim ne işler yitürür
849. Ol Mālik’üñ otuz arşun qaddi var
Qarşusunda yüz kişi kılıç dutar
- [30a]
850. Dahı beş yüz hāşekiler oturur
Mālik’üñ emrin yirine getürür
851. ‘Alī gördi qurulu meclis āleti
Melül oldu gö[ri]cek bu hāleti

852. ‘Alī gördi eydür hîç bizüm söz olmaz hilâf
Ey Mâlik lutf it beni kılğıl mu‘âf
853. Bu arada söyleşürken nâgihân
Çal‘aya girdi irişdi pehlivân
854. Muştucılar şâha virdiler haber
Didiler kim geldi ol şâhib-hüner
855. ‘Alī’nün başını kesmiş gelür
Mâlik’e işbu haberler hoş gelür
856. Şādıklar kıldılar kamu pîr cüvân
Mâlik’ün katına girdi pehlivân
857. Bir kesük başı getürdi araya
La‘net olsun diyîñ yüzi qaraya
858. Didi kim benün-i ‘Alī başın kesin
Cümle evlādın kırup başın kesin
859. Mekke şehrine varup ceng eyledüm
Şâh içün bu ‘aqlum teng eyledüm
860. Düşmānuñı öldürüp geldüm saña
Lutf idüp sen dağı kızuñ vir baña
861. Mâlik eydür gönlümüz şād eyledüñ
‘Ālem içre key ‘aceb ad eyledüñ
862. Kızumı virem dağı çok hānmān

Çün ‘Alī başın getürdüñ bize pīşān

863. Bunı işitti ‘Alīyyü’l-Murtażā
Depredür bülbul dilin şīr-i Hūdā

864. Eydür ey Mālik bulandur bu kişi
‘Alī başı degildür ko teşvīşi

[30b]

865. Bāzīrgānluğ eyleyü varmış idüm
Ben ‘Alī’yi Mekke’de görmışidüm

866. ‘Alī gibi gelmedi bir pehlivān
Heybetünden kimse bulımaz amān

867. Na‘ra ursa biñ eri çāk ider
Dīve darb ursa ‘aqlı hāk ider

868. Döldül’e binüp dağınsa Zūlfikār
Yedi yüz biñ er olur tārūmār

869. Her taraf ol ‘Alī seyrān ider
Nice şehirleri sergerdān ider

870. Baħr-i ‘Ummān şehrine girmışdür ol
Elli dört biñ kāfiri kırmışdur ol

871. Darb-ı destiyle yakupdur Hayber’i
Toldurupdur adı ile baħr-ı baħrı

872. Tañrı aslanum didi ol servere
Kim yitişmişdür anuñ gibi ere

873. Dilüm anuñ vaşfına kâşırdurur
Şöyle beñzer kim Hâk anuñla hâzırdurur

874. Bunı işitdi pehlivân ol nâ-be-kâr
El kılıca uzatdı ol himâr

875. Meclisin Mâlik telhîş eyledi
Kağıyuban nice herzler söyledi

876. Mâlik eydür pehlivân otur girü
Bu ğaribüñ yanına gelme berü

877. Vâh ki kaçıldı ‘Aliyyü’l-Murtażā
Ol erenler serveri şîr-i Hudā

878. Mâlik dir devletüñ olsun mezîd
Kim yalancıdur bu yezîd

879. Dilerem meydāna çıkam başa baş
Bunuñla ceng idem erle savaş

[31a]

880. Gösterem erlik nişānı kandedür
Hem ‘Alî’nüñ adı sanı kandedür

881. Mâlik eydür ey bâzırgān ebsem ol
Deli olduñ ‘aqluña bir çäre bul

882. Bâzırgān meydān eri kande ola
Girse meydān içre sergerdān ola

883. ‘Alī eydür kim helāl olşun anıml
Ger  l rsem al benüm atum onum
884. Bir ar bim kimse anıml istemez
Hoş tem    dır bu ‘ lem istemez
885. Ol M lik işbu söze ayr n olur
Dir ne heybetlü b zirc n olur
886. Çünki M lik virdi dest r ey y re
Hoş  alav t idelüm Pey amber’e
887. ‘Al   ı dı D ld l’e arşı gider
Z lfi  r’ını bilinde berk ider
888. Didi kim sa a sıgındım y  İl h
Lu fu  irsün ey ker m p di  h
889. Ey Hud y  sen bilürsin  l m 
‘ k bet ayra iri  r yolum 
890. Y  iy  e’l-m ste is n el-am n
Sen ‘in yet ıl bize y  Müste‘ n
891. Her nekim ezelde yazd n geliser
Lu f [u] ahr ayr [u]  er hem olusar
892. I  m z eyle ayr b - um r Rabb
Ra met  n   luruz d n gün aleb
893. Böyle didi D ld l’e oldu s v r
Ald  alk n  elinde Z lfi  r

894. Depdi atın ‘azm-i meydān eyledi
Girdi meydān içre çok cevλān eyledi

[31b]

895. Yedi yüz biñ kişi çıkdı ƙal‘adan
Tolmışdur ƙal‘a [vü] burc [u] beden

896. Ƙalb ƙalb olupdurur buldılar ƙamu
Diñle bu řirīn kelāmı ‘amu

897. Bir fili meydāna depe depe getürdiler
Pehlivānuñ altına yaturdılar

898. Ol la‘īnūñ seksen arřun ƙaddi var
Gözler irmez şanki bu yüksek minār

899. Yüz bahādur gürzini getürdiler
Zürbāz ile eline yitürdiler

900. File çengāl urdı meydān gözledi
Yedi yüz biñ er buları gözledi

901. Pehlivān irdi ‘Alī’niñ ƙatına
Bağdı anuñ ƙılıcına atına

902. Didi kim ey hālını bilmez kişi
‘Ağlıñı dir kim yañıldıñ bu işi

903. Gel elümi öpkim āzād eyleyem
Yoğsa başuñı kesem od eyleyem

904. ‘Ali eydür herze yimeyi o ey la‘ın
Kullarına H Te‘ālādır mu‘ın
905. Ol baña fırsat vire anın dökem
Ey la‘ın-i pür-cefā hem beşer-kem
906. Hle ıl kim er biline āşikār
Yohsa boynuña ururum Zūlfikār
907. Vāy ki akıdı ol kāfir öyle haykırdı
Gözünden an doker
908. Tağa beñzer gürzini aldı ele
Yire ursa yedi at yiri dele
909. Gürz havāle ıldı na‘ra dokıdı
‘Alī oldem İsm-i A‘zam okıdı

[32a]

910. Dıtdı alkanı ol la‘ın arbına
Ki nazār eyle bularıñ harbına
911. Tarfetü’l-‘ayn içre irdi Cebrā’ıl
‘Alī birle tutdı alkanı ile bil
912. Gürz tokıdı şıçradı⁵² anda yire
Vir şalavāt ‘ışıla Peyğamber’e
913. ‘Alī’ye hergiz tokıunmadı bir atar
Cānile diñle sözi ey mu‘teber

⁵² Yazma eserde ‘şıçradı’ fiili cümleinin sonunda iken ok gösterilip ‘anda’nın başına getirilmiştir. Bu değişikliğe riayet edilerek yazdık.

914. Yā Muḥammed didi ḥaykırdı ‘Alī
Zülfikār’ı itdi ḥavāle ol velī
915. Öyle çaldı kellesinden bir gözin
İki şāk itdi filini kend’özin
916. Bunı gördi kāfır begleri
‘İbret aldı ol cehennem segleri
917. Na‘ra urdı çün ‘Aliyyü’l-Murtażā
Uş ‘Alī benūn didi şīr-i Ḥudā
918. Mekke’den geldüm Mālik başın kesem
Dīne gelmeyenlerüñ başın kesem
919. Begler eydür ey Mālik durma emīn
Dutmaz iseñ başumuz alur hemīn
920. Ḥükm idüp buyurdi naḳḳāre çaldılar
Söyleyen ‘Alī’dür bildiler
921. Mālik eydür yüz biñ er seçiñ tamām
Her birisi pehlivān olsun be-nām
922. Yüz biñ er seçdi çıkdı aradan
Ḳaydını görür ‘Alī’nüñ yaradan
923. Ol la‘īnüñ üstüne itdiler ğulüv
Cān ḳulağın dut söze ey baḥtlu
924. Na‘ra urdı ol şīr-i Ḥudā

Mekke'ye irişdi ol yangı řadā

[32b]

925. Döldöl'e haykırdı şaldı Zülfikār
Mu'cizāt-ı Aḥmed ider āřikār
926. Kişneyüp Döldöl şalardı kıçını
Kime doķunsa delerdi içini
927. Yardım iderdi melā'ikler bile
Her nekim maķřūduñ varsa anda dile
928. Bir dem içinde yüz biñ er oldu helāk
Baķdı Mālik 'aķlı oldu çāk çāk
929. Mālik el şaldı yürüñ dir leşkere
Biz řalavāt idelüm Peyğamber'e
930. Altı yüz biñ er ğulöv kıldılar řamu
'Alī'den yaña yürüdi ey 'amu
931. Meymene vü meysere şalb [ü] cenāḥ
Cümlesi āhenger o pür silāḥ
932. 'Alī eydür yā ilāhe'l-'ālemīn
Sen bilürsin řamu derdüñ merhemini
933. Ol Resül'üñ mu'cizātı ḥaķķiçün
Hem anuñ řavm [u] řalātı ḥaķķiçün
934. Böyle diyüp na'ra urdı ol 'Alī
Zülfikār'ı muḥkem tıtdı ol velī

935. Sağa şola Zülfiķār'ı döndürür
Kāfiri toprağa biñ biñ indürür
936. Her çalışda kırk arşun uzaridi
Her nireye toķunursa bozaridi
937. Gövdeler ķan içre oldı hurd [u] hām
Na'ra oldı dem-be-dem hayrū'l-enām
938. Olķadar ceng eyledi şır-i Hudā
Yavlaķ uşandı 'Aliyyū'l-Murtażā
939. 'Āciz oldı ol erenler serveri
Dilde tekrār eyledi Peyķamber'i
- [33a]
940. Hāķ Çalap emreyledi Cebrā'ıl'e
Var Resūl'e di 'Alī'ye varsun bile
941. Muştafā'ya geldi Cebrā'ıl emīn
Didikim rahmeten li'l-'ālemīn
942. Key zebūn oldı 'Alī bir çāre kıl
Üzerinde kāfiri āvāre kıl
943. Allāh emriyle bindi Resūl ata
Hem otuz üç biñ şahābe bindi ata
944. Hem Resūl'ün 'ālemün getürdiler
Tarfetū'l-'ayn içre yola girdiler

945. Yir drldi karşu geldi yedi kat
Muřtafā'nudur cānım işbu mu'cizāt
946. Ceng içinde iken 'Aliyyü'l-Murtaẓā
İrişp geldi Muḥammed Muřtafā
947. Hāḫ Resl'n karşudan gördi 'Alī
Gldi řād oldu sevindi ol velī
948. Dldl üzre na'ra urdı ra'd-vār
şanki berḫ idür elinde Zlfiḫār
949. Cümle ařḫāb anda tekbīr itdiler
Vir řalavāt 'ıřḫla gr n'itdiler
950. Kāfirile ḫıldılar ceng [] ḫitāl
Grñ neyler ol ḫadīm [] bī-zevāl
951. Kāfiriñ cānına ḫıldılar 'azāb
Gövdeden başdan görünmezdi türāb
952. ḫanıyla seylān itdi meydān ii
Başıla gövde şoldı ḫan ii
953. Ceng-i kāfirden şomar getürdiler
Cümlesinüñ işini bitrdiler
954. Mālik karşu geldi revān oldu 'Alī
Zlfiḫār'ı ḫamle ḫıldı ol velī

[33b]

955. Ol Mālik ağurdı eydür el-amān

Dinüñe girem senüñ yā pehlivān

956. ‘Alī öpdī gözlerinden Mālīk’i
Şefkat itdi ol erenler mālīkī
957. Aluban geldi Muḥammed ḳatına
Hoş ḫayāt irdi anuñ emvātına
958. Çünkü baḳdı ḫaḳ resūlūni görür
‘İşḳla öñünde īmān getürür
959. Didikim ol Tañrı birdür sen ḫaḳ resūl
Cānile geldüm yola ey pür uşul
960. Bāḳī on biñ er müselmān oldılar
Küfr terk idüp īmān buldılar
961. Cümle erkān-ı şalātı öğrendiler
Terk idüp bātıl dīni yigrendiler
962. Başladılar yapmağa mescid minār
Cānlarına raḫmet ider Girdigār
963. Ḳamusınuñ derdine irdi devā
Cümlemüzüñ ḫāceti olsun revā
964. Yine Mekke’ye ‘azm itdi Muştafā
Cümle aşḫāb hem ‘Aliyyü’l-Murtaẓā
965. Söz öküşdür Mekke’ye irüşdiler
Mekke ḳavmine ḳamu görüşdiler

966. Kāmusınuñ hāceti oldı tamām
 Bunda hātım oldı ġazāvāt ey hümām

967. İşbu remziñ sırrını ger bilesin
 Ol erenler hāline yol bulasın

968. Bil kanā‘at gencini kend’özüñi
 Farķ idesin giceden gündüzüñi

969. Nefsin kāfır ħal‘asını yıķagör
 ‘Azm idüp cānān eline çıķagör

[34a]

970. Çünki nefsüñ ħal‘asını yıķagör
 ‘Azm idüp cānān eline çıķagör

971. Çünki nefsüñ ħal‘ası vīrān ola
 Lācerem ‘aķluñ saña fermān ola

972. Seni ‘aķluñ ‘ışķile iletür bilesin
 Hāķ ilinde Hālķ‘a yol bulasın

973. Bunı idendür mu‘arrif lāzıķı
 Dū[n] ü ġün tālībdır ister Hālķı

974. Gerçi bizden çokdurur cürm [ü] ġünāh
 Sen Raḥīm’sin yarlıġa ey pādīṣāh

975. Ol Resül’üñ āb-ı rüy-ı hürmeti
 Cümle īmān ehline ķıl raḥmeti

976. Ey Hudāyā doġrı yoldan ayırmaġıl

Raḥmetüñden sen bizi ayırmağıl

977. Yüzleme bizim yüzümüz karasın
Sen Ḥakīm'sin kıl bu derdüñ çāresin

978. Cümle 'ālem senden umar raḥmeti
Luṭfuñ irsün rüzī kılma miḥneti

979. Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilāt
Erlik oldur (kim) nefsinı kıla zebün

980. Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilāt
Āḥiret gerek ise dünyāyı şat

Fā'ilān fā'ilān fā'ilāt
Resül'e şalavāt

Ḥaḳ Te'ālā raḥmet eyleye aña kim yazana bir du'ā ile aña bir Fātiḥa
oḳuya

İbrāhīm ḳuluna Allāh anı cehennemden āzād eyleye.

[34b],[35a],[35b] sayfaları boştur.

[36a]

981. Bunı deyince uyandı uyḳudan⁵³
Göñlü açıldı şolḳadem ḳayḡudan

982. Şabāḥ olunca girü tenbīḥ eyledi
Eve geldi Fāṭıma'ya söyledi

⁵³ Bu kısımdan itibaren metnin orijinal hali harekeleedir. Metin harekeye uygun olarak okunmuştur.

983. Kim düşüme geldi atañ yā hātūn⁵⁴
Ağlamağıl didi baña yā Resūl
984. Muştuladı baña bir oğlan adı
Muhammed Hanifî olsun dedi
985. Fāṭıma'ya çün bu düşü söyledi
İşidüben ol dahı şükr eyledi
986. Kayguyı bir dem yabāna atdılar
İki helāl bir döşege yattılar
987. Ol velî şolyañadan indi bir oğul
Ana rahmi eyledi anı kabul
988. Tokuz aydan soñra toğdu bir 'ayāl
Bir 'ayāldür ki ma'lūm ola visāl
989. Lem'ati bedr-i münîr hüsni kemāl
Çehresinde görünür nūr-ı celāl
990. Kırpigi ucu cigerden kan alur
Gözleri hışmı gönülden cân alur
991. Dün [ü] gün arta cemālî tal'atı
Dem-be-dem işler kemāl-i devleti
992. Müddetile oğlan oldu on yaşar
Gözlerine bakanuñ 'aqlı şaşar
993. On yaşında nekim 'aqlı hüner

⁵⁴ Yazma eserde 'söyledi' fiilinin üstü çizilidir ve üzerinde ياحتون yazılıdır.

Ḳamusınıñ hâtırın hoş cem‘ ider

994. Erlikile oldu kâmil devlete
Rüstem-i zâldür di başını heybete

995. Ğâziler anda derilüp cem‘ ola
Kâfirüñ cem‘ tağlayup ға‘ ola

[36b]

996. Çün ‘Alī’nüñ işidür cengīn ğazā
Başlar ğâzilerüñ adın yaza

997. Ol ‘Alī ma‘den-i vücūd-ı vaḳār
Düldül’e bindi daḳındı Zülfiḳār

998. Muḥammed Ḥanefī çün gördü anı
Ağlar eydür al bile git beni

999. Ben daḥı kâfir kırup ğâzī olam
Sağ esen getürürse gelem

1000. ‘Alī eydür yā oğul sen dön eve
Tarlığa ḥarrıñ bilgil eve

1001. Medīne’nüñ tağlarını eyle şikār
Allāh’uñ ‘avni saña olsun nigār

1002. Sen tufûlsun saña farz olmaz cihād
Biz kılalum açmağa dīni içtihad

1003. Saklayucu bir celāl olsun seni
Dön eve var işit imdi sen beni

1004. Çün Muḥammed Ḥanifî döndü eve
Göñlüni egler ki çıķam dir ava

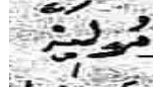
1005. ‘Alî istemez ğazāya ilete
Ol heves kılrur yalınca gide

1006. Muṣṭafā zinhār dimişdikim anı
Şakla kāfirler gözünde oğlanı

1007. ‘Alî ğazāya gitdi kırk gün tamām
Çıķmadı evde oturdu ol hümām

1008. Av diledi göñlü nice bir yata
Aldı eline süñü bindi ata

1009. Bağladı ‘Alî kemendi beline
Karşu çıķdı çîn seher tañ

1010. Medīne’nüñ gün doğusundan yaña
‘Azîz kıldı Hāk Çalap yoldaş aña

[37a]

1011. Tañrı adın okuyu kılrur şikār
Bire binenüñ ayağı yen söker

1012. Her canavār[ki] gözüne tüş ola
Çāre yokdur kırtula ger kuş ola

1013. Şayd iderken bir ğazāle uğradı
Bilmedi kim fi‘il ele uğradı

1014. Avına düşdü nigāhın bir ğazāl
Zarīfe yaratmış alnı Lāyezāl
1015. Gözleri gevher ya‘kuttan yañağı
Dişleri [inci] la‘lden dudağı
1016. Kirpigi ābyārdur ğufrānī
Kuyruğıdur hem zeberce[d] sündüsī
1017. Çün Muḥammed Ḥanifī gördi anı
Key ta‘accüb kıldı üñdi sübhānı
1018. Sübhānallāh zehī Rabbü’l-‘alā
Bu ğazāl getüreyüm zīrā ele
1019. Cehd ideyüm bunı diri tutayum
Medīne şehrine tañ saḡ ilteyüm
1020. Düzdü kemendini aldı eline
Depdi atın kim aña yaqın gele
1021. Şaldı kemendi üstüne geldi geyik
Sıçradı çıkdı kemenden ol geyik
1022. Kaçmadı çıkdı yakınında anuñ
İşi[t]di kim qanı gelmiş ele anuñ
1023. Sürdü atın yine geldi üstüne
Şaldı kemendi anı dutmaq qaşdına
1024. Nice kim atar kemendinden çıkar

Yakınında duruban buña bakar

1025. Yedikez atın depdi kemend atdı
Ve düşmez çäre yok şunā depdi⁵⁵

[37b]

1026. Bu kez eydür süñüyile yineyum
Boğazlayup etyānına daķayum

1027. Koydu geyigi şula şafā
Aķşam olunca çıķdılar bir taķa

1028. Taķ başından ol şāh-ı süvār
Atdan inüp bir yire kıldı karār

1029. Bile yetdi yakınında ol geyik
Çünki gördü yine olur tañ geyik

1030. Muħammed Ĥanifī bindi atına
Çünki gördi yakın geyik katına

1031. Sıçradı durdu yerinden ol ğazāl
Ġūla beñzer kim eydür ĥulķıla al

1032. Yürür ardınca üç gün üç gice
Vardı bir şahrā'ya irdi görünce

1033. Dürlü çiçeklerle bezenmiş ol yazı
Gelincik bigi bezenmiş yeryüzü

⁵⁵ Yazma eserde ' depdi şunā 'şeklinde yazılıdır. Kafiye açısından diğerk mısra ile uyumlu olması için 'şunā depdi' şeklinde yer değışikliğı yapılmıştır.

1034. Dörlü kuşlar ol gülistānda öter
Ol ġazāl taġdan iner anda yeter

1035. Kendü varmamış atı yok acıdı
Geyigi dutmaduġuna acıdı

1036. Arpayu dükürdi ol yerüñ atu
Atdan indi tīz ota şaldı atı

1037. Dikdi süngüsünü bir dem uyudu
Bir kāfir qorusu büyüdü

1038. Bir ulu kāfir idi Tābūt adı
Bu qoru hem sebzegāh anuñ idi

1039. Çün uyudu seherde yumdu gözi(n)
Nice olur añla imdi bu sözü

1040. Ol qorunuñ bir bucaġında meger
Bekleridi qoruyu iki yüz er

[38a]

1041. İki yüz er cümle demür tonları
Ol kāfir Tābūt qomuşdu anları

1042. Ki qoruya kimse gelüp dönmeye
Hem müslümān daġı beri etmeye

1043. Tañla aḡşam ol kāfirden on kişi
Qoruyu beş kez dolaşmaġdı işi

1044. Gezdiler çün qoruyu başdan başa

Ol yere geldi kim anlar ol yaşı

1045. Yatmış uykuda otlar anuñ atı
Kendünüñ var üstünde ceng āleti

1046. Süngüsünü dikmiş yatar arşlan gibi
Heybeti var şanasın kaplan gibi

1047. Atı bahkurdı uyandı çündurur
Baķup ol atlu kāfirlerden görür

1048. Tiz tutar atını piner atına
Bir kāfir yaklaşur [anuñ] katına

1049. Anı gördü bir baş oğlandur özü
İllā mum gibi yanar iki gözü

1050. Bir ata pinmiş disin di cemāl
Şanasın Rüstem özi Ya'ķūp yār

1051. Didiler delü misin yoğsa fużul
Bu ķoruya ya nice girdin tuful

1052. Tābūt'ındur bu ķoru bilmez misin
Yoğsa hışmından hāzer kılmaz mısın

1053. Uş iki yüz kişi beklerüz anı
Çün ķoru içinde bulduk biz seni

1054. Bizde yasaķ böyledür her ki gire
Eger ķoruya girse bekliyen ola

1055. Bir tufül ol oğlanmış yalıñuz
Hele şimdi begden yaña gelüñüz

[38b]

1056. İn atuñdan gel bizümile bile
Öp begimizün elin suçun dile

1057. Atuñı ÷onuñı vir kırtar başuñ
Kıymazuz biz saña yigit yaşıuñ

1058. Çün Muħammed Ħanifı ol pehlivān
Kim neherze söyleye işbu kıaltabān

1059. Tañrı arslanı ‘Alı oğlu benem
Fāñıma olısardur benüm anam

1060. Ceddüm adıdur Muħammed Muştafa
Benüm ol Muħammed Ħanefı bı-ħafā

1061. Ħasan Ħüseyn benüm kıardaşlarum
Atamla ġāzı de yoldaşlarum

1062. Herze söyleme yüri var işüñe
Yoħsa şimdi ip daķarum başıña

1063. Çün kāfirler bu sözü işitdiler
İki yüz kışıye ħaber itdiler

1064. Eyitdiler budurur dıřmānımız
Yandı atası elinden cānımız

1065. Key kez gire elümüze bugün

Bunu öldürmek bize yavlağ düğün

1066. Öldürüp bunda aşalum leşini
Tābūt'a virelüm [anuñ] başını

1067. İki yüz er araya aldı anı
Ya'ni yakup dutalardı oğlanı

1068. Muḥammed Ḥanifî ol şîr-i dil
Anı süheyline tırmaya fi'il

1069. Aldı süñgü virdi şalavāt
Kāfirūñ kalbi içinde sürdü at

1070. Na'ra urdu girdi kāfir içine
Ḥamle kıldı öñüne hem kıçına

[39a]

1071. Şöyle çābuk süvār idi ḥarbde
On kāfir yıkardı bir ḥarbde

1072. Ol iki yüz arşın boylu bir pehlüvān
Ceng içinde uğradı bu nevcüvān

1073. Ḥavāle kıldı süñi zaḥmın aña
Pehlüvān öldü başın diri saña

1074. Ḥay deyince ol iki yüz kāfiri
Kıra urdı kıomadı kimse diri

1075. Anda kesdi pehlüvānuñ başını
At yanına aşdı getürüp anı

1076. Ata bindi katarlayuban sürer
Yine üç günde Medīne'ye irer
1077. Aşağodu Medīne'de ol başı
'Acebe kalur anı gören kişi
1078. 'Alī üç gün(de) soñra ğazā irişür
Kamu aşhāblarıyla görüşür
1079. Geldi Hasan Hüseyn dağı bile
İrdi cümle ğazīler bile
1080. Ol başı meydān içinde gördüler
Bu ne başdur deyü beni şordular
1081. 'Alī eydür bunca ben kıldum ğazā
Eyledüm kâfir cânına çok cezā
1082. Kesmedüm bunuñ gibi büyük başı
Zehī erdür bu başı kesen kişi
1083. Didiler kim yā 'Alī şorgıl aña
Ol Muḥammed Hanifī nāzük şehā
1084. Vardı eve kim üç gün tamām
Başı kesdi getürdi vesselām
1085. Söylemedi ḥayr [u] şer n'ite bize
Bu ne başdur şoruñ bir eyde size

[39b]

1086. ‘Alī vardı öpdü kuçdu oğlunu
Deyüvir bu ne başdur cānum cānı
1087. Yalıñuz kande şataşduñ sen buna
Nice öldürdüñ haber virgil baña
1088. Ol Muḥammed Ḥanifî şerḥ eyledi
Ne itdise atasına söyledi
1089. Tābūt’uñ ol qorusuna varduğın
İki yüz kāfiri anda kırdığın
1090. Ol pehlüvānuñ başıdur bu baş
Ceng içinde uğradum oldum taş
1091. Süngü ile bağına çāk eyledüm
Başını kesdüm yire ḥāk eyledüm
1092. Kim tanuk isterse işbu söze
Varsun görsün inanmayanlar bize
1093. Ol qoruda gövdeler nice yatur
Baba eksügi var ise sen yetür
1094. Çün Muḥammed Ḥanifî kıldı ‘ayān
Ol atası bu sözü bile beyān
1095. Zinhār oğul ayruḵ böyle kıлмаğ[ıl]
Kend’özüñi tehlikeye şalmağıl
1096. Dünyā kāfir kamu düşmān bize
Kılmışam cānlarına çok cezā

1097. Nice kâfirler kanını dökmüşem
Başların süngü ucuna dikmişem

1098. Şakın ele düşmeyesin ańsuzun
Kim bizi mahrum kılar ańsuzun

1099. Ol kâfir Tâbût çerisi çokdurur
Yedi yüz bińden dađı çokdurur

1100. Ol bu işi ańlamış bilmiş ola
Nice yüz biń er dađı şalmış ola

[40a]

1101. ‘Alī virdi oğlanına öküş ögüt
İşidüben ol dağı kıldı sükü[t]

1102. Medīne’de bir zamān kıldı qarār
Ėazā içün yine oldılar süvār

1103. ‘Alī çünkü yine bindi Düldül’e
Yine aldı Zülfikār’ı eline

1104. Ėāzīler cemī’ yine hep cem’ olur
Cem’inüñ içinde ‘Alī cem’ olur

1105. Şancağı İslām getürüp yürüdü
Ėāzīler nuşret bizimdür diridi

1106. Leşkerüñ başı ‘Aliyyü’l-Murtażā
Mağrib’e gönüldü şīr-i Ėazā

1107. Ol Muḥammed Ḥanifî evde alur
Ol geyig n naşı g [ n]l nde alur

1108. Yine bir g ndenso ra ‘aceb
Yoluna mı ben atı ılsam gerek

1109. Zeh  ol korkulu c nv rdur ol az l
Kim yaratmış ol ad m u l yez l

1110. Dengini gördü sevindi bu c num
Bir daı el me gire mi ol benüm

1111.  rz  ıldı pindi atına
ar oldu yine ceng  letine

1112. Geydi cevşen s ng sin aldı ele
Kimseye dimedi gel n z bile

1113.  n Muḥammed Ḥanif  ıkdı gelür
T b t’u n orusuna g r ne ılur

1114. Didiler şeh  iki yüzden biri
oruyu bekleyenler almadı diri

1115. ‘Al  oğlu bulara u gramış
amusunu pancar gibi do gramış

[40b]

1116. Pehl v n n başını kesmiş a 
Med ne’den iled p aşmış a 

1117. V yki ol mel’ n işidüp aıdı

Ol melānetlik bulara çağıldı

1118. Yohsa bir oğlan iki yüz ādemi
Öldürüp bunuñ gibi iş ide mi
1119. Şaldı yine yedi yüz tonlu eri
Varup⁵⁶ bekleye bunlar qoruyu
1120. İki pehlüvān bulara baş qodı
Biri Dāvud birisi Rüstem idi
1121. Geldi qondu yedi yüz er qoruya
Qomayalar kim gelürse qoruya
1122. Rüstem eydür gelse ol oğlan yine
Gösterürdüm bulaşmaq aña qane
1123. Gürz zalletinde yoğruydum ben anı
Hör olaydı süngüsü vü hem teni
1124. Dāvud eydür sen bu sözü söyleme
Degmelere anı kıyās eyleme
1125. Anın ol işidürsen çavını
Ol yıqıpdur laçınlerüñ evini
1126. Üç filüñ süngüsünü kırmışdır ol
Biñ eri bir araya şalmışdır ol
1127. Nice devlerüñ qoparmış kellesin
Yalıñuzladı sılasın qal‘asın

⁵⁶ Yazma eserde bindi fiilinin üstü çizilip varup yazılmış.

1128. Tañrının bir adı vardır okur
Çalsa kılıcı ucundan ot şakır
1129. Atının öyle ola çevresi
Arslan olur yine arslan yavrusı
1130. Sen hâzer kıl şöyle aňlamaya
İki yüz kişiyi kırdığın taňlaya

[41a]

1131. Bunda bunlar hâzer kıldur o gün
Muhammed Hanifi bilmişdi ol gün
1132. Ol geyige ‘arz kılmışdı katı
Yine toğrı oraya sürdi atı
1133. Eyitdi anda erecek er yok
Benüm gözüm önünde oldu yok
1134. Ol qoruda var geyikler öküş
Varayum meşelâ gözüm ola tuş
1135. Süngüsün alup ele at gücünde
Yel gibi irdi qorunun ucuna
1136. Bakdı gördü qorı kâfir ‘askeri
Qorucular tağdan tağa gözleri
1137. Bunlar gördü Muhammed Hanifi
Gördü kim ceng içün durmuşlar şâfi

1138. Didi kaçmak olmaya ayruk bize
Biz kılalum 'ışkıla bunda ğazā
1139. Yalıñuzum yardumcımsun ey Hudā
Çün benüm atam 'Aliyyü'l-Murtażā
1140. Muḥammed şalavāt virdi key katı
Depdi kāfir üstüne atı
1141. Yıldırımdan şarp elinde süngüsü
Kāfir daḥı ḥamle kıldı hepisi
1142. Şol kanıkmış kurt gire koyuna
Yā daḥı üç kişi ire avına
1143. Bir süngüyle Muḥammed Ḥanifī
Kal'aya irdi kāfir şaflar şafı
1144. Taşdı erenler yüreginden tamar
Heybetine deymedi degme kim er
1145. Na'ra urup hıyķırup dört yanına
Katı bulaşdı kāfirler katına

[41b]

1146. Tañladan ikindiyyeden tamām
Kāfirlerle ceng kıldı o hümām
1147. Kāfirüñ üç yüzünü dökdi yire
Kendü de daḥı yedi yerden yere
1148. Çıkdı kāfir arasından ol yine

İndi atdan bir depenüñ dibine

1149. Kim kıla bir lahza bir yerde qarār
Diñlene bir dem yine şehsüvār

1150. Kālan kāfırlar bir yere derneşeler
Ne kılalum deyüben söyleşeler

1151. Rüstem eydür eñi vardur ‘arımız
İşbu fülāna geçürdüm hemvārimuz

1152. Bunda cümle varımız ölmek gerek
Yāhūd bu oğlan ele gelmek gerek

1153. Kamu bir bir süngi üşürelüm
Cehd idelüm atını düşürelüm

1154. At depincek buña kemend atavuz
Ola kim bunda düşürelüm tutavuz

1155. Çün kāfırlar böyle danışdılar
Hamle kıldı oğlana dört yüz kişiler

1156. Gün bitince yine kıldılar savaş
Atınuñ incüğine toқundı taş

1157. Nāgāh altında düşmez atı düşer
Kāfir oldem oğlanın üstüne düşer

1158. Kırk kemendi bir uğurdan atdılar
Oğlan oldem giriftār etdiler

1159. Şaldı Rüstem Tābūt'a bir muştucu
Eyitdi oğlan etmişidi güci

1160. Bilmiş olsun şehā duttuğ biz anı
Şād olsun kahr kıldık biz anı

[42a]

1161. Tābūt'a çünki irişir bir haber
Leşkerini alubanı qarşular

1162. Çün Muḥammed Ḥanifî tutğun olur
Kāfire bayram günü ol gün olur

1163. Oğlanı bindirdiler hem atına
Getürdiler anı kāfir katına

1164. Leşkeriyle çün Tābūt qarşu gelür
Şād oluban bunlara alkış kılur

1165. Kağıyuban oğlana yavlağ nişār
Kanı kanı sünüben eyler fişār

1166. Urdu süngi ol tutulmuş oğlana
Gör ol mel'ün neyleyor oğlana

1167. Bir ağaç dikdi meydān içine
Kim aşı koya cefāsı suçunu

1168. İletdiler dār ağacına oğlanı
Ol şehīr ehli işidür ki anı

1169. Bilür kim Tañrı arslanı 'Alī

Ođlanuñ atasıdur ol velī

1170. Ol işidürse bu dem bize gele
Zülfikār'ı çünkim ol ele ala
1171. Gögümüz eñine bizüm uçdan uca
Ne yigit kıala ne bunda ne kıoca
1172. Feryād idüp Tābūt'a çağrışdılar
Yalvaruban ayağına düşdüler
1173. Eyitdikim ey bizüm sultānımız
Almağıl boynuna bizüm kanımız
1174. Sen 'Alī'yi dime bunda gelmeye
'Alī'ye kimse muķābil olmaya
1175. Ođlanu öldürürseñ şimdi anuñ
Kim ğazabuñ yerine gele senüñ

[42b]

1176. Ol gelürse kim bizi kıla helāk
Biz helāk olmaķdan saña dilek
1177. Sen elüñile bizi alğıl fenā
Andan añlagıl ziyān bu oğlana
1178. Yoķsa biz rāzī degilüz bu işe
Kim bize sultān kaķıyup kirişe
1179. Tābūt eydür kim hācib yā ulu
Gerçi vardur sizde 'āķıl yā [u]lu

1180. Besleyüp katımızda oğlanı
Kim cerhlerden oñula teni
1181. Virelüm at hil‘at don kumāş
İçirelüm süci ‘aql-ı fāş
1182. Yalvar aña kim gele bizüm dñe
Dönmez ise çile kılalum yine
1183. Mñne Hātün kızuñı virgil buna
Kim yüzün gören kişi qalır taña
1184. Ger bu oğlan işidürse sözüñü
Dñüñe girürse virgil kızuñı
1185. Dñüñile kızuñu kılsa qabül
Atasınñ şerrin def’ ide ol
1186. Ger bitür[ür]se atasınñ işi
Şonra oğlanuñ dahı keser başı
1187. Kāfir Tābūt’(u) bu söze kıldı qabül
Sen nice dirseñ öyle olsun ol
1188. Bir hüküm okuyuban getürdiler
Oğlanuñ yarasına od urdular
1189. Çıkardılar oğlandan kanlu tonu
Gül şuyıyla yudular nāzük teni
1190. Geydirdiler aña artlas tonı

Oldu yine Haniḡi aydan arı

[43a]

1191. Ƙodular bir ƙürsü altun oturur
Neki kâfir var ise ƙarşudurur
1192. Tâbût eydür meclis altun ƙuruñ
Sücü gelsün şoĥbete bünyâd uruñ
1193. Şoĥbetinde dürlü sâzlar ƙalıñuz
Sâķiler siz cāmı ele alıñuz
1194. Bizimçün bugün siz eyleñ yaraĥ
Zârî ƙoyalum ve hem ƙursun ıraĥ
1195. Ʀoldurup cām u ƙadeĥ getürdiler
Saĥ yañadan başlayup yürüdiler
1196. Sâķî getürüp tolu zerrîn ƙadeĥ
Tâbût aldı içdi mest oldu feraĥ
1197. Eyitdi yine tîz Ʀolduruñuz cāmı
Kim ġayķulı adamuñ budur emi
1198. Getürdi daĥı Ʀoldurup içdiler o dem
Ƙalmadı ġöñlünde hîĥ zerrece ġam
1199. Üĥ ƙadeĥ mey ĥünkü Tâbût ƙıldı nüş
Hürrem oldu ĥâtırın hem ġöñlü ĥoş
1200. Saĥına şolına dest itdiler
Meclis ehlini ƙamu dest itdiler

1201. Kātı göñüller nerm olur
Çünkü şöhet virdigince germ olur
1202. Baḳdı Tābūt çün sağına şolına
Ehl-i meclis durdular ayağına
1203. Çün Tābūt aldı eline ol taş
Didi oğlana ey yigitler haşı
1204. Benüm elümden bunı içseñ gerek
Şād oluban göñlüñi açsañ gerek
1205. Oğlan eydür ol ḥarāmdan içmezem
Ol imān perdesini ben açmazam
- [43b]
1206. Bunı ol ceddüm Muḥammed içmedi
Atam ‘Alī bŷıyısından geçmedi
1207. İçmezem [ol süciden] güç söyleme
Ḥasta vücūdım[a] zaḥmet eyleme
1208. Cehd ide gördü süciden içmedi
Ol ḥarām nesneye ağızın açmadı
1209. Nice yalvardıysa olmadı çāre
Belkim beni esirdüp yoldan çıkara
1210. Tābūt eydür şaymamaḳ yok(dur) sözümü
Varıñ tız getürüñ [baña] kızumı

1211. Bir kıızı varidi maḥbūb-ı zamān
Aldı cennet ḥūrīsinden ol nişān
1212. Geydigi dibādan demürden tonı
Sözleri ağzında şeker-ḥūnidi
1213. Ḥüsn-i sertāc-ı luṭf-i ḥulḳ-i ḳadem
Eyitdi kim meclise gelsün bu dem
1214. Ḥaber oldu kıızı geldi nāzile
Çığşar ayakında ḥalḥāl (lar) sāzile
1215. Dürlü cevhere ğarḳ oldu kıız
Atasınuñ şoḥbetine geldi tīz
1216. İndi gökden şanasın ay
Baḳdı oğlan yüzüne ol görklü bay
1217. Kim īmān nūrı yüzünde balḳ urur
Çehresinde küfri balḳ urur
1218. Yumuşur kıız göñli oğlanuñ yüzüne
‘Āşık oldur cān u dilden gözüne
1219. Tābūt eydür ey yigitler serveri
Sen melek yüzünüñ olasun ḥariy
1220. Tek benüm elümden içgil bir ḳadeḥ
Yā dinüme gir beni eyle feraḥ

[44a]

1221. Gel bizüm dīnümüzi eyle ḳabūl

Mîne Hâtûn karavuş biz saña kûl

1222. Gir benüm dînüme evlen al kızumı
Tek bu meclisde şımağıl sözümü

1223. Bak yüzüne göresin hûri[yi] sen
Buncalayın görmedün maḥbûbı sen

1224. Ol Muḥammed Ḥanifî eydür ki ben
Dünya içün dînümi terk itmezem

1225. Kızıñçün dînümi terk itmezem
Toğrı yolu kıoyup da egriye ben gitmezem

1226. Dîn Muḥammed dînüdür İslāmçün
Virmeyem İslām dînini bir bānū içün

1227. Öldürürseñ ben sözü dutmazam
Sefîreti ‘aqlına ‘arı şatmazam

1228. Şaldı başın dökdü gözyaşın
Yağdı ‘ışkı ol kızuñ için tışın

1229. Kāfir Tābût ğāzab itdi oğlana
Didi şoyuñ tutun atın zindāna

1230. Ne lâyıkdur kıyma bed-fi‘āl
Kim alaydı kızumla ola vişāl

1231. Zindān içinde bir kıyu vardur deriñ
Kırk kıulaçdı derinliği ol yerin

1232. Ol kuyuya indirin bu oğlanı
Halk içinde çün hacıl itdi beni
1233. Bir içim şu günde bir loğma etmek virün
Bu işün soñı neye varur görün
1234. Ol dem ođlanuñ tonunu şoydular
Getürdiler ol kuyuya koydular
1235. Kuyu ağızına kodular bir taş
Kim gidermeye yerinden on kişi
- [44b]
1236. Bir kişi kim anda bekçi kodılar
Zindānuñ kapusını örtüp gıtdiler
1237. Kız atası meclisinden çün çıkar
Ođlanuñ ‘ışkı anuñ için yağar
1238. Eydür ki güzel dīn zehī dīn i’tikād
Kim benüm yüzüm görüp olmadı şād
1239. Dīnüni sevdi cemālim sevmedi
Öz yaşından bu belāyı şavmadı
1240. İçmedi atam elinden ol sücū
Zehī er ki kendüye kıldı gücü
1241. Kend’özüne kılmadı beni kabūl
Ben kabūl itdüm ki şāhım ola ol
1242. Dīnüne girsem kabūlitse beni

urtarurdum ben esirlikden anı

1243. Dahı g  n l açar gider ‘ r kılmadı
Giceye degin  ar rı  almadı

1244. Gün  aranluk olınca  derd  ya ar
Zind nu   apusına vardı nig r

1245. Kesdi zind ncının ba ı girdi içerü
Var[ur]  apu ağzına  ula  urur

1246.  uyu dibinde Mu ammed H nifi
Hel et ⁵⁷ s resin o ur  afi

1247. ‘     olmu du  ız anu  yüzüne
Del  oldu hem la if  v zına

1248. Eyitdi dut yapı  ey c num
Kim c num fed  olsun benüm

1249. Mu ammed H nifi bildi  ızı
Ol kemende yapı dı  ı dı tezi

1250. Arslanu  yüzün gördü  ız
Parmanın getürdi  m n geldi t z

[45a]

1251.  ki elin boynuna çaldı anu 
Eyitdi  aravuşu  oldum ben sen  

1252. Nice d rsin bizi n’itmek gerek

⁵⁷ el- ns n 76/1.

Oğlan eydür atama gitmek gerek

1253. Ol bizi kılsun nikāh olsun helāl
Zinā' kılmakdan atı yavla vebāl

1254. And içüp birbirine eytdiler
avli mukem eyledi oldem bular

1255. apusında yedi ırna varidi
Hepisi kendüsine yāridi

1256. Tokuz atı hāzır etmişdi bu ız
Tiz ābuk ız anda irdi ız

1257. Sāz [u] süngi hem ceng āleti
Bağlanuban her biri bindi atı

1258. Yel gibi řārdan ıkuban gitdiler
Medīne'den yaňa 'azm itdiler

1259. Duydu ol mel'ūn Tābūt bu işleri
Şöyle akıdı yıkdı dişleri

1260. ün 'ayān bildi ız itdi işi
Şaldı bularuñ ardınca biñ işi

1261. Biñ kāfır uşluğa değin sürdüler
Nikāh ardından bularuñ irdiler

1262. Muammed Hanifī eydür ey cānum
Bunlaruñ istedüği küllī benüm

1263. Ben döneyüm sen sür atı
Şol ғаға erdürmedin anı қатı
1264. Mīne Hātūn eydür ey gözüm nūrı
Ben қалайın sen tīz yūri
1265. Atamuñ yüz biñden artuқdur eri
Ardımızdan irişür şimdi varı

[45b]

1266. Ben buları egleyeyüm az қadar
Sen becid sür ataña eyle һaber
1267. Oғlan eydür Mīne’ye ey cānum
Kāfirden қачмақ ішüm degil benüm
1268. Benüm atam hīç kāfirden қачмаdı
Yalana vū gerçege and içmedi
1269. Anda şart itdüm senüñle dūn [ü] gün
And ü mürüvvet midür şıyām bugün
1270. Ne yüzile seni қoyup gideyüm
Bāğī yüzünden nice terk ideyüm
1271. Hāyr u şer senüñle olmak gerek
Ölmek olsa bilece ölmek gerek
1272. Mīne bilürdi Muһammed Hānifi
Erlik içre gevherdendür şaғı
1273. Eydür imdi berkit anuñ қıl қабұл

Önce gelen üstüne sen āh bırak

1274. Hamle kıl bunlara bir dem eglen sen
Şu tağa degin süreyüm hele ben

1275. Arkamız ol tağa olsun duralum
Kāfire ölünce kılıç uralum

1276. Kendü Mīne oldu kırnaqlar bile
Tūr süngüsün aldı ele

1277. Kāfirüñ önce gelenin aqdarur
 İskender begi yoladurur

1278. Geldi kāfir kalpa kalpa oldu bakar
Önce gelen kāfiri bir bir yıkar

1279. Durdu yetmiş biñ kāfiri qarşun
Cümle kılur oğlana peşin peşin

1280. Gördü kırmağdan dükenmez kāfiri
Yalıñuz kıldı hīç qalmadı feri

[46a]

1281. Eyitdi bāri tağ etegin tutayum
Mīne Hātūn katına dek yiteyin

1282. Kāh uruşur kāh atın başın yıgar
Yetdi Mīne'ye yakın geldi tağa

1283. Ol tağı kal'alanuban durdular
Kāfire bir hamle kılıç urdular

1284. Kāh girer meydāna oğlan(a) kāh Mīne
Şöyle kim ‘ışkıla gelmişdi yine
1285. Dīn yolunda ikisi duruşdular
Üç gün üç gice tamām uruşdular
1286. Kāfir aldı ol ıağun dört yanını
Ėāzīler akıtdı kāfir ıanını
1287. Gövdelerden ıoldu meydān içi
Tābūt’uñ ıahırıyla ıoldu içi
1288. Na‘ra urdu cigerler hūn ider
ıakımađdan şöylekim mecnūn ider
1289. Leşkerine hışm idūben olbeşer
Eyitdi bir oğlan on yaşar
1290. Bir ıızile yalıñuz yağdı bizi
Nice ādem diyelüm imdi sizi
1291. Sizde nāmūs yođumuş yā ‘ārıñuz
Bir pūlādıñız mış siziñ varıñuz
1292. ‘Alī gelürse hāliñüz ne ola
Bu bir oğlanı getürmesiñiz ele
1293. Ol gelürse hıç size vırmez amān
Yeñmiş sizden bir ıorba şamān
1294. Ol şamānı ger siyeh bir aç ıoyura

Bunca er kâ'il degil bir ere

1295. Böyle didi katı katı ağladı
Kāfire ğayret kuşağın bağladı

[46b]

1296. Tūğdibinden depdi Rüstem atını
Geldi Tābūt katına aındı anı

1297. Eyitdi şehā sil bunı ağlama
Ġayret odıyla yüregın tağlama

1298. Bir söz eydeyüm işidürsen beni
Ger saña tutup getürem oğlanı

1299. Dilegümi virür misin sen baña
Eyitdi nedür dilegüñ virdüm [saña]

1300. Şehā dir Mīne benüm olsun hemān
Virmeyeyüm oğlana bir dem amān

1301. Saña tutup anı diri getürem
Hācetüñ buyısa saña yitürem

1302. Tābūt eydür kim saña virdüm kızum
Yine siziñdür nemümüz bizüm

1303. Ger anı tutup getirürseñ baña
Güvegümsin kızumı virdüm saña

1304. Çün bunı Rüstem [işitdi] şād olur
At meydān içine gelür

1305. Oğlana çağırur eydür gel berü
Senüñile ceng idelüm biz girü
1306. Mîne eydeyüm ben gireyüm meydânına
Zahm u tîğ urayum ben anuñ cânına
1307. Rüstem'e ben varayum sen fârîğ ol
Yâ 'azîz nevbet benüm olsun bu yol
1308. Çün Muḥammed Ḥanifî durdu girü
Sürdü Mîne vardu ilerü
1309. Ḥamle kıldı ikisi birbirine
Sen bak imdi Tañrı'nıñ taqđırine
1310. Bir süngi urdu kız tenine
Kim cigerden zahm irişdi cânına

[47a]

1311. Geçdi süngi yüreginden öteye
Yıkdı andan Rüstem'i baqdı heybetine
1312. İndi kesdi Rüstem'üñ ol dem başı
Gör ne kıılır Rüstem'üñ beş qardaşı
1313. Vardı Rüstem'üñ beş qardaşı
Gördüler bitdi Rüstem'üñ işi
1314. Beşi dahı ḥamle kıldı ağlayu
Mîne Ḥātūn yemedi hergiz kayu

1315. Her birine ir gördü bir kılıç
Yedi kılıç depretmedi hıç
1316. Mıne çün kim bu erligi işledi
Kağıdı atası kolun dişledi
1317. Başına toprak koyuban ağladı
Vayki bu hâş yüregın tağladı
1318. Kızumı ele getüreydüm hemın
Yine yidüm işbu oğlanın ğamın
1319. Buña kimse er muķābil olmaya
Kimse bunuñla beraber gelmeye
1320. Tız buña hamle kıluñ altmış biñ er
Siz kemendile buña eyleñ hüner
1321. Hamle kıldı ol kamu var leşkeri⁵⁸
Gör Muḥammed Ḥanifı ol serveri
1322. Na‘ra urur ol sürer al atın
Hamle kıldı virdi tekbır şalavāt
1323. Kāfirüñ bir yanına urdu özin
Tābūt kāfir öteye aldı kızın
1324. Kimi ceng itdi kimi atdı kemend
Kimi atı ayağına kıldı bend

⁵⁸ Yazma eserde “leşkeri var” şeklinde yazılıdır. Kafiye açısından diğer mısra ile uyumlu olması için “var leşkeri” şeklinde yer değişikliği yaptık.

1325. Anca mekr [u] hîle işin daqdılar
Tā kim ol kıızı atdan yıkdılar

[47b]

1326. Bağlayuban anı eletdiler eve
Girü döndü ol oğlandan yaña

1327. Bakdı Tābūt gördü şād
Didi komañ oğlanı oldur murād

1328. Komañ anı kaçmasun bağlañ yolun
Bildirelüm biz aña kendi hālin

1329. Bağladılar ol tağı başdan başa
Bu kez kāfir yürüdü taşdan taş

1330. Oğlanun ardın önün bağladılar
Sel gibi her yañadan çağladılar

1331. Çün Muḥammed Ḥanifî gördü işi
Yalıñuz qaldı esîr oldu işi

1332. Üstüne oldu kāfir qalpa qalpa
Başladı yalvarmağa bir Çalap’a

1333. Yā İlāhî sen bilürsün hālimi
Atama bildür benüm aḥvālümü

1334. Tehlūkiye atladum işde başum
Vir bile atam ile qardaşum

1335. Kāfir elinde esîr oldu yārum

Anıñçün benüm āh u zārum

1336. Yalıñuzam yardımcımsın ey Һudā
Başda ola kim çāre bulam aña

1337. Eger çāre olmazsa aña cānum
Mīne Һātūn’a fedā olsun benüm

1338. Böyle dir yine urur na‘rayı
De[p]retti kılıç girdi kāfır toğrayı

1339. Kırdı beş yüz kāfiri ol gün gāzī
Kānla tıldu gövdeleriyle yazı

1340. Aħşam oldu çıkdı leşkerden yine
Atıdan indi yine ol tağ dibine

[48a]

1341. Yemişdi on yedi yerden yara
Kānların sildürdü ol kırnaqlara

1342. Şoydılar yarasını uçdan uca
Beklediler ol kırnaqlar ol gice

1343. Tañla kavurdular şeker ezdiler
Gül şuyıyla aña şerbet düzdüler

1344. İçdi anı vücūdu buldu şafā
İşid imdi ol Muħammed Muştafā

1345. ‘Alī’nün düşüne girdi söyledi
Oğlunu hālını ma‘lūm eyledi

1346. Yā ‘Alī tüz iriş oĝlanuña
Yohsa nāgāh acı olur cānuna
1347. Tābūt’uñ cengine düşdü kıl meded
Leşker ortaya alup dördü ‘aded
1348. Kesdi ol kāfır dört yanına
Seni ister derdinüñ dermānına
1349. Yetişigör yā ‘Alī bin Düldül’e
Kargalar havāle oldu bülbüle
1350. Muştafā eydür yā ‘Alī imdi dur
Cebel-i kaplan taĝına toĝrulur
1351. ‘Alī durdu bir katı āh eyledi
Ġāzīleri cümle āgāh eyledi
1352. Maĝrib ilinde ĝazā kılmışidi
Medīne’ye yedi gün kılmışidi
1353. Ma‘lūm oldu çün bu düş ol ‘Alī’ye
Bindi sürdü Düldül’ü ol yazıla
1354. Ġāzīler bunuñ ardından sürdüler
Feriştehler bir tomarın dördüler
1355. Ol Muḥammed Ḥanifī durmuşudu
Kāfirlerüñ cengine girmişidi

[48b]

1356. Gün zevāle erişince cengidi
Kāfir elinden katı dil[t]eng idi
1357. Öyle vaktinde belürdi bir ğubār
Medīne yolundan oldu bir şikār
1358. Nūr içinden çıkdı ol kân-ı kerem
‘Alī irişdi ol şāh-ı muhterem
1359. İrdi Ḥasan Ḥüseyin oğlanları
Karşuladı bir karavuş anları
1360. ‘Alī öñünce irüşüp şordu haber
Cār-ı evvel-i ahyār virdi haber
1361. Çünkü işitdi Mīne tutulduğun
Kāfir oğluna nekim kılduğun
1362. On yedi yerdedür oğlanuñ yarası
Yā ‘Alī dir kalmadı hīç çāresi
1363. Key deminde irişdiñ yavlağ bize
Katı müştāk olmuşuduk biz size
1364. Ol Muḥammed Ḥanifī dā’im size
Gelür deyü gözcü kumuşdu bizi
1365. ‘Alī’ye virdi haber döndü yine
Ceng içinde muştuladı oğlana
1366. Kim irişdi atañ u kardaşlaruñ
Ġāzīler ü hem yoldaşlaruñ

1367. ‘Alī bir kez na‘ra urdu key atı
Kişnedi ol şahrāda Dūldūl atı
1368. Kāfir işitdi ‘Alī’nūñ āvāzın
Heybetinden nicesi düşdü yüzün
1369. Nicesinūñ ödi şındı ol zamān
Nicesi atdan yıılup virdi cān
1370. Nicesi dutdu ılı orudan
Niceler aniden uyandı uyudan
- [49a]
1371. ‘Alī’nūñ āvāzın işitdi Tābūt
Diyüşirdi begler ister ögüt
1372. Begler eydür dileyelüm ki emān
Mürüvvet abāsıdur ol pehlüvān
1373. Cenge oyup bir yire yııldılar
Ol ġāzīler dört yaña aıldılar
1374. Na‘ra ururdu her birisi yeryerin
Aldı eline ‘Alī Zūlfıār’ın
1375. aırdı eydür ey kāfir atı
Nice urtarasız elümden cānı
1376. Nice kıyduñuz bu bir genç oqlana
Kim bulaşdurduñuz bu oqlanı ana

1377. Şimdi sizün kanuñuzu dökeyim
Süngiyile gözü ben açayum
1378. Ol Muḥammed Ḥanifi başluyıdı
Kāfir elinden gözü yaşluyıdı
1379. Çün işitdi atasınuñ āvāzın
Tutdu atadan yaña yüzün
1380. Geldi oğlan ‘Ali’nün öpdü yüzün
‘Ali gördü nicedür oğlu ḥālin
1381. Pāre pāre olmuş nāzūk teni
Hep kızıl kan olmuş üstünde tonı
1382. Kuçdu öpdü gözlerini ağlayu
Didi ben geldüm yime ayruḵ qayu
1383. Oğlan eydür qalmadı qaygum benüm
Yüzüñü gördüm sevindi bu canum
1384. Līkin ol Tābūt kızı Mīne Ḥātūn
Kim benüm cānımı ol aldı şatun
1385. Kırk kulaç kuyudu yirüm benüm
Tañrı işidir zārum benüm

[49b]

1386. Açdı kuyu ağzını şaldı kemend
Geldi imāna benümle içdi and
1387. İgreldi toḵuz at yedi qaravaş

Sāz [u] silāh düzdü bize ʔon ʔumāş

1388. Degme erde görmedüm savaşını
Ceng içinde kesdi Rüstem başını

1389. Havāle kıldı Tābūt var leşkerin
Atdı kemend üstüne yeryerin

1390. Ben yaralandım anı aʔdardılar
Dövüben Tābūt'(a) ʔatına iletdiler

1391. Hāl bunuñ gibi olupdur eyā ata
ʔoma ol hātūnı kim bunda yaşa

1392. Muḥammed Ḥanifī didi hāleti
ʔardaşlaruñ öpdü 'Alī'nüñ elini

1393. Dört yañadan ol ġāziler girmişdi
Kāfir bir araya derilmişdi

1394. Ol erenler şāhı çekdi Zūlfıķār
Eyitdi kim ʔalmadı hīç intizār

1395. ʔaşd kıldı kim silā[h]ol pehlüvān
Geldi Tābūt elçisi diler emān

1396. Eyitdi emān dilerüz yā 'Alī
Ma'den-i luṭf-i keremsin yā velī

1397. 'Alī eydür virüñ penç yıllık ḥarāc
Mīne Ḥātūnile taḥt u tāc

1398. Bu kez virdi yedi yüz biñ māl
İki biñ baş qatar qoyun cemāl
1399. Yüz yigirmi biñ bürd-i Yemen qumāş
On biñ mişqāl la‘l u ya‘kūt taş
1400. Qamusı hāzır eyleñ getürüñ
Üç güne degin buyuruñ

[50a]

1401. And içüp kim dahı olmaya hılāf
Aramuzda qıl [u] qāl olmaya siyāk
1402. Yılda bu miqdār er mālı viresiz
Dīn-i İslām yasağına giresiz
1403. Hāyin olmayasız İslām dīnine
Fitne kılcın qatasız qınına
1404. Tā ki harbi bir dahı terk idevüz
Şulh idüben ilümize gidevüz
1405. Yoqdiriseñüz ki uş olduk süvār
Ceng içün olmuşdur Zülfikār
1406. İkisinden ihtiyār eyleñ birin
Mühlet olsun var size bugün yüzün
1407. Elçi gitdi bu cevābı virmege
Öñüne degin bu mālın dirmege
1408. Virdi Tābūt kamu kıldı beyān

Su'ālinüñ sözünü Tābūt'a 'ayān

1409. Beglerini tanışuğa okudu
Elçiye begler katında kaçıldı
1410. Rāzī olmaz bunca mālı virmege
Tedbīr eyledi hasāra girmege
1411. Tābūt eydür eli günü direlüm
Bağlayalum kamu şehre girelüm
1412. Bağlayalum burcı yarı üstüne
Bize anuñ görelüm hem kaçdı ne
1413. Begleri eyitdi Tābūt'a şehā
Ger hışā[r] girmemüz yokdur vefā
1414. İki gün cümlesi şehre şıgmaya
'Aqlımuñ yarısı hem yetmeye
1415. O[l]dan hep mülküñüz ola harāb
Ne ısshı kala saña hacar türāb

[50b]

1416. Beglik olmaz illā bu il güne
Beglik olmaz dāimā yaşhūnile
1417. Üç yüz altmış şehrile vü il gün
Cümlesinüñ hükümüñ altında bugün
1418. Ev başına birer altun vireler
Bu kesime pey dahı māl vireler

1419. Viresin yarısını def'ola
Yarısı saña kıluram nef'ola
1420. Bir kız gider terk itdi dīni
Kızıñı aldı yok dut anı
1421. Destūr olsun biz bunı bitürelüm
Üstünden bu kaygunı götürelüm
1422. Bir eli çünkim kesilmez öpeler
Bir ili çünkim yıkılmaz yapalar
1423. Çünkim begler böyle virdiler cevāb
Bu sözü kāfir Tābūt gördü şevāb
1424. Mīne Hātūn bağılu zindādayidi
Göñlü cānı kamu oğlandayidi
1425. Atası hüküm itdi kıldılar āzād
Taht u tēcı kıldı mezād
1426. Yine geydi kız artlağ tonları
Oldu güneşden ziyā aydan arı
1427. Göñlü geñsüz yarığını düzdüler
Yedi yüz biñlik çeyizi virdiler
1428. Yedi gün kamusı oldu tamām
Hamsini aldı içinden ol imām
1429. Ğāzilere kalanın bağış eyledi

Ol Muḥammed Ḥanifî de söyündi

1430. Mîne Ḥātûn'ı saña 'ahd idelüm
Şulḥ oluban evimüze gidelüm

[51a]

1431. Atasından izn alup kıldı nikāḥ
Kāfirile kıldılar şulḥ-ı şilāḥ

1432. Tābūt'a yazdı 'Alî bir ḥûb berāt
Gider bu kavle kalmaz olursa şāḥ

1433. 'Ahdi naḳz itmiş ola 'ahd-i
Koya la'net iblîs aña veyā

1434. Çünkü bu resme 'Alî yazdı kitāb
Tābūt'ile kıldılar taḥrîr ḥesāb

1435. Andı şartı kavle muḥkem eyledi
Mālî genc gāzîler ḥatm eyledi

1436. Destûr oldu İslām'ın leşkerin[e]
Göçüp geldi Medîne şehrine

1437. Medîne şehri kamu karşı çıkar
Teferru'ki Mîne Ḥātûn'a bakar

1438. Kırk kız yüki kamu çegiz kumāş
Kırk daḥı erile andan qaravuş

1439. Yol deve yüki daḥı çatur taḳ
Bārgāḥ ḥaymeler taḳ tıraḳ

1440. Develer cevz yükünü çekdi çözdüler
Kodular hayme yarağın düzdüler
1441. Geldi kondı Tañrı arslanı ‘Alī
Resūl’üñ ravzāsına tıtdı yolu
1442. Böylesince kamu aşhāb geldiler
Muştafā kabrin ziyāret itdiler
1443. Okudular Qur’ān hatm itdiler
Du‘ā virüp ol ġāziler gitdiler
1444. Geldiler evine ol şīr-i ġazā
Hak’a şükr itdi ‘Aliyyü’l-Murtażā
1445. Hasan Hüseyin Muḥammed Ḥanifī
Şāh-ı Merdān’uñ lālesi şafī

[51b]

1446. Medīne kavmi cümle şād oldular
Ulu kiçi bir araya geldiler
1447. ‘Alī aşhāba ziyāfet eyledi
Ġāzileruñ kamusını dopladı
1448. Muḥammed Ḥanifī ol hoş nihād
Mīne Ḥātūn’dan daḥı ...⁵⁹
1449. Dīn-i İslām kayyum oldu gümān

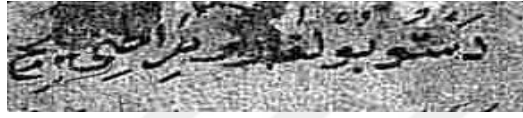
⁵⁹ Yazma tahrif olduğundan dolayı metnin bu kısmı okunamamaktadır.

...⁶⁰

1450. Ol zamāndan ġāzīler duruşdular
...⁶¹ idüp kāfire ...⁶² açıldılar

1451. Şarḡ u Ġarb Rum u Hind Yemen
...⁶³

1452. Mıṣr u Baġdād Ḥorāsān u Ḥicāz

Şirāz

1453. Müslümānlığı özdür bu yirleri[n]
Sancağı İslām[a] yürüdi leşkeri[n]

1454. Yaptılar mescid yıkdılar sirāc
Yıkdı kiliseler aldılar ḥarāc

1455. Ġāzīler ceng ü cefā kıldı ġazā

Dīn oldu bize

1456. Zehī erenler ki terk itdiler
Māl u mülk ḥānmān terk itdiler

1457. Dīn içün yalvarışdılar ol ġāzīler
Seyf boyandı kanlarıyla yārānlar

⁶⁰ Yazma tahrif olduğundan dolayı metnin bu kısmı okunamamaktadır.

⁶¹ Yazma tahrif olduğundan dolayı metnin bu kısmı okunamamaktadır.

⁶² Yazma tahrif olduğundan dolayı metnin bu kısmı okunamamaktadır.

⁶³ Yazma tahrif olduğundan dolayı metnin bu kısmı okunamamaktadır.

1458. Ol şehīdler çün bulaşdılar kana
Merhamet irişdi bularuñ kanına
1459. Göçdi anlar dünyādan āhirete
Lāyık oldur hamıyyetle cennete
1460. Şavdı anlar nevbetini geldi ger bize
Biz dañı ‘ışk ile kılalum ğazā

[52a]

SÖZLÜK

(Metinde Görülen Bazı Eski Türkçe Kelimeler)

A

Ağmak: (Yukarıya doğru) çıkmak; (göğe doğru) yükselmek.

Akdarmak: Yere yıkmak; alt etmek; yenmek.

Akmak: Akın etmek; hücum etmek.

Ancılayın: Onun gibi.

Arı: Temiz

Arkurı: Yanlamasına; tersine.

Artuk: Çok; sayıca fazla.

Ayruk: Artık; bundan sonra.

B

Bahkurmak: Bağırmak.

Balk urmak: Parlamak; ışık saçmak.

Balkır: Parıltı; ışık.

Baş: Yara.

Beg: Bey; soylu kişi; ileri gelen.

Berk: Sağlam; kuvvetli.

Bezenmek: Süslenmek.

Bezemek: Süslemek.

Bile: 1. Birlikte; beraber. 2. Hatta, hem de.

Bilece: Birlikte; beraber.

Bor: (Ağız kavgası veya yüksek sesle bağırma sırasında çıkan) gürültü.

Bun: Sıkıntı; darlık.

Buru çekmek: Ezizet çekmek.

Ç

Çağlamak: Ortılığı kaplamak.(mec.)

Çeri: Asker; ordu.

Çığırmak: (Hep birlikte) bağırp çağırmaq.

D

Dakınmak: Kuşanmaq

Degme: Rastgele; sıradan; herhangi.

Degürmek: Ulaştırmak; eriştirmek

Depretmek: Kımıldatmaq; kıpırdatmaq; sarsmaq.

Derlemek: Bir araya getirmek; toplamak.

Derneşmek: Toplanmaq; bir araya gelmek.

Dirilmek: 1. Canlanmaq. 2. Güçlenip canlanmaq. 3. Toplanmaq; derilmek.

Dirmek: Toplamak.

Dokumak: Vurmaq; çakmaq; kakmaq.

Döğmek: Çalmak; vurmaq.

Döğünmek: Didinmek; uğraşmaq

Dün: 1. Bir önceki gün. 2. Gece

Dürölmek: Sarılmak

Düş: 1. Rüya 2. Öğle vakti.

Düzmek: 1. Hazırlamak. 2. Temin etmek; tedarik etmek.

E

Esenlemek: Esenlik dilemek; selamlamak.

Eslemek: Aldırış etmek; dikkate almak.

Eyitmek: Demek; söylemek.

G

Gönölmek: Yönelmek; teveccüh etmek.

İ

İcre: İçinde; arasında.

İletmek: Götmörmek.

İrte: Erte; yarın; sabah.

İssi: Sahip; malik.

K

Kakımak: Öfkelenmek; sinirlenmek.

Kakmak: Vurmak; çalmak.

Kaktırmak: Çaktırmak.

Kamu: Bütün, hep.

Kancaru: Nereye.

Kanı: Hani, nerede.

Karavaş: Cariye; halayık.

Katı: Çok

Kaygırmak: Aldırış etmek; önemsemek.

Kayu: Kaygı; endişe.

Kırnak: Cariye; halayık.

Kiçi: Küçük

Kuçmak: Kucaklamak; bağrına basmak.

L

Lağım atmak: Kazılan lağıma patlayıcı maddeler yerleştirerek ateşlemek.

M

Muştucu: Müjdeci.

Muştulamak: Müjdelemek.

O

Okumak/Okımak: 1. Söylemek; anlatmak. 2. Davet etmek; çağırarak.

Onulmak: (Hastalık için) iyileşmek; geçmek.

Ö

Öküş: Çok.

Öri/Örü turmak: Ayağa kalkmak.

Örüşmek: Kavgada birbirine girmek.

P

Puşmak: Kızmak; hiddetlenmek.

S

Samsun: İri köpek.

Sayrı/Sayru: Hasta

Seğirtmek: Koşmak.

Sığamak: Okşamak; sıvamak.

Sımak: Reddetmek; hiçe saymak.

Sındırmak: 1. Kırmak; parçalamak. 2. Korkutmak; yıldırmaq.

Sınık: Bozguna uğramış olan.

Sınmak: 1. Yenilmek; mağlup olmak; bozguna uğramak. 2. İncinmek.

Soylamak: Araştırmak.

Söyünmek: Sönmek.

Süci/Sücü: İçki.

Sünü/Süni: Mızrak.

Ş

Şol: Şu, o.

T

Tağlamak: Dağlamak; (kızgın demirle) damgalamak.

Tamu: Cehennem.

Tan: 1. Şafak vakti. 2. Hayret; şaşırma.

Tana kalmak: Donakalmak; şaşakalmak.

Tanlamak: Şaşmak; şaşırmak; hayret etmek.

Tapu kılmak: İtaat etmek.

Tartmak: Çekmek; çekip almak.

Taşra: Dışarı.

Ton: Elbise; kıyafet.

Tuş: Taraf; cihet; yön; yol.

Tuşlamak: Karşılamak; öne çıkmak.

Tutaş olmak: 1. Karşılaşmak; rastlaşmak. 2. Yaklaşmak.

U

Ulu: Çok büyük; yüce.

Urmak: 1. Vurmak; saldırmak. 2. Baskın yapmak. 3. Haykırmak. 4. Koymak.

Ussı gitmek: Aklını yitirmek.

Uş: 1. İşte, şimdi. 2. Çünkü.

Uşanmak: Kırılmak; parçalanmak.

Ü

Ün: Ses.

Ünlemek: Seslenmek; çağırmak.

Üşmek: Toplanmak; üşüşmek.

Y

Yağı: Düşman.

Yarlıg: Yoksul; aciz; bedbaht.

Yavı kılmak: Kaybetmek; yitirmek.

Yavlak: Çok; fazla.

Yavuz: Kötü; fena.

Yavuzluk: Kötülük; fenalık.

Yazı/ Yazı: Ova; sahra.

Yesir etmek: Esir etmek.

Yigrek: En iyi; daha iyi.

Yigrenmek: İğrenmek; tiksинmek.

Yügrüşmek: Koşuşmak.

Yügürmek: Koşmak.

SONUÇ

Gazâvât-ı Hz. Ali, Millet Kütüphanesi Ali Emiri Manzum bölümünde, 1320 numarada yer alan 1460 beyitten müteşekkil bir yazma eserdir. Müellifinin ve müstensihinin kim olduğu hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Metin içerisinde ikinci hikâyenin bitiminden hemen sonra “Ḥaḳ Te‘ālā rahmet eyleye aña kim yazana bir du‘ā ile aña bir Fātiḥa okuya İbrāhīm ḳuluna Allāh anı cehennemden āzād eyleye” cümlesindeki “İbrahim” ismi, nüsha kaydının bulunduğu yerde mütercim İbrahim olarak geçmektedir.

Elimizdeki eser genel olarak Hz. Ali etrafında şekillenmektedir. Onun sahip olduğu savaşçı ve en önemlisi iman ruhu herhangi bir kitle, meşrep veya mezhep baz alınmaksızın okuyucuya nakledilmektedir.

Çalışma esnasında bir cildin içerisinde üç farklı hikâye olduğu fark edilmiştir. Bu hikâyelerin başlıkları bulunmamaktadır. İlk iki tanesinde Hz. Ali ön plandayken diğerinde oğlu Muhammed Hanefi merkezdedir.

Eklerin oturmamış olması, vezin hatalarına çokça rastlanması, bir kelimenin birkaç ayrı yazımının görülmesi, Arapça ve Farsça kelimelerin eksik veya yanlış yazımı, metnin içerisinde olağanüstü ve masalımsı unsurların fazlaca bulunması gibi tespit edilen durumlar sebebiyle elimizdeki nüshanın 13. veya 14.yy’a ait ve aslında sözlü kültürde gelişen Hz. Ali cenklerinin ilk yazıya geçiriliş örneklerinden biri olduğu düşünülmektedir.

Metnin transkripsiyon edilerek ortaya konulması, ilk yazıya geçirilen eserler arasında olması sebebiyle, Hz. Ali Cenknâmeleri üzerine yapılan çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

BİÇER, Ramazan: “Kerremallahu Vecheh”, **T.D.V. İslâm Ansiklopedisi**, Cilt 25, Ankara 2002, s. 296-297.

ÇETİN, İsmet: **Türk Edebiyatında Hz. Ali Cenknâmeleri**, Kültür Bakanlığı, Ankara 1997.

DİLÇİN, Cem: **Yeni Tarama Sözlüğü**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2018.

DOĞRUL, Ömer Rıza: **Asr-ı Saadet: Hz. Osman ve Hz. Ali İlk İhtilâf ve İhtilaller**, Cilt 5, İstanbul 1975.

FIGLALI, Ethem Ruhi: “Ali”, **T.D.V. İslâm Ansiklopedisi**, Cilt 2, İstanbul 1989, s. 371-374.

GÖLPINARLI, Abdülbaki: **Mü'minlerin Emîri Hz. Ali (a.s)**, Ensariyan Yayınları, Kum- İran İslâm Cumhuriyeti 1996.

GÜLSEVİN, Gürer: **Eski Anadolu Türkçesinde Ekler**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997.

İbn Kesîr: **Büyük İslâm Tarihi El-Bidâye ve'n-Nihâye**, Çağrı Yayınları, İstanbul 1994.

KANDEMİR, Mehmet Yaşar: “Ali”, **T.D.V. İslâm Ansiklopedisi**, Cilt 2, İstanbul 1989, s. 375-378.

KARTALLIOĞLU Yavuz: **Klasik Osmanlı Türkçesinde Eklerin Ses Düzeni (16, 17 ve 18. Yüzyıllar)**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2011.

KAYAOKAY, İlyas: **Hz. Ali Cenk-Nâmeleri**, DBY Yayınları, İstanbul 2021.

MATTEI, Jean Louis: **Hz. Ali Cenknâmeleri**, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2004.

ÖZTÜRK, Aslıhan: “Bilinmeyen Bir Hz. Ali Cenknâmesi”, **IV. Uluslararası Alevilik ve Bektaşilik Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, [18-20 Ekim 2018], Ankara 2018, Cilt 2, s. 309-331.

PALABIYIK, M. Hanefi: “Mekke Döneminde Hz. Ali”, **Belgü-Ardahan Üniversitesi İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi Dergisi**, 2015, s. 125-160.

SARIÇAM, İbrahim: “Hz. Ali’nin Hayatı ve Şahsiyeti”, **Hayatı Kişiliği ve Düşünceleriyle Hz. Ali Sempozyumu** [8-10 Ekim 2004 Bursa], Bursa 2005, s.17-26.

SARIKAYA, Meliha: “Türk- İslâm Edebiyatında Hz. Ali”, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2004.

SIRMA, İhsan Süreyya: **İslâmî Tebliğin Örnek Halifeler Dönemi**, Beyan Yayınları, İstanbul 1989.

TİMURTAŞ, Faruk Kadri: **Eski Türkiye Türkçesi XV. Yüzyıl Gramer-Metin-Sözlük**, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1977.

TOPRAK, İsmail: **Hazret-i Ali Cenkleri**, Büyüyen Ay Yayınları, İstanbul 2014.

